No. २७८ / घ

Title भट्टिकाव्यम्

Author भट्टिः

Extent १०२ पत्र Age

Subject काव्य

भट्टिकाव्यम्

२७८

१०२ पत्राणि

सं २६८५

१०२

६२

भट्टिकाव्य

श्रीरामायनमः॥ अभून्नृपोविबुधसखःपरन्तपः श्रुतान्वितोदशरथइत्युदाहृतः॥ गुणैर्वरंभुवनहि
तच्छलेनयंसनातनःपितरमुपागमत्स्वयं॥१॥सोध्यैष्टवेदांस्त्रिदशानयष्टपितॄनपारीत्समममंस्तबंधून्॥
अजेष्टषड्वर्गमरंस्तनीतौसमूलघातंन्यवधीदरींश्च॥२॥वसूनितोयंघनवद्व्यकारीत्सहासनंगोत्रभि
दाऽध्यवात्सीत्॥नत्र्यंबकादन्यमुपास्थितासौयशांसिसर्वेभृतांनिरास्थत्॥३॥पुण्योमहाब्रह्मसमू
हजुष्टस्संतर्पणोनाकसदांवरेण्यः॥जज्वाललोकस्थितयेसराजायथाऽध्वरेवह्निरभिप्रणीतः॥४॥स
पुण्यकीर्तिःशतमन्युकल्पोमहेन्द्रलोकप्रतिमांसमृद्ध्या॥अध्यास्तसर्वर्तुसुखामयोध्यामध्यासितांब्र
ह्मभिरिद्धबोधैः॥५॥निर्माणदक्षस्यसमीहितेनसीमेवपद्मासनकौशलस्य॥ऊर्ध्वस्फुरद्रत्नगभस्ति
भिर्यास्थितावहस्येवपुरंमघोनः॥६॥सद्रत्नमुक्ताफलवज्रभाञ्जिविचित्रधातूनिसकाननानि॥स्त्री

मिर्युतान्यस्सरसामिवोच्चैर्मेरोःशिरांसीव गृहाणियस्यां॥७॥ यत्रांतनिविष्टोज्वलरत्नभासोगवाक्षजालैरभि
निष्पतंत्यः॥ हिमाद्रिटंकादिवभांतियस्यांगंगांबुपातप्रतिमागृहेभ्यः॥८॥ धर्म्मार्थकामार्थयशस्करीषु
मतास्सुलोकेधिगतासुकाम्ये॥ विद्यास्सुविद्वानिवसोभिरेमेपत्नीषुराजातिसृषूत्तमासु॥९॥ पुत्रीयतातेनव
रांगनाभिरानायिविद्वान्क्रतुषुक्रियावान्॥ विपश्चिमत्तानमिधिर्मनस्वीमान्योमुनिःस्वांपुरमृष्यशृंगः
॥१०॥ तस्मिन्हिष्ठंकारयितुंयतात्माक्रतुंनृपःपुत्रफलंमुनींद्रं॥ ज्ञातानाथापनस्यतेतोव्यतानीत्सकर्मठःकर्म
सुतानुबंधि॥११॥ रक्षांसिवेदिंपरितोनिरास्थदंगान्ययाक्षीदभितःप्रधानं॥ शेषाण्यहौषीत्सुतसंपदेचरू
वरंवरेण्योनृपतेरमार्गीत्॥१२॥ निष्टांगतेदत्रिमसभ्यतोषेविह्नित्रिमेकर्मणिराजपत्न्यः॥ प्राशुर्हु
तोच्छिष्टमुदारचेष्टास्तिस्रःप्रसोतुंचतुरःसुपुत्रान्॥१३॥ कौशल्ययासाविसुखेनरामःप्राक्केकयीतोभ

भट्टिकाव्य
२

रतस्ततोऽभूत्॥ प्रासोष्ट शत्रुघ्नमुदारचेष्टमेका सुमित्रा सहलक्ष्मणेन॥१४॥ आर्चीद्द्विजातीन्परमा
र्थविन्दानुदेजयाञ्जगतामन्यषेधीत्॥ विद्वानुपानेष्ट च तान्स्वकाले पतिर्वशिष्ठो यमिनां वरिष्ठः॥१५॥
वेदोऽङ्गवांस्तैरखिलोऽध्यगायि शस्त्राण्युपायंसत जित्वराणि॥ विचित्रवृत्तीन्यपि मानसानि समं जनानां
गुणिनोऽध्यवात्सुः॥१६॥ ततोऽभ्यगाद्गाधिसुतः क्षितीन्द्रं रक्षोभिरभ्याहतकर्मवृत्तिः॥ रामं वरीतुं परिर
क्षणार्थं राजर्षिरिष्टं मधुपर्कपाणिः॥१७॥ ऐधीः पुनर्जन्मजयाय यत्त्वं रूपादिबोधान्न्यवृतच्च यत्ते॥
तत्त्वान्यबुद्धाः प्रतनूनि येन ध्यानं नृपस्तच्छिवमित्यवादीत्॥१८॥ आख्यन्मुनिस्तस्य शिवं समाधे
र्विघ्नन्ति रक्षांसि वने क्रतूंश्च॥ तानि द्विषद्वीर्यनिराकरिष्णुस्तृणेढु रामः सहलक्ष्मणेन॥१९॥
सशुश्रुवांस्तद्वचनं मुमोह राजासहिष्णुः सुतविप्रयोगं॥ अहंयुनाथक्षितिपः शुभंयुरूचे वचस्ता

एम०
२

पसंकुञ्जरेण ॥२०॥ मयाऽत्वमाप्तथाः शरण्यं भयेषु च वयं त्वया प्राप्स्महि धर्मरक्ष्ये ॥ क्षात्रं द्विज त्वं च पर
स्परार्थशंकां कृथा मा ग्रहि रघुस्वसूनुं ॥२१॥ यास्यतिष्यतो तेन महान्विपक्षः स्थापिष्यते पेन र रोपुरक्षा
त ॥ मा मां नक्षात्म नृपरिभूर्योग्येन मद्विधो न्यस्यानिभारमग्र्यं ॥२२॥ कुर्यन्कुलं ध्यक्षति विप्रवाह्निर्या
स्यन्स्तुत स्तस्यति मांसमन्युं ॥ इत्यं नृपः पूर्वमवालुलो चेततोनुजं तेगमनं सुतस्य ॥२३॥ आशीर्भिर
भ्यर्च्य मुनिः क्षितींद्रं प्रीतः प्रतस्थे पुनराश्रमाय ॥ तं एष्टत प्रष्टमियाय नम्रो हित्वे ह्रीडा भ्रातघनुःकु
मारः ॥२४॥ प्रयास्यतः पुण्यवनाय जिष्णो रामस्य रोचिष्णु मुखस्य जिष्णुः ॥ वैमातुरः कल्पजिताः स्तुता
त्त्वः स ध्याऽरतः श्रेयसि लक्ष्मणो भूत् ॥२५॥ इषुमतिरघुसिंहे दंदशूकाञ्जिघांसो धनुररिभिरसह्यं
मुष्टिपिंडं दधाने ॥ व्रजति पुरतरुण्यो बद्धगोधांगुलित्रे कथमपि गुरुशोकान्नात्र दृग्भंगलिस्राः ॥२६॥

भर्त्तकाव्य॰ ३

ग्रपजगदुरनीचैराशिषस्तस्य विप्रास्तुमुलकलनिनादं तूर्यमाजघ्नुरन्ये॥ अभिमतफलशंसी चारुपु
स्फोरबाहुस्तरुषु चुकुवुरुच्चैः पक्षिणश्चानुकूलाः॥२७॥ इति भर्त्तव्याख्ये रावणवधे प्रकीर्णकांडे रामा
दिसंभवः प्रथमः सर्गः॥ वनस्पतीनां सरसां नदीनां तेजस्विनां कांतिभृतां दिशां च॥ निर्याय तस्याः सपु
रः समंताच्छ्रियं दधानां शरदं ददर्श॥१॥ तरंगसंगाच्चपलैः पलाशैर्ज्वालाश्रियं सातिशयं दधंति॥ संधू
मदीप्ताग्निरुचीनि रेजुस्ताम्रोत्पलान्याकुलषट्पदानि॥२॥ विवागते सीरवनैः समृद्धिं निजां विलो
क्यापहृतां पयोभिः॥ कूलानि सामर्षतयेव तेनुः सरोजलक्ष्मीं स्थलपद्महासैः॥३॥ निशातुषारैर्नयप
नांबुकल्पैः पर्णांतपर्यागलदच्छबिंदुः॥ उपारुरोदेव नदत्पतंगः कुमुद्वतीं तीरतरुर्दिनादौ॥४॥ एम०
वनानि तोयानि च नेत्रकल्पैः पुष्पैः सरोजैश्च विलीनभृंगैः॥ परस्परं विस्मयवन्ति लक्ष्मीमालोक ३

यांचक्रुरिवादरेण ॥ ५ ॥ प्रभातवातास्फालितकंपिताकृतिः कुमुद्वती रेणुपिशंगविग्रहा ॥ निरासमग्नं गंकुपितेव प
द्मिनी नमानिनी संसहते न्यसंगं ॥ ६ ॥ ददत्तावधानेमकुंजे हिरण्मीनोप्रशांतं चेष्टं हरिणं जिघांसुः ॥ व्याकुलीय
न्तुलं कृष्णं समनाःसन्नत्क्षेपसमाधिं न दधे मृगावित् ॥ ७ ॥ गिरेर्नितंबे महतो विनिर्यन्तो यावशेषे णाक्षिमामन
त्रं ॥ सरिन्मुखाः सुत्रयमाद्धाने शैलाधिपस्यानुचकार लक्ष्मीं ॥ ८ ॥ गर्जन्नहरिः सां भासि शैलकुंजे प्रतिध
नीनात्मकृतान्निशम्य ॥ कुमेव वंपक्रमितुं सकोपः प्रतर्कयन्नन्यमृगेंद्रनादान् ॥ ९ ॥ व्रदक्षतां भांसि
नवोत्पलानि कृतानि चाश्रोषत षद्पदानां ॥ व्याघ्रापिबानां धवहः सुगंधसे नारविंदव्यातिषंगवांस्य ॥ १० ॥
ल्लनानुपातं कुसुमाम्नगरुहत्स्वनघवल्क दुमुपास्टशाव ॥ कुत्हतो व्याहशिलोपवेशं कांकुरापर्द्धवत्समयमा
न व्याप्ता ॥ ११ ॥ तिग्मांशुरश्मिद्युरितांस दूरात्पांचिप्रभातेसलिलतान्यपश्यत् ॥ गभस्तिधाराभिरिवद्भुता

मर्लकाव्य॰
४

नितेजांस्निभानोर्मुविसंमतानि ॥ १२ ॥ दिग्व्यापिनीर्लोचनलोभनीया मृजान्वया: स्नेहमिवस्रवंती ॥ श्रार
त्वापतोः स्पष्टविशेषयंत्की स्तुनोषपश्यन्विवित्र एणांकराला: ॥ १३ ॥ वियोगदु:खोनुभवानभिज्ञै: काले
न्रपांशं विहितं दुहद्भि: ॥ ब्राह्मर्यशोभा रहिते रमायैरैश्लिष्टपुष्पि: प्रचितान्सगोष्ठान् ॥ १४ ॥ द्वीमृषएणं चे
ष्टितमप्रगल्भं चारू एपवक्राण्यपिवीक्षितानि ॥ कृतं स्वविभ्रासहेतः स्वभावान्नोपांगनानां मुमुदे
विलोक्या ॥ १५ ॥ विवृत्तपार्श्वं हचिरांगहारं समुद्वहश्चारुनितंबरम्यं ॥ आमंदमंथध्वनिदत्ततालं गोपांग
नान्रत्तमनंदयंत्तं ॥ १६ ॥ विचित्रमुखे: स्नवमानमारात्कोलाहलं च स्तुनतानतस्य ॥ मेघान्त्ययोपान्तव
लोपशोभं कदंबकं वातमजंमृगांएणं ॥ १७ ॥ सितारविंदप्रचयेषुलीना: संसक्तफेनेषुचसैकतेषु ॥ कुं
दवद्युता: कलहंसमाला: प्रतीपिरे श्रोत्रसुखैर्निनादै: ॥ १८ ॥ नमञ्जलंपन्नसुचारुपंकजं दघलीन

रम॰
४

षट्पदं ॥ न षट्पदो सौ न जुगुंज यः कलं न गुञ्जितं तन्न जहार यन्मनः ॥ १९ ॥ तं यायजूकाः सह भिक्षुमु-
ख्यैस्तपःकृशाः स्तुत्यकुलं महन्ताः ॥ पापावराः पुष्पफलेन चान्ये प्राणेश्वरं पाजगहं चं नीपां ॥ २० ॥ विघामये-
नं विजयं जयं च रक्षोगणं क्षिप्नुमविक्लताम्या ॥ अथ्यापि पञ्चाधिसूतो पथा वन्हिबातयिष्यन्सुधियानुधा-
ना ॥ २१ ॥ आयोधने स्याणुकमसत्त्रजातमभो घमभपर्णमहात्ववाप ॥ इदं वधायक्षलभ्यं चराणं तस्मैमु-
निः भेत्रयासि जागरूकः ॥ २२ ॥ तं विप्रदुर्शं समुतेषां तयत्नायां तं वने रात्रिचराहुलो के ॥ जिघांसुवेदं सत-
मासु राख सांतांडकास्थ्यां निजघान रामः ॥ २३ ॥ अथ यास्तु लोके हुतं धूमकेतु शिखं जनास्तिग्धसमृद्ध-
शाखां ॥ तपोवनं प्राध्ययनाभिभूतं समुच्चरच्चारुपतत्रिसिञ्जं ॥ २४ ॥ क्षुद्रान्न जक्षुर्हरिणा मृगेन्द्रा वि-
शस्वसे पक्षिगणैः समंतात् ॥ नेनम्यमानाः फलदित्सयेव चकाशिरे तत्र लता विलोलाः ॥ २५ ॥ अपू-

भ॰टी॰काव्य॰ ऊर्जस्विषट्रपाद्यमास्मै रातिव्यपेतश्रावनेयातिमुख्याः॥ प्रत्यग्रहीत्संमधुपर्कमिश्रं तीवासनादिक्षिति
५ पालपुत्रो॥२६॥ हे त्वामिभूतस्य उयामवोदमेग्नस्य भारं भुवनस्य होर्भिः॥ हृंधीविसंस्रत्यपिरक्षतंतो
5 तपोधनैरित्यममाविषाता॥२७॥ तं प्रत्यवादीदृथ राघवोपि यथोक्तितं प्रस्तुतकर्मधर्म्मम्॥ तपोमरु
द्भिर्भवतां शरास्त्रस्संधुक्ष्यते नोस्ति सनिधनेषु॥२८॥ प्रतुष्टुवुः कर्मततः प्रवृत्ते तैस्तपस्विपेतुर्व्यागणो
ये थावत्॥ दक्षिणपदिष्टं स्कृतमास्विर्जीने स्तयानुधानैश्चाचितेप्रसर्पत्॥२९॥ आपिंगरूक्षोर्ध्वशि
रस्यवाल्लैर्धिशिरालजंघो गिरिकूटरक्षैः॥ ततः क्षपाटैः पृथुपिंगलाक्षैः खंप्रावृषेण्यैरिव चानशेब्दैः
॥३०॥ अधिज्यचापः स्थिरबाहुमुष्टिरुदंचिताक्षोंचितदक्षिणोरुः॥ तान् लक्ष्मणः संनतवाम एम० ५
जंघो जघान शुद्धेषुरसंह्यकर्षी॥३१॥ गाधेयदिष्टं विरसं रसंतं रामोपि मायाचणमस्त्रचुंचुः॥०

स्थास्नुं रणे स्मेरमुखो जगाद मारीचमुच्चैर्वचनं महार्थं ॥ ३२ ॥ आत्मंभरिस्त्वं पिशितैर्नराणां फलेग्रहीन्हं-
सि वनस्पतीनां । शौवस्तिकत्वं विभवा न येषां व्रजंति तेषां दयसे न कस्मात् ॥ ३३ ॥ अथ प्रोद्धिजान्देवयजी-
न्निहन्मः कुर्मः पुरं प्रेतनराधिवासं ॥ धर्मो ह्ययं दाशरथे निजो नो नैवाध्यकारिष्महि वेदवृत्ते ॥ ३४
॥ धर्मोऽस्ति सत्यं तव राक्षसायमन्यो व्यतिस्ते तु ममापि धर्मः ॥ ब्रह्मद्विषस्ते प्रणिहन्मि येन राजन्वतीत्तिर्धृ-
त कार्मुकेषु ॥ ३५ ॥ इत्थं प्रवादं युधि संप्रहारं प्रचक्रतू राममनिशाविहारौ ॥ तृणाय मत्वा रघुनंदनोऽथ बा-
णेन रक्षः प्रधनान्निरास्यत् ॥ ३६ ॥ जग्मुः प्रसादं द्विजमानसानि द्यौर्वर्षुका पुष्पचयं बभूव ॥ निर्व्याज-
मिज्या ववृते वचश्च भूयो बभाषे मुनिना कुमारः ॥ ३७ ॥ महीप्यमानानवतातिमात्रं सुराध्वरेषु स-
रजिल्वरेण ॥ दिवोपि वज्रायुधभूषणाया हृणीयते वीरवती न भूमिः ॥ ३८ ॥ वलिर्ववंधे जलधिर्ममं-

भट्टिकाव्य·
६
6

चेजक्रे मम तेरे त्यवलं विजिग्ये ॥ कल्याणं तडुस्या वसुधातलेऽहि ये नैव भारोऽति गुरुर्न तस्य ॥ ३९ ॥ श्रीति
वुवाशोणामधुरं हितं च तमांजिहन्मैथिलयज्ञभूमिं ॥ रामेति सूनिः श्रीतनामखानेयशास्त्रिशत्वांनि जिघृक्ष
यिष्यन्राम ४० ॥ एनो समासिक्ता वह्नुराशौ किमेनौकि मस्त्विनौ सोमरसं पिपासू ॥ जनं समग्रं भ्रमसंहरूपेण
तावौ जिहती न्दसिंहौ ॥ ४१ ॥ आजिघ्रहन्तजनं कोधनुलं घे नाहिं दहैतस्पुरापि नांकी ॥ जिघ्यासमानो
वलमस्य वा क्रोर्मन्नभांक्षीद्दनुनं ह नमीतत्र ॥ ४२ ॥ ततो नदीशान्पाथिकान्गिरींश्च नानाकायकानू
मिपतेरपोघ्याम् ॥ दिलुः सुतांपोधरहरे सुरंगैर्ध्यस मज्ञेयन्मैथिलमन्त्रिमुख्यः ॥ ४३ ॥ क्षिप्रं ततोऽभ्य
न्ततुरंगपायीपविष्टवहृहृतमोपिराजा ॥ आख्यायकेभ्यः श्रुतसूनुवृत्तिरग्लानयानोऽमिथिलाम
गच्छत् ॥ ४४ ॥ दंदिश्रमाचीतवसुधाधिपानां तैः प्रेष्टमितं गुरुवज्जरिष्टा ॥ सहस्रहांतं सुहलताधिवास

वंशस्थकीर्त्तिर्यशसा वरिष्ठः ॥४५॥ त्रिवर्गपारीणमसौ भवंतमध्यासयन्नासनमेकमिंद्रः ॥ विवेकदृश्वत्वम
गात्सुराणां तमैथिलो वाक्यमिदं बभाषे ॥४६॥ हिरण्मयी शाललतेव जंगमा च्युता दिवः स्थास्नुरिवाचिर
प्रभा ॥ शशांककांतेरधिदेवताकृतिः सुता ददे तस्य सुताय मैथिली ॥४७॥ लब्धांततो विश्वजनीनवृत्ति
त्वामात्मनीनामुदवोढ दानः ॥ सद्वृत्तमुक्ताफलमर्ममृषां संवहयंती रघुवंशलक्ष्मीं ॥४८॥ सुप्रांतमा
साहितसंमदं तदुद्वाहमिः संस्तुतमभ्ययोध्यं ॥ अभ्यीयरा[illegible]जन्यकहास्तिकाश्वमगात्स राजं वलमध्व
नीनं ॥४९॥ विशंकरो कृत्सासिवारापारिणस्संयन्नेता नलेदपसः पुरस्तात् ॥ भीष्मो धनुष्मानुपजान्वर
ति रैति स्मरामं पथि जामदग्न्यः ॥५०॥ उच्चैरसौ रा[illegible]घवमाद्वृतेदं धनुः सवाणं कुरु मा विलासीः ॥५१॥
कमत्तः प्रियसंततिम्मेन न्नक्षितीद्रिरनुनिनीषुरुच्चै ॥५२॥ अनेकशो निर्जितराजकस्त्वं पितृन्नता
सीन्नपरस्तुतोयैः ॥ संक्षिप्यसंरंभमसाविपक्षं कास्या भकिस्मिंस्तव रामरामे ॥५३॥ अजीगणाहाश

भट्टिकाव्यं० ६

रथंनवाक्यंप्रवदन्सदर्पैरातन्तद्रकुमारः॥धनुर्यथैकाण्डीकुरुवाराग्रगर्भैलोकाननलावीद्धिजितांश्रुतस्य॥५३॥जि
तेनृपारौसुमनीभवंतिशश्वद्यमानान्यशनैरशंकं॥बृहस्पराजोनुमतेवलानिजगाहिरेनेकमुखानि
मार्गान्॥५४॥अथपुरुजवयोगान्नेरपद्हरसंस्यंदवप्हतिरयेणप्रान्तसुर्वीविभागां॥क्रमदाहृतमचे
तन्नीरजीकारितक्ष्मांकलमुपहितशोभांतरांमायाद्ध्योध्यां॥५५॥इतिभट्टिकाव्येद्वितीयःसर्गः॥व
धेनसंख्येपिशिताशनानांक्षत्रांतकस्याभिभवेनचैव॥आप्तंभविष्णुर्यशसाकुमारःप्रियंभविष्णुर्न
सपत्ननासीत्॥१॥ततःसुचेतीकृतपौरभृत्योराज्येभिषेक्ष्येसुतमित्यनीचैः॥आचष्टभूमिपतिःस
मस्तंभूपोपिलोकंसुमनीचकार॥२॥आदिष्टदारीसकृशानुकस्यंसिंहासनंतस्यसपादपीठं॥संतप्तचा
मीकरकद्रुकाज्ञेविमागविन्यस्तमहार्घरत्नं॥३॥प्रास्यापपत्तूर्णगरुत्मतान्स्वंपाषंपुष्पान्सपताद्दृढगात्रबधा
न्॥सक्ष्मकंभानपुरुषान्समग्रान्तत्कोपिराःस्तीर्थजलार्थमाशु॥४॥उत्तान्ग्रचकुंभंगरसमागनिध

एम० ६

जान्ववं तुर्मुमुचुः स्तुघूपान ॥ दिशश्च पुष्पैश्च कस्तार्विचित्रैरर्पेषु राज्ञानि पुराणि विमुक्ताः ॥ ५ ॥ मातामह्या
वासमुपेयिवांसं मोहादपृष्टा भरतं तदानीं ॥ तत्केकयीसोऽदुमकुवाना वावाररामस्य वनप्रयाणं ॥ द्वा
कसमें पेरारा हित राज्य लोभा स्तेरैणनीतां विकृतिं लचिम्ना ॥ रामप्रवासे व्यसनं शत्रुदोषं जनापवादं स
रेंद्रमत्युं । ७ वसून्निदेशांश्च निवर्तयिष्यन्नरामं नृपः संगिरमाशाप एव ॥ तपावनं ज्ञे भरताभिषे
को विषादशंकुश्च मतो निचख्रे ॥ ८ ॥ ततः प्रविव्राजयिषु कुमारमादिषुः कुमारमादित्तमस्याभि
गमं वा नाप ॥ सौमित्रिसीतानुचरस्य राजा सुमंत्रनेत्रेण रथेन शोचन् ॥ ९ ॥ केचिन्निमिदुःर्नृपम
प्रशांते विचुक्रुशुः केचन सास्त्रमुखैः ॥ उक्तस्यान्ये भरतस्य मायोपि केकेयीमिल्लपरो जगाद ॥ १० ॥
गतो वनं वो भवितेति रामः शोके न देहं जनता तितमात्रं ॥ धीरास्तु तत्र च्युतमम्मवोऽम्ये दधुः कुमारानुग
मेमनांसि ॥ ११ ॥ प्रस्थास्यमानानुपसेदुषस्तोशाशुच्यमानानिदमूचतुस्तान् ॥ किंशोचतेहामुदये

भट्टि॰ वतास्मान्निर्पोगस्ताभेन पितुः कृतार्थाम्॥ १२॥ अस्त्राष्टपापात्त्वमयेघरस्तीघः सर्वदास्मान पुष्पत्त्व
८ पोषं॥ सुहृाय कारस्य कि मस्ति तस्य नु छेन पानेन वनं स्समोत्तः॥ १३॥ विधुत्वरणाशे स नरः प्रन घा
पद्वा घ्वं शोषं तराणावद्वि शुष्क॥ अर्थे दुरापे किमुत प्रवासे न शासने वास्थित पो गुरूणां॥ १४॥ पौरा
भिवर्त्त धमिति त्वगा दी त्तात स्य शो कापनुदा भवेत॥ मा दर्शीतान्य भरतं च मन्त्री निवर्त्तपेत्याहरथं
स्य स्रतं॥ १५॥ ज्ञात्वे गिते गत्वरतां जनानां मे कांश पित्वा रज नीस्ये पोरः॥ रक्षन्वने वासकृताङ्ग पात्ता
न्त्रातश्वले नापज गाम रामः॥ १६॥ अस्नात्त्वरसं कर्हांस्त्वदं तो मुहुर्मुहु र्न्यस्वापसिषुः कवोस्त॥ हा
मराक्षस्त्वमिति ब्रुवन्तः पराङ्मुखस्तैन्य कृतमनोभिः॥ १७॥ स्न तो पि गंगा सलिलैः पवित्रा सद्धाश्व
मात्मान मनन्यमन्तुः॥ ससीतपो राघवपोरधीपन श्च स नेक दसं पुरमाजगाम॥ १८॥ प्रतीपसार पू राम
ई रक्षशजं नेनघोमानु शीतां शुविना कृतेवा॥ राजन्य न ह्नेत्र सम न्विता पिशोकाधकारत्युत सर्वचे ८

ष्टा ॥ १९ ॥ विलोक्य रामेण विनास्तु मंत्रमत्योषसत्वान्नृपतिश्पुत्ताशः ॥ मधूनि नैषीद्वलिपत्त्रगंधैर्मनो
रसेन व्यवसिष्टवस्त्रो ॥ २० ॥ आसिष्टनैरुत्तसुचाव्यरंसीत्कृताकृतेभ्यः क्षितिपालभाष्पः ॥ सचंदनोशी
रमृणालदिग्धः शोकाग्निनागाद्युनिवासभूपं ॥ २१ ॥ विचिक्रुशुर्भूमिपतेर्महिष्यः केशानलुलुंचुः स
वपूंषिजघ्नुः ॥ विभूषणान्युन्मुमुचुः क्षमापोपेतुर्बभंजुर्वलपानि चैव ॥ २२ ॥ ताः सांत्वयंती भरतप्रतीक्षा
तं बंधुतास्यक्षिपदाशुलेखं ॥ दूतोश्वराजात्मजमानिनीषून्प्राख्यापयन्मंत्रिमतेन पत्रः ॥ २३ ॥ स्तुसो
नभस्तः पतितं निरीक्ष्याचक्रे विवस्वंतमधः स्फुरंतं ॥ आख्यद्दसन्मातृकुलस्सभिस्तुः पश्यन्प्रमा
दं भरतो पिराज्ञः ॥ २४ ॥ अशिश्रवन्नातसपिकं तमेत्य दूतापदार्थप्रपिपासपंतः ॥ आदिष्टजाताज्जिह्वि
षस्तदासावुत्कंठमानो भरतो गुरूणां ॥ २५ ॥ बधूनशकिष्टसमाकुलत्वादासेदुषः स्नेहववादपाथं ॥
गोमापुसारंगणाश्वसम्यङ्क्तापासिषुभीममरासिषुश्च ॥ २६ ॥ स प्रोषिवानेत्यपुरं प्रवेक्ष्यन्नशृश्राववघो

पंनजनोव्रजन्स्वं आकर्णपाशासनवेदवादान्नचोपलेभेवणिजोपणायपानु ॥ २७॥ चक्रंदुरुच्चैर्नृप
तिंसमेत्ततंमातरोभ्यर्ण्णमुपागतास्ताः ॥ पुरोहितामात्यमुखाश्चपौराविवृद्धमन्युप्रतिपूर्णमन्याः
॥२८॥ दिदृक्षमाणाःपरितःससीतंरामंपदानेत्रजलंस्मरणोच्चा ॥ रोरुघमानस्सततदाम्यपृष्ठघ्याव
दारच्यन्नथवृत्तमस्मै ॥ २९॥ आबद्धभीमभ्रुकुटीविभंगः शोश्चोपमानारुणरौद्रनेत्रः ॥ उच्चैरुपाल
ब्धमकेकपीचशोकेमुहुश्चाविरतंनृपमांक्षीत ॥ ३०॥ नृपात्मजोचिक्षिशतुस्ससीतोममाररराजाविधवा
भवंस्ताः ॥ शोच्यावपंभूरनृपालबुत्वेकेकपुपञ्चैवतवक्नथें ॥ ३१॥ नैतन्मतंमत्वामितिब्रुवाणःस
हस्त्रशोसोशपथानशप्पत ॥ उद्भास्यमानःपितरंसरामंस्तुघन्सशोकोभुविरोतदावान् ॥ ३२॥ तस्व
स्यपंतस्सचिवानेरिंद्रविपत्तुपंतस्समुद्धहरणात ॥ अंत्याकृतिंहावपितुस्सविप्राश्चिचोषपंसोत्र
रपानजातं ॥ ३३॥ उदत्तपन्यदहुकूलकेनूनेवादपनंवेणुमद्रगकोसं ॥ केवूश्चनारानपमन्स २

मंतात्तथानपनकुंकुमचंनानि ॥ ३४ ॥ श्रोत्राच्छिनासावदनंसरुकमंकत्वाजिनेप्राकशिरसनिधा
पसे चित्सपात्राशापथाविधानमलिग्जुहाव्ज्वलितोचिताग्निं ॥ ३५ ॥ कृतेषुपिंजोदकसंचपेषुहि
त्वाभिषेकंप्रकृतंप्रजाभिः ॥ प्रत्तानुनीपुर्विनेयनरामंप्रापादरणपंभरतःसपौरः ॥ ३६ ॥ शीघ्रा
पमारोपः कक्कुमोश्रुवोनेजनैरपंथानमुपेत्सस्पैतेः ॥ शोकादभूषेरपिभूश्चकाशंचकोरनाग
द्रथाश्वमिश्रैः ॥ ३७ ॥ उद्धिक्रियेरपुष्पफलंवनानिसमुःपित्हम्निप्रिपुरापगास्तु ॥ श्रोरस्तु
रिलापुलिनान्यशोकंशपोसुमाश्रित्यविशश्रमुश्च ॥ ३८ ॥ संप्राप्यतीरंतरसापगापागगांबु
संपर्कविमुद्धिभाजः ॥ विगाहितुपामुनमंबुपुरापपपुनिरुद्धश्रमवृत्तपस्ते ॥ ३९ ॥ ईपुर्भरद्वाजमु
नेर्निकेतंपस्मिंचिशश्राम समेत्परामः ॥ श्रुताशनापःफलवद्धिमत्पाव्यसन्नदम्भाशिशिरैः
पपोभिः ॥ ४० ॥ वाचंपमान्स्यंडिलशापिनश्चपुपुत्क्षुमाराणाननिशंमुहूर्त ॥ अध्यापपंतविनपा

भ० द्वि०
१०
10

स्रग्रोमुः पद्गामरद्वाजमुनिं सशिष्यं॥४०॥ आतिथ्यमेभ्यः परिनिर्विविक्षोः कं स्पद्रुमापोगवसेनफे
लुः॥ धामग्रथिमन्नोषदिमाश्चितानि वासांसि च प्राविसवेसुद्रुः॥४२॥ ओज्ञोपतीर्षुर्विनपादुपास्यु
ज्जेगुः सरागं ननृतुः समावं॥ सविभ्रमं नेमुरुदारमूचुः स्त्रिलोत्तमाद्या वनिताश्च तस्मिन्॥४३॥ वस्त्रान्न
पाने शयने च नाकृत्वावकाशे चिरं प्रकृप्तन्॥ तान्प्रीतिमानाह मुनिस्ततः स्म निवध्वमाधं पिवता शेशे
षो॥४४॥ ते भुक्तवंतः सुसुखं वसित्वा वासांस्युषित्वा रजनीप्रभाते॥ कृते समभ्यार यवाजिनागेर्मंदाकी
नीरम्यवनासमीयुः॥४५॥ वैखानसेभ्यः श्रुतरामवार्त्ती स्तेनाविसिग्नानपतत्रिसंघं॥ अभ्रंलिहाग्ररविमा
र्गभङ्गमानंद्रिरेद्रिं प्रतिचित्रकूटं॥४६॥ दंष्ट्रीरागुःवानानकुभीवलोद्यानवितलशार्द्दूकवर्चपिनस्था॥ त
स्थ्यासिसंग्नामपि घुःसितेषु सोमिचिराद्रिष्मुवमुञ्जिहानः॥४७॥ शुक्लोत्तरासंगमभंतो विशस्त्रान्या
देः शनैरापततः प्रमन्मूलन्॥ औहिप्रतान्वीत विरूढबुद्धी चिवं दिषूनदाशरथिः स्ववर्गान्॥४८॥ सम्र १०

लकापंचवकपूरुदंतोरामांतिकंवृंहितमंन्युरेगाः॥ आवेदयंतःक्षितिपालमुच्चैःकारंमृतेरामवियोगशोका
त्॥४९॥ चिरंरुदित्वाकरुणंसशब्दंगोत्राभिधायंसरितंसमेत्य॥ मध्येजलंताद्राघवलक्ष्मणाभ्यांप्रत्तं
जलंव्यंजलसंततिकेपां॥५०॥ आरण्यकानेस्तुकरेपितामाप्रापुस्तताजेपवतदुष्करेत्वां॥ मागाःशुचंवीरभ
रंवहमुमभाषिरामेराववचःकनीयान्॥५१॥ कृतीश्रुतीवृद्धमतेषुधीमांस्त्वंपैतृकंचेद्वचनंनकुर्याः॥ वि
छिद्यमानेकुलपरंपरापुंसःकथंस्यादिहपुत्रकाम्या॥५२॥ अस्माकमुक्तंबहुमन्यसेचेद्यदीशिषेत्वं
नमपिस्थितंच॥ जिह्मेषयतिष्ठत्यहितातवाक्येजहीहिशंकांव्रजशाधिपृथ्वीं॥५३॥ यदाहोरसांसजंधुरा
प्रवोढुकथंकनीयानहमुत्सहेयं॥ मामाप्रपुरुःथाःतवेःकुलकीर्तिकोपंप्राहस्मरामेभरतोपिधर्म्यं॥५४
ऊर्जस्वरलंहस्तितुरंगमतदम्ब्नरत्नानिचराजभाञ्जि॥ राज्यत्न्यकेचेतदहंक्षितीतुस्त्वपिस्थितंस्या
मितिशांतमेव॥५५॥ इतिनिगदितवंतंराघवस्तंजगादव्रजभरतगृहीत्वापादुकेत्वंमदीयेच्युतनि-

खिलविशंकः पूज्यमानो जनौघैः सकलभुवनराज्यं कारयामास मंतेन ॥ ५६॥ इति भट्टिकाव्ये रामप्रवासो
नाम तृतीयः सर्गः ॥ निवृत्ते भरते धीमानथ रामस्तपोवने ॥ प्रपेदे पूजितस्तस्मिन्दण्डकारण्यमीयिवान् ॥१॥ अ
यश्यमानो रक्षांसि समीतः सहलक्ष्मणः ॥ बलाद्धनुः सुसुष्ठास्मि प्यजहे भीमेन रक्षसा ॥ २॥ अवाक्शिर
सिमुत्पाद कृतान्तेनापि दुर्दमम् ॥ भल्लैर्विराधं विराधं खड्गे तं तौ भुवि निचखतुः ॥ ३॥ आहिंसाताम्रबुद्ध्यांघ्रो
शरभंगाश्रमं ततः ॥ अभ्यासीनं श्रिपात्रा~ शरसांपशरंसोपिशान्तो ॥४॥ पुण्यो रामस्य जुहवांचकार ज्वलने वपुः
शरभंगः प्रदर्श्यारात्सुतीक्ष्णमुनिकेतनं ॥ ५ ॥ पूर्ये समेष्य ष्य तस्मिन्नासिष्महि वयं वने ॥ दृष्टांस्थ सु
स्तिवोपामः सुपुराय विजितां गतिं ॥ ६॥ तस्मिन्कृशानुसा द्रुते सुतीक्ष्णमुनिसन्निधौ ॥ उवास पर्णशाला
यां समश्नन्निशामाश्रमान् ॥ ७॥ वनेषु वास्तेयेषु निवसन्पर्णसंस्तरः ॥ शप्या त्यापनगान्विभ्याणा पि
तिपो विचक्रमे ॥ ८ ॥ ~ग्रजुषम धीपानान्साम न्या श्रमसमर्च्यपन ॥ बुभुजे दत्तमा त्काता स्नस्य पुरसंचटो

मवान्॥ ९॥ अवसानस्तेन क निमि सर्वा गीतरु त्वचो॥ काराडीरः खाड्गिकः शार्ङ्गीर स्तन वि प्रां स्तनुत्रवान्॥ १०॥
हित्वाशितंग वाना निफलैर्प घ्ना शितभव॥ तेषुंसो दं दम्भू का रिविन घान मन्त्र निर्भय॥ ११॥ पुगमं प्राती तिनव्या
तदीप्रास्त्र स्तुत्वनः परिपूजपन्॥ पर्य द्वला न्महाब्रह्मैरा टनेक टि भ्रमान्॥ १२॥ पैरघ व्यघ पूर्वे घुरन्यघु
श्चापि चिंतपन्॥ वृद्धि ह्वपोमुनी द्राराणां प्रियं भावुक तामगात्॥ १३॥ ओतिष्ठ ऊर्जपन्मं ध्यां प्रक्रां ता
मापती गवं॥ प्रातस्तारां पतत्रिभ्यः चप्रणाम पुग्मं॥ ददृशे पर्णशाला पोरस्या सीक पायसः॥ भां पीठं तम
वज्ञापत स्यसौमित्र पसंकौ॥ १५॥ दधानाव लिमम ध्येका रांजा ह विरोचना॥ घ्ना त्वां चेना ति सर्वे राच
द्वे स्वेव पत्तो॥ १६॥ सुपाद्धिरद ना सोरूस उपाशित सांगुलिः॥ प्रथिमा ने दधाने नज घ्ने ने वंनेन
सा॥ १७॥ उन्नसे दधतीक्रं कुद्व दंष्ट्रा लकु णुलं कुर्वा णांपश्यतः शं पून स्त्वग्विणी सुहसानना॥ १८
प्राप्य चंचूर्प्य मारांसो पती पंतीरघू त्तमे॥ अनुका प्रार्थ पां चक्रे प्रिपाकर्तु प्रिपंवदा॥ १९॥ पंचभिः

भट्टि०
१२
कुन्तका॥ सौमित्रे मामुपायंस्थाः कम्राभिष्टेर्वशंवदां॥ त्वद्योगीनासहचरीमशंकः पुरुषायुषं॥ २०॥ तमु
वाच स गोत्रीणे वने स्त्रीपुंसभीषणे॥ असूर्यंपश्यरूपा त्वं किमभीरुररण्यसे॥ २१॥ मानुषानमिल
ष्यंती चिरस्तुर्दिव्यधर्मणी॥ त्वमप्सरायमाणा हि स्वतंत्राकथमचरसि॥ २२॥ उग्रंपश्या कुलेरण्ये शाली
नत्वविजिर्जिता॥ कामुकप्रार्थनापटुर्वीपतिवत्नीकथं न वा॥ २३॥ राघवं वेप्स्या शालापामि— नुरहं संपतिं॥
प्रस्वामीममकांतावानीपकप्रियकलोचनः॥ २४॥ वपुश्चादनिकंपस्य कारी वेष्टकि कंमुरवे॥ संग्रा
मे सर्वकर्मीणो पारीणो यस्योपजानुकौ॥ २५॥ कुक्षौदुर्बलरुत्स्वार्थं मसि पर्णोपनीपिकः॥ पश्चापमा
श्मनप्रस्वं सेषु पंक्तेनस्पदुर्वहं॥ २६॥ जेता पञ्चदुहां संख्यैय धर्म संतानसूदनो॥ प्राप्य दारगवाणो पंमुनी
नाम भयं सदा॥ २७॥ तितावावृत्यमानासौ रामशालां न्यविक्षत॥ मामुपायंस्व रामेति वदन्ती सादरं वचः
२८॥ अस्त्रीकोसावहं स्त्रीमानस्वनुष्यतितरां तव॥ पतितिरत्यब्रवीद्रामस्ता— वक्रजमामुचः॥ २९॥ लक्ष्म १२

सासारूपस्यंतीव्रेहोऽनंगोरिवागमत् ॥ मन्मथापुष्पसंपातव्यथमानमतिः पुनः ॥ ३० ॥ तस्याः सासव्यमाना
पाः सोऽस्वरूपावानरवृत्तम ॥ कोऽसिपमसिमुघम्पकारापनसंमुखं ॥ ३१ ॥ अहं सूर्पणखानाम्नानूनंना
ज्ञापिषित्वपा ॥ दशाउोयंपेनप्पपातीतिसाब्रवीत् ॥ ३२ ॥ पप्पे शाक्षीदिविष्ठोसोसंदश्य मपदं वपुः ॥
अविष्कावच्चवंधूनोनं उ- चुर्विक्रमंमुरुः ॥ ३३ ॥ खरदूषणापोर्भात्रोः पर्यदेविष्ठसापुरः ॥ विनिघ्राहृषि
भूरामंदशाउकारण्यवासिनो ॥ ३४ ॥ कृतसौभाग्निनेपस्य भरतस्य विवासितो पित्रादोर्भागिनेंपोपश्य
तं चेष्टितं तयोः ३५ ॥ ममरावणनाथापाभगिन्यापुत्रपोः पुनः ॥ अपंतापसकाद्रूस त्वमद्यपदिवः त्वमं ॥ ३६
असंस्कृत्रिमसंव्यानावनुष्प्रिमफलाशनो ॥ अभूत्रिमपरीवाशेपर्यभूतां तथापिमां ॥ ३७ ॥ श्वः श्रेपसम
वामासिन्मातन्मांप्रत्यभाशिसा ॥ श्राशिवस्त्रवमानार्थंब्रजाश्वसिहिमारुदः ३८ ॥ नत्विमोनपराधपि
नरात्रकं द्विवपं ॥ कुतस्त्वं भीरुपत्तेभ्योदुसे पिक्षामामहे ॥ ३९ ॥ नोपतुं ई शसाहस्त्रबसोनिर्षपतुस्त

भट्टि० १३ 13

तः॥पारस्वधिकयातुष्कपाष्ठीकप्रासिकान्वितौ॥४०॥अथसंपतितौभीमानृविशिखैरामलक्ष्मणौ॥बद्ध-
-त्रिमूर्द्धो द्विमूर्द्धः श्वादंतांमधो॥४१॥तैर्वृक्णरुग्नसंभुग्नक्षुस्मभिन्नविपन्नकैः॥विमग्नोद्विग्नसंह्री
णैःपप्रेदीनैश्वमेदिनी॥४२॥केचिद्रूपथुमासेदुःकेचिद्दृथुमुत्तमं॥सरक्तंवमथुंकेचिद्भ्राजथुंनचके
न॥४३॥मृगयुमिवमृगौघदक्षिणोमौदिशामववदाहवंतीमराजुदन्मन्॥रघुतनयमुपायपोत्रिमूर्द्धा
विषमदेवोदग्नमुखंपतत्रिराजं॥४४॥शितविशिखनिकृत्तकृत्स्नवक्त्रः क्षितिमटदिवक्षितिकंपशी
र्षामृगः॥भपमुपनिदधेसराक्षसातामखिलकुलक्षपपूर्वलिंगतुल्यं॥४५॥इतिभट्टिकाव्येचतुर्थः
सर्गः॥निराकरिष्णुर्वर्तिष्णुर्वर्द्धिष्णूपरितोरणं॥उत्पतिष्णूसहिष्णूचचेरतुःखरदूषणौ॥१॥
तौखड्गमुशलप्राशचक्रबाणगदाकरौ॥अकार्ष्टामायुधच्छायारजस्तंतमसेरणौ॥२अथ

१३

ती ह्णायसैर्वीरो रधिममर्मरवृत्तमो ॥ व्याघ्रं व्याधमभूद्धौ तोपमसाक्षात्क्रतुर्द्विषो ॥३॥ हतवधु
र्जगामासौ ततः शूर्पणखावनात् ॥ पारेसमुद्रलंकायां वसंतं रावणांगति ॥४॥ संक्षाप्यराल
ससभंच क्रंदकोधविद्धला ॥ नोमामाद्देशेदीत्सा भ्रांतरी रावणांतिके ॥५॥ दशकन
ध्यवाक्तांयौवीरस्तः प्रकोउकौ ॥ नृभ्यांसख्येकृतात्तौ समस्तौ भूमिवर्द्धनौ ॥६॥ विग्रह
स्त्वव शुक्रेणा वृहस्पतिरेषसा ॥ सार्द्धं कुमारसेनान्या शून्यश्चासीति कोनपः ॥७॥ पघ
हंनाथ नापास्संविनासाहतवांचना ॥ नस्पास्यस्त्वमिदं सर्वं प्रमाघं श्चारदुर्वलः ॥८॥
करिष्यमाणां वित्तेपंकार्पे किंतु कृतं परैः ॥ अपकारे कृते ह्येशो विजिगीषुर्न वामवान्
॥९॥ कतस्त्वं पात्रे समितेः खद्वारूढः प्रमादवान् ॥ पानशौंडः श्रिपं नेताना संतीनात्व
मुन्मनाः ॥१०॥ अघोरेषु निचित्त स्सोमसुत्वतश्चाश्रमान् ॥ अत्तु महेन्द्रिपं भागमेति

भ दि०
१४
17

दुश्च्यवनो धुना ॥ ११ ॥ आमिक्षीपं दधि क्षीरं पुरोडाशं तथौषधां ॥ हविर्हैयंगवीनं च नाप्सुपघ्र
तिरश्च सा: ॥ १२ ॥ पुत्रजानिर्धनुः पाणिर्भूमिष्ठः खविचारिणः ॥ रामोपज्जडुहो हति का
लकल्मशिलीमुखाः ॥ १३ ॥ मासान्योष्ठावलोप्यो निमाधनीपानि देवताः ॥ अश्वंनिरामाद्दत्ता
स्मिविम्मस्तश्चनुवर्ते दिशः ॥ १४ ॥ कुरु बुद्धिं कुशाग्रीपा मनु कामीन तात्त्वजः ॥ लक्ष्मीं परं
परीशां त्वं पुत्रपौत्रीणातां नय ॥ १५ ॥ हा वपते उघु क्त्वा बहवो निपुणाश्च पां ॥ श्रिपमा
शासने लोलां तां हस्ते कृत्स्नमाश्वसीः ॥ १६ ॥ लक्ष्मीः पुंयोगमाशंसुः कुलटेव कुतहला
त् ॥ ओति केपि स्थिपस्तुलेनां त्वं निरीक्षते ॥ १७ ॥ योषिद्धं दारिकान्तस्य हपिताहं सगामि
नी ॥ दूर्वाकाण्डमिव श्यामा न्यग्धपरिमंडला ॥ १८ ॥ नास्य पश्यंति पस्तस्यानि स्तेदंतदंनवा ॥ संश्र
णोति च नो त्रानि मिथ्या सो विहितं द्रिपः ॥ १९ ॥ सारि सा विंद्रि पार्थानां पस्यासीत स्यनं दथुः ॥ १४

तस्मैकांतास्थैरैः सार्द्धमन्मेहं धिग्गिमज्ज॰षु॥ २०॥ नतेपश्यामिपश्यासौमेवेन्मोदेज्ञपामते॰गात्रे
लोकेनापिविदंस्त्वांतांक्रीत्वासुकृतीमव॥ २१॥ विंद्रारणीनरुद्रारणीनमनानीनरोहिणी॥ वरु
णानीननाग्नायीतस्याः सीमंतिनीसमा॥ २२॥ प्रत्यूचेराहसेदस्तामाश्वं।सा हि बिभेषि
किं॥ त्यजनक्कं सोमं वा चाटे रावणोप्यहं॥ २३॥ मापास्तदिदृक्षावान्पापिष्ठोकव्याह
तोहरिः॥ आज्ञात्वामोन्मुखोदूरातकाहेरागनादरेस्थितः॥ २४॥ विरुग्णोदग्रधाराग्रःकु
लिशोममवक्षसि॥ अभिन्नं शतधातधात्मानं मन्ये ते बलिनं वली॥ २५॥ कृत्वालंकादु
मालानमहमैरावतंगजं॥ बंधनेनुपयोगित्वान्नतेनत्यावदन्मजं॥ २६॥ आहोपुरु
षिकांपश्यममसद्वलकांतिभिः धस्ताधकारेपिपुरेपूर्णोदोः सन्निधिः सदा॥ २७
हृत्वश्च्युतोपागोरस्तोम्यष्कारसोदिवि॥ पूतक्रतापीमभ्येतिसत्रपक्षिन्नगोत्रभित्॥ २८

भट्टि॰ १५ 15

अनुत्सम हसा सार्द्धं मम रामेण विग्रहः॥ न्वपाकरस्तथाप्येष पतिष्येतद्धि निग्रहे॥ २९॥ उत्त
स्खंद शग्रीवो मनोपापीशितास्त्वभूत्॥ समुद्रस्य विधावासं माशीचं प्रतिच क्रमे॥ ३०॥ स
मेन्यन्तस्य नीडे सौ तं वृत्तान्तमशिश्रवत्॥ त्रस्तुनाथ श्रुतार्थेन तेनादिद्दशाननः॥ ३१॥ अ
तर्द्धत्व रघुव्याघ्रं तस्मा त्वराचेश्वरेः सरणाद्रुरुपस्थानो हस्तरोधं दधन्नुः ३२॥
भवंतं कार्त्तवीर्योपो हीन संखिमचीकरत्॥ जिगापनस्म हं तारं स रामः सार्वलोकि
कं ३३॥ पमास्म दश्वरीतस्म ताउ कावेत्ति विक्रमं॥ श्रूरं मन्मोरणाच्चाहं निरस्तः सिं
हनद्दिना॥ ३४॥ न त्वं तेनान्वभाविष्ठा नान्वभावित्वपाप्मसौ॥ अनुभूतोमपाचा
सौ तेन चान्वभविष्महं॥ ३५॥ अभ्युःश स्वभतां रामोन्वग्रहस्तं प्राप्यमद्विधाः॥ स
कन्याशुल्कमभनकृमिथिलापां हन्नुः॥ ३६॥ संविन्नः सहपुधानेन छक्तिं स्वर

सैदूषणौ॥ पश्चानश्चससुतानोपानंऽगोपीन्मखिषुसः॥ ३७॥ सुखजातः सुरपीतौन्न
जग्धोमास्त्मधारपः॥ अधिलंकल्लिपोदीव्यमारब्धावभिविग्रहे॥ ३८॥ तेभीतेकार
माकुप्पराव्रणाः प्रत्यभाषत॥ पातपामंविजितवान् सरामंपदिकिंततः॥ ३९॥
अद्यानितोउकातेनलज्जामपविभूषणा॥ स्त्रीजनेपदितघ्नाद्यंधिग्लोत्तुद्रमानसं॥
४०॥ पद्मेहेनहिंनमसोशरैमारुमीभापपत्॥ कुन्नाप्तपत्तकेरामोमवंतपोरुषंनतत्
४१॥ चिरकालोषितंजीर्णकीटनिष्कुषितंधनुः॥ किंचित्रंपदिरामेणभग्नंक्षत्रिपर
कान्तिके॥ ४२॥ वनतापसकेवीरौविपच्छेगतितादरौ॥ किंचित्रंपदिसावंशोमन्त्रतुःख
रदूषणौ॥ ४३॥ त्वंचभीरुः सुदुर्बुद्धेनित्यंशरणकामसि॥ गुणांश्चापेदुपेस्माकंस्तोषि
शत्रूश्चनः सदा॥ ४४॥ शीर्षच्छेद्यमतोऽहंत्वां करोमिच्छितिवर्द्धनं॥ कारपिष्यामिवाक्कु

भट्टि० संविविजिषतुर्वनौकसौ ॥४५॥ नपुघत्तनिशातास्त्रंपत्सु वाचजिजीविषुः ॥ मारीचोऽनुनपंत्रा
सादम्पमित्राम वामितो ॥४६॥ हराभिरामसौमित्री मगोमृत्वामृगधुवौउधोगमभ्यमत्री
णापधेपृत्त्वंचसंततु ॥४७॥ ततो श्रीत्रीपमानोसोरत्न हेममयोमृगः ॥ पथामुखीनः सी
तापाःपुप्लुवेवद्रुत्तोभयन् ॥४८॥ तेनादुधूषपद्रामंमृगेरामृगलोचना ॥ मैथिलीवि
पुलोरस्कं प्रावुवूर्षुर्मृगाजिनं ॥४९॥ गंतुमकरं क्रत्वा जानक्यालक्ष्मणं ततः ॥ मृगस्या
नुपदीरामोजगाममृगजविक्रमः ॥५०॥ स्थापंस्थापं क्वचिद्यांतं क्रांत्वा क्रांत्वा स्थितं क्वचित् ॥
सीह्नमारणोमृगंरामश्चित्रवृत्तिं विसिस्मिये ॥५१॥ चिरं क्लिशित्वा मर्माविद्रामो विलुभित
प्लुतं ॥ शरक्षापमानममूर्त्तीद्रूपदंह्नाणदाचरं ॥५२॥ श्रुत्वा विस्फूर्ज्जथुःप्रख्यं निनादं प
रिदेविनी ॥ मत्वाकष्टश्रितं रामं सौमित्रिं गंतुमैजिहत ॥५३॥ एषप्रावृषिजंभोदनादी

म्नाताविरोतितै॥ ज्ञातेपंकुरुसौमित्रेमपात्रापस्वरावर्वं॥ ५४॥ रामसंबुषितंनैतन्मग
सिषविवश्चिषोः॥ रामस्वनितसंकाशः स्वानदुसवदत्सतो॥ ५५॥ आप्यानस्कंधकंसे
रुषितंसहितुरणप्राणुवेतंदिशोबाणोः काकुस्थंभीरुकः त्वमः॥ ५६॥ देहेविभ्रत्तुर
स्त्राग्नोमगः प्राणोर्दिदेविषन्॥ ज्यायुषकठितांगुंषराममापान्मुमूर्षपा॥ ५७॥ शत्रून्मी
षपमाणोतंरामंविस्मापपेतकः॥ मास्मभैयीस्त्वयामित्सौजगदेतपा॥ ५८॥ मनोघेप्र
वतींतांसत्यवघोरघूत्तमनः॥ निरगाछत्तुहस्तंत्वंमास्पसीतिशपन्वशी॥ ६०॥ गते
तस्मिन्जलमुचिप्रोद्भुद्दन्रावणाशिरवी॥ जंजपूकोऽक्षमालावानधारपोमदला
वुनः॥ ६१॥ कमंडलुकपालेनशिरसाचमजावता॥ संवस्त्रलान्तिकेवत्सेमाक्रोसंभा
प्रदंडवान्॥ अधीपजानात्मविद्धिघांधारपन्मस्करिव्रतं॥ वदनबक्रगुलिस्फोटंभ्रूस्ते

भट्टि०
१७ पंचविलोकयकंपन॥६३॥संददर्श पिपठिषुः सामनिजुकुषुः स्वपाटतां॥चंक्रमावान्समाग
म्यसा तां मूर्छे सुरवामुव॥६४॥कुलकं॥सापतनीति थिः प्रपपः पंकजानां दिवा तनी॥का
17 तिं का सा सदा तन्याहृ प पंती सुचिस्मिता॥६५॥ कात्वमेकाकिनी भीरु निरन्वप जने
वने॥ स्तुष्यं तोप्यसच्यालास्त्वामपालां कथं नवा॥६६॥हृदयंगममूर्त्ति त्वं सुभगंमा
नुकवने॥कुर्वाणा भीममप्येतद्दाम्येकेन हेतुना॥६७॥सुकृतं प्रिपृक्षाशीलं कर्ह
सुपतिष्ठसे॥पुण्यकृच्चाटुकारस्ते किंकरस्सुरतेषु कः॥६८॥परिपर्युदधे रूप
मायुलोकाच्च दुर्लभं॥भावत्कं दृष्ट्वा त्वेतदस्मा स्वविषज्जीविते॥६९॥आपीतमधु
काभंक्तः सुदिवेवारविंदिनी॥सत्परिमललक्ष्मीका नापुंस्कासीति मे मति॥७०॥मिथ्येव
-श्रियंमन्या श्रीमन्मन्यो मृषा हरिः॥सा ह्यात्मतोषेति मन्ये हं त्वां हरंती श्रियं श्रियः॥ १७

७१॥ नोदकं ठिष्यतात्यर्थे तामेत्तिष्यतं च त्स्माः॥ खलपन्ननिशंनापि सजूः कृत्स्यरनिं
वेसते॥७२॥ वग्रूपंती विसाकयत्वां स्त्रीनमतूती हका॥ कांतिं नाभिमनापितकोवास्मा राा
समापिते॥७३॥ दुःखापतेजनसः र्वसंएवेकः सुखापते॥ यस्मो त्सु कायमा
ना त्वं नयन्ती पाय सेंतिके॥७४॥ कां पंडितायमानस्त्वामादापामिषसन्नि
भाम्॥ त्रस्यन्वेरायमाने भ्यः शूत्यमन्त्ववसदने॥७५॥ ऊजायमानातुस्या र्वसं
प्रणापजनकात्मजा॥ उवाच दवमूर्द्धानं सादराद्रुदं वचः॥७६॥ मा हा कुलीनरे ९
न्हाकेवंशेदाशरथिर्मम॥ पितुः प्रियउरोभर्त्ता लोमकारस्तपस्विनां॥७७॥ नि
हं तां वैरकाराणां सतां वकुः कारः सदा॥ पारश्वधिकरामस्पश क्तेरंतकोरस्ता

भट्टि० १८ ॥७८॥ अग्रद्वैरेषिविषिनां पाता पूर्तीकर्मसु सर्वदा ॥ पितुर्नियोगाद्राज्यं त्वं हित्वा योऽम्याग
मद्वनं ॥७९॥ पतत्रिकोष्णुजुष्टानि रत्नांसि भयदेवनो । यस्य बाणैर्निकृत्तानि श्म
शानीभूतानि शेरते ॥८०॥ दीप्यमाने सितान्वाणान स्यमाने महारगदाः ॥ नि–नं
18 शात्रवान् रामेकथं त्वं नावगच्छसि ॥८१॥ भ्रातरित्थ्यस्य पातो मामृगाविन्मगपाम
ये ॥ रुषितुंश्चेषितो पातो मम्यात स्यानुजीवनं ॥८२॥ अथापस न्के शापाहः स्पन्न
स्वेदकणो वणः ॥ संदर्शितान्तराकूतस्ताम वादी दृशाननः ॥८३॥ कृते का निवि
ने पस्य न्ये पिने पं विकासितं ॥ कोन न्नमुषितत्त्र रंभ्य बकुमन्येत राव ॥८४॥ रा
ल्लसान्वदुपत्रे धुपिंडी शूराणि निरस्तवान् ॥ पघसो कूमांडू कौकितवे तावति कः स
मत्सराक्रमसंदिग्धं राज्यभोगपरिच्छदः ॥ पुक्तो मं मे वकि वक्तुं वदा
पः ॥८५॥

दिद्धानिपप्याहरिः ॥ ८६॥ निर्लज्जोविमदःस्वामीधनानांहृतपुष्पकः ॥ अप्यास्तेतपस्सा
त्कस्तन्नोवेतिकारणं ॥ ८७॥ भिन्ननौकइवव्यापन्नत्तोविभ्रमपमःस्वपे ॥ कृतिमान
दधानेनमुखेनम्लानेनिरुषतिः ॥ ८८॥ समुद्रोपत्यकाहेमीपर्वताधित्यकापुरी ॥ र
त्नपाणयशोनाम्नालङ्केतिसममेपिते ॥ ८९॥ आवासेसिक्तसंमृष्टगंधैस्त्वलिप्त
वासिता ॥ अर्प्पितोरुसुगंधिस्तकन्तस्सोवसमपासह ॥ विसर्गछपोस्लिस्लेणामोयु
वानरुणीशुभे ॥ एवंवप्रोष्यपापीयानजहोहितमकिंचनं ॥ ९०॥ अश्नीतपिवती
पंतीव्रसिंतास्मरकर्मणि ॥ वशीकृतदश—ग्रीवंमोदस्वमरमंदिरे ॥ मास्मभूर्ग्रीहि
णीभीरुगंतुमुत्साहिनीभव ॥ उद्धासिनीचभूत्वानोवंचासंदीनीभव ॥ ९१॥ तांप्रा
तिकूलिकीमत्वाजिहीर्षुर्भामविग्रहः ॥ वाहूपपीडमाश्लिष्यजगादेवानिशाचरः

भट्टि॰ ॥९४॥ तत्र संनीतां समादापयतो राङ्गवरालयं॥ तू— भूपादासांचक्रिरे मगच्छिराः॥९५
१९ उच्चैरारस्यमाणां तां कृपणां रामलक्ष्मणौ॥ जटायुः प्रापपक्षी द्रष्टरुषे रावणं वदन्॥
९६॥ एते प्रकीर्णपः॥ द्विपन्वनेचराग्र्याणां त्वमादाय चरो वने॥ अग्रेसरो जघन्या
19 नाममन्यूर्ध्वसरो मम॥९७॥ पशुस्कर समाचारं ख्यातं भुवि दयाकरं॥ पितुर्वाक्यक
रं एमं धिकृत्वां दुर्वृत्तमत्रपं॥९८॥ अदमंतकरो नूनं ध्यात्तस्य वदिकाकरः॥ तवराद्व
सराम स्यनेप कर्मकरो यमः॥९९॥ सत्तामरुः करं चीवरकारं कारं नराशिनां॥ हन्तुं क
लहकारो सो शब्दपाल पात पपात खं॥१००॥ इति टाधिकारः॥ धुन्वन्सर्वपथीने ख
विमानं पत्रपोरसो॥ मांसपेशितमं दर्शं तुं उद्वातमपुष्यत॥१०२॥ न विभापनजि
ह्रापनच त्कामन विव्यथे॥ आथानो विध्यमानो वा रत्तां चित्रवृत्तेन च॥१०३॥ पिशा

चमुखघोरेपंसघ खक वचरं थं।। पुषिकद्ग थवड्डीमे बमंजवृज शालिनं।। ९८४।।
एतेम्नकीर्णा काः।। संन्नास पाच कारारिंसुरानविप्राघप श्यतः।। सत्याज पांचकार
सो सीतां विंशति वाऊनां।। ९८४।। असीतोएवरणाः कासांच क्रे शस्त्रैर्निराकुलाः।। मू
पस्तेवेभिदांच क्रे न खतुंउापुधः खगः।। ९८५।। हंतुं कोपशादीहांचक्रांनेतांपरस्प
रं।। नवापलापांचक्रे विर्दयांचक्रेनराह्नसः।। ९८६।। उपासांचक्रिरे द्रष्टुं देवगंध
र्वकिन्नराः।। तेनपत्तोलोल्लूविपांचक्रे क्रव्यात्मतत्रिराः।। ९८७।। प्रलुवितम
वरावसाेऽलोक्यकृत्तंदशवदनः खिचरोत्तमंप्रहष्यन।। रथवरमधिरुह्यभीमधुर्पं
खपुरमगात्परिग्रह्यरामकीर्ता।। ९८८।। इतिभट्टिकाव्येपंचमःसर्गः।। ऊंपांचकारका
माग्निर्दशवक्त्रमहन्निशं।। विदांचकारवेदेहीरामादन्यनिरुत्सुकांशाा म्नंगागरां

भट्टि०
२०
20

चकारारेरीहां स्वनिशमादरेण॥ न चिरं मे पां चकारासौ काकुस्थादभिशंकितः॥ रणनजि
ह्मं चकाराथ सीतामभ्यर्थ तर्जितः॥ नाप्यूर्जं विभरामास वैदेह्यात्रसितो भृशं॥ ३॥
विदांकुर्वंतु रामस्य वृत्तमित्यवदत्स्वकान्॥ रक्षांसि रक्षितुं सीतामशिषच्चाप्रमत्तवा
न्॥ ४॥ इत्याम्प्रत्ययाधिकारः॥ रामोऽपि हृतमारीचो निवृत्स्यन्खरनादिनः॥ क्रो
ष्टून्सम–णां क्रूरान्रसतोऽशुभशंसिनः॥ ५॥ आशंकमानो वैदेहीं स्वादितां निह
तोमृतां॥ स शत्रुघ्नस्य सोदर्यमारादापातमैक्षत॥ ६॥ सीतां सौमित्रिणा त्यक्तां स
ध्रीचीं त्रस्तुमेकिकां॥ विज्ञायामंस्त काकुत्स्थः क्षेपे क्षेमं सुदुर्लभम्॥ ७॥ इति प्रकीर्ण
काः॥ सोऽपृच्छल्लक्ष्मणं सीतां याचमानः शिवं सुरान्॥ रामं यथास्थितं सर्वं भ्राता ब्रूते
स्म विक्लवः॥ ८॥ संदृश्य शरणं शून्यं भिक्षमाणो वनं प्रियां॥ प्राणानुहन्निवात्मा २०

नं शोके चित्तमवारुधत ॥ ९ ॥ गतास्मादवचिन्त्यानां कुसुमान्याश्रमद्रुमान् ॥ आपन्नताप
सान्त्वधर्म्मस्तुती स्त्राः श्रान्तितत्रसा ॥ १० ॥ दुहि पाच्य धिकारः । आः कष्टं वत हीचित्रं दु
मातर्दैव नानिचिरं ॥ हा पितः क्वासि हे सुभ्रु बह्वेवं विललाप लः ॥ ११ ॥ इहासि ष्वाश
पिष्टेहसा सखिलमितो गमत ॥ अग्लासीत्संस्मरन्नित्यं मेथिल्यामरताग्रजः ॥ १२
उद्दंत नक्तं तनेदामपोष्यमेत दिवानं ॥ शुचेवोद्ध्मा शास्वापां व्रग्लापतितयाविना
॥ १३ ॥ एहि ष्महि मुकुः सुप्तोयां मृताशंकपावपे ॥ अकाले दुर्भरम होपज्जीवा
मस्तयाविना ॥ १४ ॥ थाश्र स्ते मः परिहा सो प्रपरीत्तो माक्रु ममं ॥ मत्तो मांतर्द्धिं थास्सी
ते मारे स्था । जीवितेन नः ॥ १५ ॥ एते प्रकीर्णकाः ॥ अतः सिधिकारः ॥ अहं न्मवधिषं
भीमं रात्तसं क्रुरविक्रमं ॥ माघुत्तः पत्तुरात्मानं मोनां शिलस्त्रः प्रियं प्रियं ॥ १६ ॥

मास्म द्राक्षीर्मृषा दोषं मक्तं मां माति चिक्लिशः॥ शैलान शिश्रिपद्धासीनदीनुप्रस्मदुद्रुवत्
१७॥ एवाचं देहिधैर्यं न स्नाव हेतोरस्तुवत्॥ त्वन्नामतिमिर्वाभासीर्नषण्णारणानि वादधवः॥ १८
रुदतो शिश्विपञ्चक्षुरास्यं हेतोस्तवाश्वपीत्॥ मिये त्वं मो निरास्थश्रेन्मानवोच श्चिकीर्षितं
१९॥ लक्ष्मणा च स्वपघा स्यत्सा किं चित्कोपकारणं॥ दोषप्रति समाधानमस्त्रा
ते क्रियतां कथं॥ २०॥ इहसा पलिपद्रंधैः सोतीहाभ्यषिचज्जलैः॥ इहाहं द्रष्टुमाक्रं
तां स्मरत्रेनं मुगोरुसः॥ २१॥ तस्यातिपतितो काग्निः स्वांतं काष्ठमिव ज्वल॥ अलिप्तवानि
लः शीतो वनोतेनत्वजिहृदत्॥ २२॥ स्नानमप्यषिंता भोरुदन्दपितपाविना॥ तथाभ्यषि
क्तवारीणि पितृभ्यः शोकमूर्छितः॥ २३॥ तथापि क्रियां धर्म्यां सकालेनामुचत्कचि
त्॥ महतो हि क्रियापानि स्वाच्छिद्रे नैवावसीदति॥ २४॥ आक्राम्त्ससिमुक्तः श्रून्मुक्तए

कृतराक्षसान्॥ एतत्सीतादुहः संख्येप्रत्यर्थपतराघवं॥२५॥ स्वपोषमपुषत्पुष्पान्यापत्ति
मृगशावकाः॥ अघुतच्चेद्दुनासाऽईतां प्रवृत्तं गतायतः॥२६॥ गिरिमन्वसृपद्रामोऽलि
प्सुर्जनकसंभवां॥ तस्मिन्नापोषनं वृत्ते लक्ष्मणापासिषन्महत्॥२७॥ सीतां जिघां
सुः सोऽभित्रेराक्षसावारतो ध्रुवं॥ इदं शोणितमभ्य—ग्रे संप्रहारे—ततपोः॥२८॥ इ
दं कवचमश्वातीत्साश्वोपंचूर्णितो रथः॥ एव्यमुं गिरिमन्वेषमवगाहावहेदुतं
२९॥ ममर्मन्वेममास्त भीतविषादोऽस्त मदुघुतिं॥ अजारीदिव च प्रज्ञावले शा
कात्तथाजरत्॥३०॥ गृध्रस्येहाश्वतोपच्चौ कृत्तो वीच्तस्व लक्ष्मणः॥ जिघत्सोऽनूंन
मापादिद्धं सोऽपत्तान्निशाचरात्॥३१॥ क्रुद्धदीपिरबुध्याघोरक्रोनेत्रोजनि द्वरणा
त्॥ अवोधि दुःस्यं नैलोकं दीप्येरापूरिमानुवत्॥३२॥ अतापप्स्यात्तमंसत्वमा

प्यापि कृतकृत्यवत्॥ उपाचापि ष्ट सामर्थ्यं तस्य संरंभिणो महत्॥ ३४॥ अदोहीव वि
षादोस्य समरुद्धेव विक्रमः॥ भाविचकोपेनन्यश्वसीचोपतेमुहुः॥ ३४॥ इतिस्निज
'धिकारः॥ अथालंव्य धनु रामोजृंगज्जगजविक्रमः॥ रुणाभिसवितु मीर्गैर्भिनद्दिकु
लपर्वतान्॥ ३५॥ रिणाग्निज लधे लोपं विनश्छिदिवः सुरान्॥ त्नु नभि मपीन्याताले छि
नभि त्तणा दाचरामन्॥ ३६॥ पमं पुनज्ञिकालेन समिधानोस्त्रकोशलं॥ शुषपेषं
पिनषपुर्वी मरितें दानः स्वतेजसा॥ ३७॥ मूर्तिं तणाप्नि पत्ना रोणा हि नस्मान्दस्य
विक्रमे॥ मनज्ञि सर्वपीसंतननभि व्योम विस्तृतं॥ ३८॥ नत्वरो ह्मीतिलो कोपं विं तेमानि
ष्मराक्रमं पवें वदन्द्दा शरथिरएणा ग्धनुषा शरे॥ इति श्रमविकरणं॥ न्मवर्त्तेपत्त्तुमि
त्राभूत्सोचि कीर्षुजगत् त्लपं॥ त्नात्रं तेजो विदूरावानं मत्ताहं तुरामोभ्यधावत॥ ४१

मावधिष्ठाजटायुंमांसीतांरणमाहमेत्तिषि ॥ उपास्थितेवृमुक्ते तंसरवापंराघवः पितुः ॥
४२ ॥ ततोरावणमारव्यापद्धिषं तंपततांवरः ॥ व्रणावेदनयाग्नापक्ष्ममारगिरिकर
रे ॥ ४३ ॥ तस्माग्यंवुक्तिपांकृत्वाप्रतस्थाते पुनर्वनं ॥ इपिवांसोविषादंतौविचिन्वाना
विततस्ततः ॥ ४४ ॥ सत्वानजस्लंघोरेणवनापकर्षमभ्रमता ॥ स्तुष्यताजगद्द्दातेको
रव्हसादीर्घवाकुना ॥ ४५ ॥ भुजौचततुस्तस्यनिस्त्रिंशाभ्यांरघूत्तमौ ॥ स ॥ —न्नवा
कुरपततद्विकुलोकुलपन्नभुवं ॥ ४५ ॥ इतिप्रकीर्णकाः ॥ अथ कृत्याधिकारः ॥
प्रपद्यतस्तस्यकथनीपमवीवचत ॥ आत्मानंवनवासंचजेपंचारिरघूत्तमः
॥ ४७ ॥ लभ्याकथंचवैदेही शक्योदृष्टुंकथंरिपुः ॥ सत्यकांथविप्रोगश्श्वेग—
मेततपामम ः ४८ ॥ अहंणमक्षिपःपुत्रामघपीतइवम्नमन ॥ पापच्चर्थ्यामुनेः

भट्टि०
२३
23

शापाश्चातरसवदत्सतं॥ ४९॥ तवप्रपातोपमम्लंशस्त्वपूतोत्रमीमिते॥ रावणोन हृता
सीता त्वं कानीतासुरारिणा॥ ५०॥ ऋष्यमूके न वघोस्ति परापभ्रातृ वधः कपिः॥ सुग्री
वो नाम वर्योसौ भवता चारुविक्रमः॥ ५१॥ तेन वध्येन हत्वासितमर्थ्यपुरुषाशिनो॥ रा
त्त संक्रूरकर्माणां शक्यारिं दूरवासिनं॥ ५२॥ आस्ते स्मरन्स कांतापाहृतापावालिना
कपिः॥ वृषोपयोपसर्पापागोष्ठेर्गोदंडिताडितः॥ ५३॥ तेन संगतमार्येण रामाज
र्य्यकुरु द्रुतं॥ त्वं काम्राप्यततः पापदशग्रीवं हनिष्यसि॥ ५४॥ अनृतोघ्नेन तत्रास्ति
सत्यवधं ब्रवीमिते॥ मित्रभूपं गतस्तस्यारिपुहत्यां करिष्यसि॥ ५५॥ आहन्मस्तेन
न वृत्तोनस्तुत्योनुष्येन संगतः॥ इत्यशिष्येणगुरुवत्तग्ध्यमर्थमवाप्स्यसि॥ ५६
नारवेपःसागरोपप्लवस्तस्यसउत्तशालिनः॥ मन्युस्तस्य त्वपामार्ग्यो महःश्लोकश्च २३

तेनते॥ ५७॥ सराजस्रूपजीवतेजसा स्रूर्पसन्निभः॥ अमर्षो घं ब्रुवन्रुच्चो जगाहे घोनि-
षाचरः॥ ५८॥ अकृष्टपच्याः पश्यंतोत तो दाशरथी लताः॥ रत्नान्नपानकुप्याना माठनु-
षसे स्म तौ॥ ५९॥ समुत्तरं ताव व्यथ्यौ नदान्नभिघो घसन्निभारा॥ सिध्यताराभिव-
रव्यातां शर्वरी नापतुर्वने॥ ६०॥ श्लोकत्रपेरणापोजना॥ वसानौ वल्कले शुद्धे विपूपेः
कृतमेखलौ॥ त्वामामेजनपिंडा मांदंडिनीमजिनास्तरां॥ ६१॥ प्रशस्पदवत्सा ध्वीस्म-
ष्टरूपामविक्रिपां॥ अग्रह्यां वीतकामत्वाद्वयग्रह्यामनिंदितां॥ ६२॥ धर्मेकृत्स्नरतोनि-
त्समेरुप्पफलभोजनां॥ दृष्टातामममुचडामो पुग्पपातइव आश्रमे॥ ६३॥ सतामूचेथक-
श्चित्त्वममावस्मासमचपे॥ पितृणांपुरुषेकार्पमपाकेपःरवाडुमिफलेः॥ ६४॥ अव-
ष्पपाक्षेपवसेकच्चित्त्वंदेमाग्दविः॥ असाम्यमधरेसोमंदिजेः काच्चिन्नमस्पसि॥ ६५

ज्याचाम्यं संख्ययोः कच्चित्सम्यक्तेनप्रहीयते॥ कच्चिदग्निमिवानाय्यं कालेसमन्यसेतिथिं
६६॥ नप्रणाय्योजनः कच्चिन्निकाय्यंतेधितिष्ठति॥ देवकार्यविघातायधर्मद्रोहीमहोद
ये॥ ६७॥ कुंडपाय्यवता कच्चिदग्निचित्यावतातथा॥ कथाभीरमसेनित्यमुपचाय्यवतोमु
मो॥ ६८॥ कृत्याउक्ताः॥ अथप्रथक्कार्णकाः॥ वर्द्धतेतेतपोभीरुव्यजेकाविघ्ननायका
र॥ अजेषीः कामसंमोहौसंप्राप्यापाविनयेनवा॥ ६९॥ नापस्यासितपस्यंतीगुरून्
सम्यगतूतुषः॥ प्रमाम्नोदविजिष्ठास्त्वनिज्ञापतघसेतुषः॥ ७०॥ अथार्घमधुपर्काद्य
मुपनीपादरादसो॥ अन्नेपिताफलैरर्च्योसर्वत्रास्वप्नरनामयं॥ ७१॥ प्रकीर्णकाः॥ अथकृ
दधिकारः॥ सख्यस्यतवसुग्रीवः कारकः कपिनंदनः॥ हुतंद्रष्टासिमैथिल्यासेवमुक्त्वा
निरैभवत्॥ ७२॥ नंदनानिमुनींद्राणांरमणानिवनौकसां॥ वनानिमेजतुर्वीरौ २५

ततः पांपानि राघवौ ॥ ७३ ॥ अथ स्मरसमुद्भूतसंतापासहो नु जं ॥ आपाप्नुवतिच क्वापि
जगाद रघुनंदनः ॥ ७४ ॥ मत्तकोकिलकुंद्रिवीशने ब्धं श्यलत्स्मराः ॥ रोचने भूमि
तांप म्याम स्मां कहृदपाविषं ॥ ७५ ॥ परिभावी निज्ञारणां पश्यमथीनिचतसां ॥ उद्ग्रा
सीनिजले ज्ञानि दुचं तदपि तं जनं ॥ ७६ ॥ सर्वत्र दपिताभीनेसु व्यक्तं रामसांप कं ॥ पि
नजातं प्रियापापे कहृदं हसकोलिलं ॥ ७७ ॥ पद्मिभिर्त्तिलदेयूनांशाखिभिः कुसुमो
त्किरैः ॥ अतो पोपस्यवानास्ति त्रिपः प्रग्लो भवेन्नसः ॥ ७८ ॥ धुनीनामुद्गमेरेभिर्मधू
नामुद्धये मेशं ॥ आजिघ्रेः पुष्पगंधानां पतंगैर्ग्लैपितावपं ॥ ७९ ॥ धारपैः कुसु
मोमीराणां पारये वीचितुं जनान ॥ शाखिभिर्हृदतामूपो हृदयानामुदे जयैः ॥ ८० ॥ दृदे
दुःखस्समाद्गम्यो धापेरामोद मुक्तमं ॥ खिपेरिवतनोवीतेश्वेतपस्मात्वलोनकः

भट्टि०
२५
25

८१॥ अवश्यायकणाश्यावाश्यारुमुक्ताफलत्विषः॥ कुर्वन्तिचित्तस्कावंचलत्तृणाग्रसं
हताः॥ ८२॥ अवसायोभविष्यामिदुःखस्यास्यकदान्वहं॥ नजीवस्यावहारोमांकरो
तिसुखिनंपमः॥ ८३॥ दध्येहमधुनोल्लेहेदावेरुध्येपर्यधाग्गिरिः॥ नापःकोनुस
येनस्यांवताहंविगतज्वरः॥ ८४॥ ममाविघ्नहेणावग्राहेणोवामर्णवे॥ दक्षा
ग्रहानस्मरस्येववनांतान्समानसे॥ ८५॥ वातान्हतचलशरवानन्तेकादवशाखि
नः॥ दुस्सहाहीपरिक्लिमाः कराङ्घ्रिरपिमाथकैः॥ ८६॥ एकाहापनसारंगगती
रघुकुलोत्तमौ॥ लवकौशत्रुशक्तीनामूष्यमूकमगच्छतां॥ ८७॥ तौवालिमरिणाधी
मत्वासुग्रीवोचिंतयत्नृपौ॥ वंधूनाविग्रहीतोहंभूपासंजीवकःकथं॥ ८८॥ अ
तःपरंकर्मोपपदाधिकारः॥ सशत्रुलावौमचानोरा – वौमलयेगिरिं॥ जगा २५

मसपरीवारोव्योममापमिवोस्थितं॥ ८९॥ शार्मदंमारुनिर्दृतंविषण्णमस्थः कापिद्विपं।
शोकापनुदमव्यग्रंप्रायुक्तकपिकुंजरः ९०॥ विश्वासप्रदवेषोसौपथिप्रज्ञः समा
हितः॥ चित्तसंरब्धाजिगीषूणामुत्सपाततनमस्तलं॥ ९१॥ सुराणेरिवघूर्णाद्भिः शा
खिभिः पवनाहतेः॥ ऋष्यमूकमगाद्भृंगैः प्रगीतंसामगैरिव॥ ९२॥ तमनोहरमाग
म्यागिरिवर्महरो कपिः॥ वीरोसुस्वाहरोवोचद्भिस्तुर्भिस्तोर्हविग्रहः॥ ९३॥ त्रिभिः
श्लोकैः कुलकं॥ बलिनावमुमंद्रो द्रपुवांस्तवेरमाविव॥ आचख्याथाः कस्मान्नशं
करेणापिदुर्गमे॥ ९४॥ व्यागुहाशपैः क्रूरैः केव्याद्भिः सनिशाचरैः॥ तुगशैलत
रुच्छन्नंमानुषाणामगोचरं॥ ९५॥ जागुक्तषोधिकारः॥ सत्वमेजपसिंहाद्यान्स्त
नेधपसमत्विषो॥ कथंनाडिघमानन्मार्गानागतोविषमोपलान्॥ ९६॥ उक्तोर्णावाक

महि०
२६

थं भीमाः सरितः कूलमुद्रुहाः ॥ आसादितो कथं ब्रूयैतनगजैः कूलमुद्रुजैः ॥९७॥ रामो
वोचद्धनूमंतमावामभ्रंलिहंगिरिं ॥ एवंविद्धनपितुः कामात्यांतोवत्संचान नीतं ॥९८
अमितंपचमीशानंसर्वभोगीरामुत्तमे ॥ आवयोः पितरं विद्धि ख्यातंदशरथं भुवि ॥
९९॥ लेनदपितारंपादत्तमास्कंतुदेननः ॥ अस्त्रूपेपब्धपामूर्त्याहृतातोमृगपाव
हे ॥ १०० ॥ प्रसूचे मारुती राममस्ति बालीति वानरः ॥ शमपेदपि संग्रामे पोललातंप
रविं ॥ १०१ ॥ उग्रेपश्पेनसुग्रीवग्रेनभ्रात्रा निराकृतः ॥ स्पमिनीपतोहूतः संप्राप्तो स्मि
वशंवदः ॥ १०२ ॥ ग्रिपंचदोपिनैवाहंववेमिथ्यापरंतप ॥ सख्यानेन दशग्रीवं नि
हंतासिद्धिषंतपं ॥ १०३ ॥ वाचंपमोहमनंते सत्यमेततजमीमिते ॥ एहि सर्वसह
मित्रं सुग्रीवं कुरु वानरं ॥ १०३ ॥ सर्वकषपपशः श्रा खंरामकल्पतरुं कपिः ॥ आदा

पाअं कृषंप्राणान्मलपं फलशालिनं ॥ १४ ॥ मेवद्रूरमिकापांतमतुरामं क्लमाचितः
दृष्ट्वामेनेनसुग्रीवो वालिमानुमपद्रूरं ॥ १५ ॥ उपागम्य करुतोसख्यमन्मोमस्य
त्रिपंकरं तेमं कराशिकार्याशिप्रत्पालोचपतातः ॥ १६ ॥ आशितमवमु क्रुष्ट्व
लितं शापितं स्थितं ॥ बद्धमन्यत काकुत्स्थः कपीनां स्वच्छपाकृतं ॥ १७ ॥ ततो व
लिं दमप्रख्यं कपिर्विश्वंभराधिपं ॥ सुग्रीवः प्राब्रवीद्रामं वालिनो युधि विक्रमं
॥ १८ ॥ वसुंधरापाकस्तापनो नास्ति वालिसमो बली ॥ हृदयंगममेव त्वां ब्रवीमि नयपेशल
वं ॥ १९ ॥ उतः धिकारः ॥ दूरगे रंतगे वीरो भवानस्ते नगः क्षिपः ॥ अपि संक्रंदन
स्यास्य क्रुद्धः किमुत वालिनः ॥ २० ॥ वैरेणानुमुने वाली संजातोदस्युहारिणा ॥ अवा
र्यप्रसरं प्रातरुपघ्निवनमोपहः ॥ २१ ॥ अतिप्रियत्वात्तु हि मे कातरं प्रतिपद्यते ॥

चेतो वालिवधं राम क्लेशापहमुपस्थितं॥ ११२ शीर्षघाति न मापातमरीणां त्वां विलोकयन्॥
पतिघ्नलक्षणोपेतां मन्येहं वालिनः श्रियं॥ ११३॥ शत्रुघ्नान्युधि हस्तिघ्नो गिरीन्क्षिप्य
न्हृत्त्रिमान॥ शिल्पिभिः पाणिघैः कुहत्वपाजघ्यो म्भु पापवान्॥ ११४॥ आघेकरणा
विकातो महिषस्य सुरद्विषः॥ प्रियंकरणामिद्रस्य दुष्करं कृतवान्वधं॥ ११५॥ त्रियंमा
वुकणां पातस्तं च्छिपम्मोजनेमृते॥ स्वर्गे त्रियंभविस्तुश्वकेस्तशक्तोप्यवाघपन्॥
११६॥ जितात्मासौः शक्तिमस्त्वाणारामो मून न धियः कपिः अभिनत्मतिपत्सर्थं सच्चव्यो
मस्यशस्तरून्॥ ११७॥ ततो वालिपशौ वध्ये रामलिंग्जितसाध्वसः॥ अम्यन्निभू
न्निलप भ्रातुः सुग्रीवो निनदन्दधत्क॥ ११८ गुहापामिरगा हालीसिंहगामिवनुव
न्॥ भ्रातरंश्रुतं भियः संख्ये वीषेणा पूरयन्दिशः॥ ११९॥ व्यापयानमोमूर्द्धो मेदसहश

पोत्त्रयोः ॥ वारणामुघतमापंक्षौदिक्ष्वाकुकुलनंदनः ॥ ११९ ॥ ऋष्यमूकमथप्रक्रांतः कपिभिर्म-
गसदृवद्रुते ॥ किंष्कंधाद्रिं सदालर्थं निष्पिष्टः कौसेमुष्ठसन्न ॥ १२० ॥ कृत्वा बालिद्रुहं
एमोमत्तपासविशापणे ॥ स्कंदगस्तपुनर्हंहं कपीनाह्वादयपतररणो ॥ १२१ ॥ तयोर्वी
नरसेनान्योः सप्रहारेततनुघिदं ॥ बालिनोद्भूरमाघ्रामोबाणोघ्राणोदमसजत ॥ १२३ ॥
बालिनं पतितं दृष्ट्वा वानरारिपुघातिनं ॥ बांधवक्रोशिनोरेनुरनाथाः ककुभोद ॥ १२४
धिग्दाशरथिमित्युच्चैर्मुनयो वनवर्त्तिनः ॥ उपेयुर्मन्युपापिष्ठः कौशल्यस्तं कपिस्त्रि-
पः ॥ १२५ ॥ राममुच्चैरुपाल-शूरमानी कपिप्रभुः ॥ ब्राणवेदनया ग्नानपन्नसाधुमन्यम-
सावत ॥ १२६ ॥ मयापि त्वं हविर्याज्ञो राघव प्रष्टतापसः ॥ आमव्यासक्तो बालिस्त्वा-
द्रुमच्छन्नोपायसंमितः ॥ १२७ ॥ पापकृत्सुकृतामग्रे रासः पुराणकृतः स्वनः ॥ मामपा

भ०रि० २८ पंदुराचार किं निहत्वामि घास्यसि॥ अग्निचित्सोमसुद्राज्ञा रथक्वचिदादिषु॥ अनलेषु दृष्टवा
न कस्मान्नूत्वपापे चितः पिता॥ ११॥ मांसविक्रयिणः कर्म व्याधस्यापि विगर्हितं॥ मांसघ्नता भवता
कारिनिः शंकं पापदृश्वना॥ १२॥ बुद्धिपूर्वं भुवं न त्वां राजकृत्वापि ताखलं॥ स हमु
ध्वानमन्येनयो हिनो मामनागसं॥ १३॥ मंच पंच नखा भस्यापे प्राक्ता कृतं जे द्विजैः॥ कोश
स्याजशशादीनां तेषां नैकोप्यहं कपिः॥ १४॥ कथं दुष्टस्वपं धर्मे प्रजास्त्वं पालयिष्यसि॥ आ
त्माउजस्य जिहेषीः सौमित्रेस्त्वकथं नवा॥ १५॥ मन्ये किं जमहं द्युतेत्वामत्त विप
जेरसो॥ लक्ष्मणाजदुर्वृत्तं प्रयुक्तमनुजेननः॥ १६॥ उत्तुपदाधिकारः॥ अतः परं
निष्ठाधिकारः प्रत्यूचे वानरं रामो नानानं कृतवानहं॥ पञ्चभिस्तु त्वभिः पूर्वैर्जरद्भिश्च
कपीश्वर॥ १७॥ ते हि जालैर्गलैर्गलेपाशैस्तिरश्चामुपसेदुषां॥ उपुषापरदारे २८

श्वसार्द्धं निधनं मेषिषुः ॥१३५॥ अहं तु शुश्रुवान्भ्रात्रा स्त्रियं मुक्तां कनीयसा ॥
उपेयिवानन्नूचाने निंदितस्त्वं लतामृग ॥१३६॥ अन्वैनैषीत्ततो बालीन्नपावानिवरा
घवं ॥ न्यतिपश्चागदंपलातत्काकस्थेनन पंप्रियं ॥१३७॥ प्रियमाणो थसुग्रीवंश्रो
चेसद्भावमागतः ॥ संभविश्यावरए कस्यामभिजानासि मातरि ॥१३८॥ अवसा
वगे ह्रुपुपत्या स्या बोमधूनि च ॥ अभिजानीहि तत्सर्वं बंधूनां समयो ह्यपं ॥
१३९॥ दैवं न विदधे नूनं पुगपन्सुरवमावयोः ॥ प्राश्वद्धभूवते दस्वं पतोनइति
हाकरोत् ॥१४०॥ ददौ सदपि ताभ्यात्रे मालां चाग्र्यां हरिरामयोः ॥ राज्यं सं दिश्य म
सां श्वममारत्रणापीडितः ॥१४१॥ तस्य निर्वर्त्य कर्त्तव्यं सुग्रीवो राघवाज्ञया ॥ कि
ष्किंधाद्रिगुहां गंतुमनः प्रस्थितो दधे द्रुतं ॥१४२॥ नाम ग्राह कपिभिः शनैरूपमा

नस्सम तदन्वग्मा वं रघुवृषभ पोर्की नरेंद्रो विराजन्॥ अम्यरोमः पनसमपेपर्णलीमूतसा
तुंकिष्किंधाद्रिं स्वविशत मधुस्त्रीबगुजद्विरेफं॥ १४३॥ इति भट्टिकाव्ये षष्ठः सर्गः
॥ अतः परं छीलाधिकारः॥ ततः कर्त्तावनाकंपं ववौ वर्षाप्रभंजनः॥ नभः पूरयितार
श्च समुन्नेमुः पयोधराः॥ १॥ तर्पणो प्रजनिष्णूनां सस्यानाममलं पयः॥ रोचिष्णवः सवि
स्फूर्जो मुमुचुर्भिन्नवहूनाः॥ २॥ निराकरिष्णवो भानुं दिवं वर्त्तिष्णवोभितः॥ अलंकरि
ष्णवो भांतस्तडित्वंतश्चरिष्णवः॥ २॥ नाचिलोक्यासहिष्णुः सविलापोत्मदिष्णुवत
॥ वसन्माल्यवति ग्लासरामाजिष्णुरच्युवत्॥ ३॥ जमीकदंबसंभिन्नः पवनः शमिना
मपि क्रामिं त्वं कुरुते स्म यथे मेघशीकरशीतलः॥ ४॥ संश्चारिणोवसनसा घानमापासिना
मया॥ द्रोहिरवघोतसंपर्किनपनामोषिदुःसहं॥ ५॥ कुर्वंति परिसारिणापोवि

घुतःपरिदेवनं॥अभ्याख्यानमिथ्याभिशाप्याख्यातकैःपरिरामिः॥६॥संसर्गापरिदादी
वशीतोप्याभातिशीकरः॥सोठुमाक्रीडिनोशक्यःशिखिनःपरिवादिनः॥७॥एतादे
वानुरोधिन्मोदूषिरापद्रवणीगिणां॥पीडयंतिजनंधाराःपतंत्योनपचारिणां॥८
कुप्याघोगिनमप्येषस्कूर्जावानपरिमोहिणां॥त्यागिनंसुखदुःखसपरिहेप्यं
मसामन्तुः॥९॥विकत्थेपाचतेपत्तमविश्रंभीमुकूर्जेलं॥पर्जन्यचातकोव्योम्निनिकू
जन्निवमानसं॥१०॥त्यापिनोमविष्यंतिकदान्वितेपलाशिनः॥प्रमाथिनोविपु
लानांहिंसकाःपापदर्दुराः॥११॥निंदकारजनिमन्येदिवसंक्रेशकोनिशाः॥ख्या
तृष्णनेमोत्काकुस्थःकथंचित्परिदेवकः॥१२॥अथोपशारदेपश्यक्रोधानांचेष्टने
कलो॥उत्कंठावद्धनेश्रुमंरवशोरंबरंगतं॥१३॥विलोक्यघोतनेचेद्रंलसमणेयाच

मि॰ रि॰ नोवदत॥पश्चपदंद्रुमगणान्हंसानरविंदसमुत्सुकान्॥१४॥कविश्वंक्रमगणोघापिवा
३० नासोमवतिगर्द्दनः॥कुर्वंतिकोपनंतारामंडनागगनस्यमां॥१५॥नावेत्सापापिना
रंकिकमलानिरविंकपिः॥दीपितारंदिनारंभेविरुद्धधांनसंचपं॥१६॥अतीतेव
30 षुकेकालेप्रमत्तःस्यापुकोगरहा॥गामुकोभुवमध्यानेसुग्रोवावलिनागतं॥१७॥
जत्स्याकीमिससीनःस्त्रीभिःप्रजविनात्वपा॥गत्वालक्ष्मणावक्रोज्योजपिनानिषु
रंवः॥१८॥शोलेविश्वपिणांच्छिप्रमानादरिणामप्यमी॥न्याप्यपरिभवीक्षहिपापमक्ष
थिनंकंपि॥१९॥स्पृहपालंकपिंस्त्रीभ्योविद्रालुमदपावता॥श्रद्धातुंभ्रामरंधारुंस
द्रुमद्रौवदद्रुनं॥२०॥सूमरोमंगुरश्वज्ञोगरहालाभासुरंथनुं॥विदूरएजित्वरःमाप
लक्ष्मणागत्वरान्कपीशा॥२१॥तेजोगरूकःकापेषुदंदश्रूकारिपुंकपिः॥क॰ ३०

प्रेमाकुलितदीनं तं नम्रः प्रावेशयद्गृहं ॥ २२ ॥ कन्याभिरावृतस्त्रीभिराराशंसुः क्षेममात्मनः
रघुः प्रसादं प्रणमन्सुग्रीवः प्राब्रवीन्नृपं ॥ २३ ॥ अहं त्वत्कृप्रमादेन तवदासमिःस
ह ॥ अभीरुरवसं स्त्रीभिस्त्वरणाभिरिहेश्वरः ॥ २४ ॥ विद्युन्माली शंरवेर्भासोविम्नांगे
शशलांछने ॥ राम प्रजेषु भोगेषु नाहमज्ञामिषं रतः ॥ २५ ॥ पश्यशोकघिदोचारा
न्प्रभो संप्राप्ति वानरान् ॥ धरासमुद्रशैलानामंतगाप्रहितोम्यहं ॥ २६ ॥ इतित–
एवं वसततः कार्पण्यवीनरपुंगकः ॥ सर्ववानरसेन्यानामाश्वागमनमादिशत् ॥
२७ ॥ वपमघेवगघामोद्रष्टुरामं त्वराचितः ॥ कारुकामित्र कार्यीरणसीतालाभा
पसोब्रवीत् ॥ २८ ॥ ततः द्रुपीनां संघाताः हर्षोद्राव्ववभूतपे ॥ प्ररपतसमा
जगामुर्भपदोपादिशोदश २९ ॥ गमसुग्रीवोंतिकमासेदुःसाधयिष्यामि इत्य

भट्टि रीं करिष्यते तस्य वा कस्माद्भुनं निर्दशाननं ॥३०॥ कर्त्तास्मि कार्यमापानैरेभिरित्यर
३१ गमस्तः ॥ काकुत्स्थपादच्छायां शीतस्पर्शामुपागमत् ॥३१॥ कार्यस्मारनिमं द्र
ष्टा वानरराणां समागमे ॥ अवेन्नाशं दशास्यस्य निर्वृत्तमिव राघवः ॥३२॥ इति
3| रधिकारः कृतः ॥ अतः परमावेश्च कच्चरिवर्त्तकारके संज्ञामाभित्यधिकारः ॥
ततः कपिसमाहारमेकनिश्चायमागतं ॥ उपाध्यापद्रवापामं सुग्रीवोध्यापिपद्दिशं ॥३३॥ स
जेलोमोदसंरावं हन्नमंतं सदागदं जांबवन्तीसहितं चारुसंद्रावमब्रवीत् ॥३४॥ पातपूर्पं
पमश्रापे दिक्षुंनायेन दक्षिणा ॥ विज्ञास्त्रावैः तोपविश्रावं तजपं तोमहोदधेः ॥३५॥ उ
न्नापानविगछन्तः प्रद्रावे वंस्तुधाम्भतां ॥ वनाभिलावान्कुर्वंतः स्वेछया चारुविक्रमाः ॥३६
सदोद्द्वारसुगंधीनां फलनापलमाशिताः ॥ उत्कारेषु च धान्यानामनभीष्टपरिग्रहाः ३७ ३१

संस्तावमिवशंरावं तच्छ्रोदोदानामहाध्वरे ॥ सिंजिनं मधुलेहानां पुष्पप्रस्तारशापिनां ॥ ३८
स्त्रालोचपंतो विस्तारं मेमसां दच्छिरेणा दधे ॥ त्वदपं तफलरसं मुष्टिसंग्राह्यपीडितं ॥ ३९
कुलकं ॥ न्यांप्यपघञ्ञ तत्कार्यपयोपेणा विरोधिभिः ॥ निशोपशापः कर्त्तव्यः फलाम्ना
पश्च संहतैः ॥ ४० ॥ सीतारत्नोनिकायेषु स्तोककापेयशालेनवा ॥ मत्पाशत्रुनिकापानां
व्यावहासीमनाश्रितैः ॥ ४१ ॥ सांराविणान कर्त्तव्यं पापन्मापातिदर्शनं ॥ संहत्यांहि वदेद्घो
निग्राहोवार्थवानरैः ॥ ४२ ॥ आग्रादेरिवपान्नारणामचेष्पापिलाकृतैः ॥ तोनव्या चैगिते
र्धर्म्यैर्ध्यापंतो राववागमे ॥ ४३ ॥ वेदिवत्सपरिग्राहापत्तिपेः स्कनाद्विजैः ॥ दृश्यामादृतमा
दृक्रूः प्रागनिंदितवेशभृत ॥ ४४ ॥ नीवारस्फलमूलाशानृशीनपपतिशेरते ॥ पस्पाशुणा
निरुद्धावास्तोद्रुतेपातपताः ॥ उच्चापवानवनारावोवानरं जलदारवं ॥ दशाघ्रावं हनूमंतं

भट्टि-
३२

रामः प्रोचे गजाग्रजः ॥४७॥ अवग्राहे यथा वृष्टिं प्रार्थयन्ते कृषीवलाः । प्रार्थयध्वं तथा सीतां यात सुग्रीवशा
सनात् ॥४८॥ वल्मीकप्रग्राहवाम्बुदे काले चरति सिद्धये ॥ देशापेत्तास्तथापूर्पंपातादांगुलीय
कं ॥४९॥ अभिज्ञानं गृहीत्वा ते समुत्पेतुर्नभस्तलं ॥ वाजिनः स्यन्दने भानोर्विमुक्ताः प्रग्रहा इव ॥५०
उदक्काशनथा । रिकोच्यास्तुषेणां पश्चिमां तथा ॥ दिशं प्रास्थापयत्प्राज्ञो वानराणां कृतत्वरः ॥५१
प्राचीं ताबद्धिरव्यग्रः कपिभिर्विनतो ययौ ॥ अप्रग्राहैरिवादित्यो वाजिभिर्दूरपापिभिः ॥५२
ययुर्विध्यं शरन्मेघैः प्रावारैः प्रवैरिव प्रच्छन्नमारुतिप्रष्ठाः सीतां द्रष्टुं प्लवंगमाः ॥५३॥ परि
भावं मृगेन्द्राणां कुर्वन्तो नगमूर्द्धसु ॥ विंध्ये तिग्मांशुमार्गस्य नेतुः परिभवोपमे ॥५४॥ ते मुः
शिलोच्चयान्भीमानुत्तेरुरतरान्नदान् ॥ आशंसवो लवं शश्वो सीतायाश्च विनिश्चयं ॥५५
आदरेणागमच्चक्रुर्विषमेष्वप्यसंघसां ॥ व्यानुवन्तो दिशो न्यादान्कुर्वतः सम्यगान्हरीन् ॥५६

३३

संचेरुः सरसा काचिद् दस्युनाः केचिदाघुः ॥ संग्रामवंतो वतिवन्निगदान परे मुचन् ॥ ५७ ॥ अथ श्रान्त
मेनन निकाराणा नराः हीणाइव ॥ अमदाः सेकसदरे कस्मिन्निति वै निखिला गिरेः ॥ ५८ ॥ ततः स
संमदास्तत्र निरीक्षंत तपतन्त्रिणाः ॥ गुहाद्वारे राणा निर्यातः समजेन पश्यन्निव ॥ ५९ ॥ वीनामु
पसरंहृष्टा ते न्यो न्यापहता गुहां ॥ प्राविशन्नाहवप्रस्ता आहावमुपलिप्सवः ॥ ६० ॥ कुर्वन्त्र
तो हवमाप्ता नोपिपासावथ कोपिशाः द्वारं तमोहवप्रखं गुहायाः प्राविशद्द्रुतं ॥ ६१ ॥
नस्मिन्नन्तर्द्वन्नेपश्यन्नप्वरो सो धप्र नः ॥ लोहोद्गन घनस्तूपाल सलिता पद्मनास्त्रियं ॥ ६२
सा तंत्र घ्रपद्मासाञ्चिद्वनेऽसमघुतिः ॥ परिचारुभुजानाहसंतोस्त्वागतं कपीन ॥ ६३ ॥
पिपासापाद्रिगुहा पप्राउद्यान्संघमागतान् ॥ फलैर्नानारसैश्चित्रैः स्वादुशीतैश्च वारि
भिः ॥ ६४ ॥ निघातरुच्छन्नेस्ते ता—मेः फलैः ॥ तमास्ता भोजयुमती पप्र—ः कस्य पूरियं ॥ ६५

म हि॰ रत्नां करोषि कस्माद्धपतेनात्वापतां शुभे॥ स्वप्नेनिधिवदाभातितनवसंदर्शनं हि नः॥ ६६॥ त
३३ तोजलधिगंभीरान्यानरान्प्रत्युवाच सा॥ रूपं दानवराजस्य सृष्टिः पूर्वविश्वकर्मणाः॥ ६७॥ नि
हत-स्थितिं भिंदन्दानवो सो वलद्विषा॥ दुहितामेरुसावर्णिरहंनाम्नास्वयंप्रभा॥ ६८॥
33 जूतिछथचेचूसंकीर्तिं चापातुमात्मनः॥ करोमि वो बर्हि यूनीनुपिषड्ढपाणिभिर्दृशः
६९॥ त्वत्प्रभावतीनिरुद्धास्ताश्चिपपानुष्ठितक्रियानरश्चिक्रमदिशतो-नरांश्चक्रमावतः
७०॥ निष्क्रम्यशिरस्तपातस्याखपावंतोरसातेलात्॥ ज्ञात्वा मासमतिक्रांतंअथामवलले
विरे॥ ७१॥ चिंतावेतकथाचक्रुरपधामेदमीरवः॥ अक्रूत्वा नृपतेः कार्यंप्रजांप्रस्थामहे
कथं॥ ७२॥ प्रायोपासनपाशांतिमन्वानोवालिसंभवः॥ पुउ· त्वायोगंस्थितः शैलेविह
रंश्चित्तवेदनां॥ ७३॥ शस्कंदिकामिवप्रामोध्यात्वाब्रूतेस्मजांववान्॥ धिकशालभजि ३३

प्रख्यातविषयान्कस्य नारुचीन ॥७४॥ पाकारिं राजपुत्रो यमनु तिष्ठति तां क्रियां ॥ अहमप्यनुतिष्ठामि सो
ऽपुलोकेवमुपाविशत् ॥७५॥ उवाच मारुतिर्वृद्धे सन्न्यासि त्वमत्र वानरान् ॥ अहं पर्याप संप्रोक्तेत्र प्रायो
पवेशिको ॥७६॥ अभावे भवतां पोस्मि जीतस्यास्त्व जीवनिः ॥ इत्युक्त्वा सर्वश्ववास्युर्वे ध्यापो गासना
निते ॥७७॥ अद्वेश्यमसिनाग्यतंकवंधवधमप्यधुः ॥ धिधुं प्रपतन्ने वीरं क्लेदांतत्वमनाथवद्
७८ ॥ तातनो मंदगतः पक्षीतेषां प्रोपवेशनं ॥ अशनीयमिवाशंसुर्महानापादशोभनः ॥७९॥
देहवश्वनमुंडाग्यं तेविलोक्याशुभाकरं ॥ पापगोचरमात्मानमस्तेचन्द्वानरामुरुः ॥८०॥
जटायुःपुराप कृत्स्नहीदंडकारण्यसंचरः ॥ कृत्वा राघवे कार्यपः स्वर्गारूढोग्निसंस्कृतः ॥८१॥
नरकस्यावतारोपपन्नस्त्वद्यास्माकमागतः ॥ अञ्चेषामदिहान्यापादनेनात्स्यामहेवपं ॥८२॥ हृ
दयोर्दकसंस्थानेकृतांतानापसंन्निभं ॥ शरीरात्स्वनंतुजाग्यं प्राप्याप्यामु शर्मदुर्भमं ॥८३॥ यंकरोप्ये

भट्टि०

३५

74

यनपरस्तात्सुमक्तिपः॥ अस्मानच्छुमिहाम्येतिपरिग्लानोवृत्तपा॥८३॥ संप्राप्यवानरान्नन्ताजगा
दमधुरंवचः॥ कृपूर्वंडुरूपस्थानेमनसाध्याद्रिमूर्द्धनि॥८४॥ कृदभिकारः॥ इतःप्र॥ आत्मनः
परिदेवद्येकुर्वतोरामसंकथाः॥ समानोदर्पमस्माकंदामुप्रस्तुतादृशात्॥८५॥ शीकाध्यविन्न
वचनंप्रसूचुर्वानराःखेगाः॥ वपंश्चुलवित्रैवोर्दूतारामस्यभूपतेः॥८६॥ केनादोषकुलेये
नकुत्सामाहाकुलीप्रियां॥ हृतामाहाकुलीनस्यतस्यपत्यामहेवपं॥८७॥ त्रिंशत्तममहर्मा
तंमत्वाप्रत्यागमावधिं॥ अकृतार्थाविषीदंतःपरलोकमुपास्महे॥८९॥ ज्जिमहानग
गमःकोशस्यापतिवत्सभां॥ उपतंप्याममपश्यपेतःकोमारीपननतावरं॥९०॥ अनकुटाधि
कारः॥ जगादवानरान्नन्तीनाध्यागीठंखुवैस्मृतीः॥ पूर्वंसंकुटितुंपस्मात्कास्तेस्मिन्नध्य
वस्यथ॥९१॥ नापमृद्धिजितुकालःस्माकापांड्गवाटशौ॥ हतभार्येप्सुतेरात्याराममेपपु ३८

सुकेमशं ॥१२॥ पतलं प्रोरगां वितनुं नूरगां दिशं कुसुतदच्छिगां ॥ प्रोरगुविंची दिवस्तच्चपुरींद्रसभकों
वनी ॥१३॥ लंकानाम्नागिरेर्मूर्द्धिरा च सं द्रेणपारिता ॥ निर्जितस्त्वशक्रमानीताद्दरशुपां सुराश्वि
यः ॥१४॥ वेश्मवपाधिशैलेंद्रं द्रुमद्दिलवं दुर्गोचरं ॥ कृषित्वा जगतां सारं सेकाशं केतनामु
विः ॥१५॥ अमृद्दित्वा सहस्रात्तो किंषित्वा केशलेनिजे ॥ उद्दित्वा लं चिरं पतलात्से कापा
त्रा विनिर्मिता ॥१६॥ मुषित्वा धनेदं पापोपांग हो त्वा वसन्द्धिपने ॥ तां हृदि त्वेव श्रक्रेणा
पातलं कामुपेत्तिता ॥१७॥ विदित्वा शक्तिमात्मीयां शवशां विजवृत्तवः ॥ उक्तं पिपृ-भू
गां वो मास्म भूत सुपुसवः १८ ननाविविद्दिषुमभ्यातिसंपद्रुहृद्दिपुंनरं ॥ किं मुमुषिषुव
व घातद्धिषा नापचिकीर्षपा ॥१९॥ बुभुत्सवो द्रुतं सीतां भुत्सां धंपत्रेवीभिवः ॥ मा च मुधं
मृश्शोकं नः कृपीं द्व स्वामिनोर्हितं ॥२०॥ समग धंपुरः शत्रोः मादप धेरव्रूत्तमं ॥ मोपापधं म

भट्टि०

पंसीतामुपापंस्त दशाननः॥१०१॥ ततः प्रास्थिषताद्रींद्रं महेंद्रं वानरा द्रुतं॥ सर्वे किलकिलायंतो

३५ धैर्यं चाधिषताधिकं॥१०२॥ निकुंजे तस्य निर्जित्वा रम्ये प्रस्वेदिताः परं॥ मणिरत्नाधिपापितं प्रसुद्दे

35 त्तं ततो पृधिं॥१०३॥ अमर्षितावष्टंततटाद्रीन्सलिलोर्मिभिः॥ अपासमग्रे घुतितं मदेनेव

प्रलोठितं॥ पूते शीतैर्नभस्वद्भिः यथित्वेव स्मितं रुचः॥ गुफित्वेव निरस्यंतं तरंगात्सर्वतोमु

—ः॥१०५॥ वंचित्वार्थां वरं दूरं स्वस्मिन्निष्ठंतमात्मनि॥ तृषित्वेवानिशं स्वादु पिवंतं सरितां

पयः॥१०६॥ घुतित्वा शशिनानक्तं रश्मिभिः परिवर्द्धितं॥ मेरोर्जेतुमिवाभोगमुच्चैर्दुद्योति

षं मुहुः॥ विलोक्य लोचपानधिसमुद्रमभ्रंलिहान्भ्रमनम्नकरभीषणांसमधिगम्यवाधः

पयः॥ गमागमसहं द्रुतं कपिश्रपाः परिवेषपनाजेंद्रे गुरुविचमं तरुमगोत्तमं मारु

ति॥१०८ इति श्री भट्टिकाव्ये सीतान्वेषणो नामाष्टमः सर्गः॥ अगाधे ततो ऽयो महन् राम ३५

मानुष्यविग्रहः ॥ अन्ये त्वकेरतनद्दुर्गं न सुपर्णार्कमारुताः ॥१॥ अमाघतमथाकैलास
श्रीतेन शरन्मुखे ॥ गम्यमानेन तेनासीद्गतं क्रामता पुरः ॥२॥ विव्यवतचा तां मूर्त्तो
हारिपयोनिधौ ॥ व्यत्येतां चोत्तमं मार्गं केद्रं दुनिषेवितं ॥३॥ व्यतिजग्मे समुद्रोपित
धेयं तस्य गच्छतः ॥ आगच्छन्नास्य नगतेश्च चेऽपि प्रमञ्जनः ॥४॥ व्यतिक्रंती व्यतिक्रं
स्तारां स्रसी पवनात्मजः ॥ जघानाविश्रपवदनं नियाम्निलोदरं हुतं ॥५॥ अमो
घं स स्यनिपुतेः शादः शव्दास्तुभीषणा ॥ ना ॥ उदचोश्च्यानिलोद्धूतो भौम मोरणाच
रात्रसी ॥ ६ ॥ स्यविचतमरा याहं संकुलं मकरालय ॥ एकावरूनाकुर्वीणान क्षारां स्वास्थितभव
॥७॥ कृतेनोपकृतेनोपकृते वापोःपरि कीराणनमुत्थिते ॥ पित्रा संरक्षितेशक्रात्समैनाकाद्रिमे
त्तत ॥ ८ ॥ रवेपराजपमानो सावुन्नत्तापवनात्मज ॥ जगादाद्रिविजेपीष्टाःमपिविश्वस्यवैर

णां ॥ ९ ॥ फलान्यादत्स्व चित्राणि परिक्रीडस्व सानुगः ॥ साधु नु क्रीडमाना निपश्य वृंदानि पक्षिणां ॥ १०
॥ हृष्टां भद्रा वनिष्ठस्व गततः प्रस्थास्यसे पुनः ॥ न तत्संस्थास्यते कार्यं दत्तरोशी कृतं त्वया ॥ ११ ॥ त्व
यि नस्तिष्ठते प्रीतिस्तुभ्यं निष्ठामहे वयं ॥ उत्तिष्ठमाने मित्रार्थे कस्त्राणनवकुं मन्यते ॥ १२ ॥ ये सूर्य
मुपतिष्ठंते मंत्रैः संध्यात्रयं द्विजाः ॥ रक्षोभिस्तापितास्तेपि सिद्धिं ध्यापंति तेधुना ॥ १३ ॥ स्त्र
मग्रमुपतिष्ठस्व वीरवापोरहंसुहत ॥ रविर्विपनतेत्यर्थमपि विस्रमागम्यतां ॥ १४ ॥
तो व्रमुत्तपमानोप्रमशक्यः सोढुमातपः ॥ आ— नरद्वसंदीप्तेरत्वानः सर्वतोमुखः ॥ १५
संस्तणुषकपेमत्वैः संगछस्व वनैः शुभैः ॥ समारंतममामी ष्टाः संक्रमंत्वत्पुपागने ॥
१६ ॥ केन संविद्धते वायो मैनाकाद्रिपथा सरवा ॥ पलाद्युपकुपप्रीतः संक्रुपस्व विवक्षि
तं ॥ १७ ॥ घामिवाङ्गापमानेन तमवोचद्वरं कपिः ॥ उपकुर्वंत मन्यर्थं प्रकुर्वीराणनजीवि

वत्॥१६॥ कुलभार्याप्रकुर्वाणामहं द्रष्टुं दशाननं यामि त्वरावान्शैलेंद्रमाकस्याचिदुपस्कृ
ता:॥१९॥ योवचक्रेवनात्तानामधिचक्रेनपंहरिः॥ विकुर्वाणस्वरानघवत्संतस्यनि
हन्म्यहं॥२०॥ विकुर्वेनगरेनस्यपापस्याघरबुद्धिषः॥ विनेष्येवाप्रिपान्प्राणानुदानेष्येप्र
वापशः॥२१॥ विनेष्येक्रोधमथवाक्रममाणोरिसंसदि॥ इत्युक्त्वाखेपराक्रंस्ततूर्णंस्त
सुर्नभस्वतः॥२२॥ परीक्षितुमुपाक्रंस्तएनसीतस्यविक्रमं॥ पिवमाक्रममाणोवकेतुता
रामपप्रपपदा॥२३॥ जलेविक्रममाणाप्पाहनूमान्मातपापोजनं॥ आसंप्रविश्पनिरगाद
त्पूभूयाप्रचेतितः॥२४॥ दृष्ट्वाप्रक्रममाणोसोसीतामंमोनिधेस्तटं॥ उपाक्रंस्ताकुतंवीरैःक्रं
ममाणोनिशाचरैः॥२५॥ स्त्रीत्मानमपजानानःशशमात्रोनपद्दिनं॥ ज्ञासेराज्ञाविति प्रा
तःप्रस्तज्ञास्तक्रियापपद्दुः॥२६॥ संजनान्परिहरन्नावज्ञानुचरान्वहून्॥ तंक्रोसमाविशाद्रा

भट्टि० त्रौवदमानोरिदुर्गमां॥ २७॥ कच्चिन्नोपावदिष्ठासौकेनचिमवदिष्टनासंश्रएवन्नवदमानानरा
३७ वणस्यगुणान्जानात॥ २८॥ जस्मितोत्कसंगीतप्रनृत्तस्मितवलिनै॥ धोषस्यान्ववदिष्टवलं
कापूतक्रतोःपुरः॥ २९॥ एद्विप्रवदमानेस्त्तासंपुक्तोऽस्मराद्वांसेः॥ तपावगिरमारोश्वविशाचै
37 र्मांसशोणितं॥ ३०॥ पपास्वंसंगिरंतेस्म॥ गोष्ठीषुस्तामिनोगुणान॥ पानशौंडाःपथिस्त्रीबाःहृ
देरुदचरंतच॥ ३१॥ पानैःसमचरंतान्मेकुंजरएश्वरथादिभिः॥ संप्रापछेनवंदीभिरसेपुष्प
फलंशुभं॥ ३२॥ कोपात्काश्चित्प्रियैप्रत्तमुपापंसतेनासवं॥ प्रेमजिज्ञासमानाम्यस्ताम्योशस
तकामिनः॥ ३३॥ प्राद्विहत्ततनोनृत्तनानुश्रूपतगापनान॥ रामंसुमूर्षमाणोसोकपिर्विरुडं
खितं॥ ३४॥ अनुजिज्ञासतेवायलंकादर्शनमिंदुना॥ नमोपहविमुक्तोशपूर्वेस्मादिश्युदे॥
पता३५॥ आशुश्रूयन्तसंमैथिल्यावार्त्ताहम्येपुरहासां॥ शीपमानांपकोरेषुमचारीदशंकितः ३७

॥३६॥ शतसाहस्रमारब्धं मध्यमं रक्षसां कपिः ॥ ददर्श पंक्तिनां तोपि भिन्नपेना साध्यमीषणां ॥३७
अथ्यो सिसिषमाणो यथिवियन्मध्यं निशाकरे ॥ कामां च क्रे पुरी सो थेरतीवो द्भासिते :सिते.:३८
रं दुं च षकसं क्रामुपा सुक्त यथामते ॥ न पुं जोनः प्रिया वाचः समाजानुरतो जनः ॥३९॥ संत्राणु
वानरवोत्कंठामुपामुं क्तं सुरामतं ॥ ज्योस्नायाविगलन्मानस्तरुणोरक्षसांगणाः ॥४०॥ मध
पापतस्व छेसो त्सलं दपितां किति के ॥ आत्मानं सुरताभोगविस्रभो सा दनं मुदुः ॥४१॥ अभीषंत
पेशक्कं रारत्तसारणपंडिताः ॥ अविस्मापपमान स्तान्कपिराटीर्दूहाद्रुहे ॥४२॥ सीतां दिदृक्षुः प्र
प्रच्छन्नः सोऽगर्द्धयतराक्षसान् ॥ अवंचपतमापां च स्वमापाभिर्नरद्विषां ॥४३॥ अपलोपयमा
नस्पशं हूं स स्पामवन्मतिः ॥ मिथ्याकारपते चारे द्वेषिणां रक्षसां रिपुः ॥४४॥ गूहमानः स्व
माहात्म्यं अटित्वा मंक्षि संसदः ॥ नभ्योपवदमानस्य रावणस्य गृहं पपौ ॥४५॥ दिशो वोत

भट्टि०
३८
पमानाभिर्दिव्यनारीभिराकुलं॥ श्रियमानाभिरुत्तमाभिरनुत्तमां॥ ४६॥ नित्यमुघष्टमानाभिः स्मर
संभोगकर्मसु॥ जानानाभिरलंलीलाः किलकिंचितविभ्रमान्॥ ४७॥ स्वकर्मकारयन्त्यास्ते निश्शिंतोयंप
झषध्वजः॥ स्वार्थकारयमाणाभिः पूनोमदविमोहितान्॥ ४८॥ कान्तिसंवहमानाभिर्जेतीभिः स्व
विग्रहान्॥ नेत्रैरिव पिवतीभिः पश्यतो चित्तसंहतीः॥ तादृन्मातसराकुर्वन्नगमत्तुष्यकंपतिः॥
विमानमंदरस्याद्रेरनुकुर्वंदिवश्रियं॥ ५०॥ तस्मिन्कैलोशसंकारो शिरःशृंगं भुजद्रुमं॥ न्यभित्ति
यंतमैक्षिष्टरावणांपर्वतश्रियं॥ ५१॥ मन्वहंतं मदामोदं स्रुतंपरिजनान्वितं॥ मबोनेपरिमृष्यंतं
मारमत्तेपकं स्मरे॥ ५२॥ व्यारमत्त्वचनाद्यस्मात्परिवृत्तः सहस्त्रदृक्॥ तृणांपर्परमत्तसदर्शनाम्ना
रुतालजः॥ ५३॥ उपारंसीञ्च संपश्यन्वानरस्तांचिकीर्षितात्॥ रेम्यंमरुमिवाघूतकाननं श्व
सनोर्मिभिः॥ ५४॥ दृष्ट्वा दयितपासाकारहीभूतं दशाननं॥ नात्रसीत्तेसुपारंस्तदुर्मनावा ३८

पुसंभवः ॥ ५५॥ ततः आकारमोरोहत्स्त्र पादानविबोधयन् ॥ नापौधपत्समध्येपि सीतादर्शनलाल
सः ॥ ५६॥ अथासौ द्रावयस्याहं नोशपेपं कथंमुचः ॥ पिदेत्था जनपेपंवा केयमानंदमुत्तमे ॥ ५७॥ द
ष्ट्वाराघवकांतां तां द्रावयपि थ्याभिराजसान् ॥ तस्माद्धि दर्शनात्पूर्वं विक्रमः कार्यनाशकृत् ॥ ५८॥ चिं
तयन्नित्यमुकुश्रैः प्राववयंती दिवं वने ॥ अशोकवनिकामारादपश्यत्तत्र काचितां ॥ ५९॥ तांप्रावि
शः तत्कपिकावृस्तरूनचलयमानेः ॥ अत्रासयन्वनशषपान्सुप्तान्पाखासुपक्षिणः ॥ ६०॥ अवा
द्वापुः शनैर्यस्यालतानर्त्तपमानवत् ॥ नाप्यासपंतसंत्रस्ता स्वनेचोन्मोम्पसंपदः ॥ ६१॥ ज्योत्स्नामन्तं
शशीयस्यांवापीर्विकसितास्तलाः ॥ अपायपत संपूर्णाः सदाशमुखारायाः ॥ ६२॥ नादमयंतपु
ष्पपुयस्यावंघः समाहताः परिमोहयमानाभीराजसोभिः समावृतः ॥ ६३॥ यस्यावासतेसीतां
केवलंस्मारपुः स्मरात् ॥ नत्वरोचघतात्मानंचतुरोवृद्धिमानपि ॥ ६४॥ संहायमाननोहरिता

यत्तरुं कपिः॥ द्रुमैः शक्रशकायद्भिर्मारुतेनाट सर्वतः॥ ६५॥ आस्यदग्निंदुमणयो व्यरुचत्कुमुदाकराः
॥ अलोठिषत वातेन प्रकाराणि वकोच्चपाः॥ ६६॥ सीतातिके विचरत्संतं वर्त्स्यत्सिद्धिं प्लवंगमं॥ पतत्रि
णः शुभामं द्रुमानुवानाव्यजिह्लदन्॥ ६७॥ वर्त्तिष्यमाणमत्मानं सीतापत्युरिवांतिके॥ उदपप्य
तथात्तथातथ्यैर्निमित्तैरिष्टदर्शनैः॥ ६८॥ निवर्त्स्यन्तेवार्त्ता सीतापावितथैवनः॥ अकु
त्स्यद्रुपतिः सर्वा हनूमानित्यचिंतयत्॥ ६९॥ इतः प्रभृति कारकाणामधिकारः॥ वृत्ताद्दत्तंप
रिक्रामन्रावणाद्विभ्यती भृशं॥ शाखोत्राणमपश्यंतीमहृष्योजनकात्मजां॥ ७०॥ तांपरा
जपमानांसः प्रीणेरक्षोदशाननात्॥ अंतर्दधानोरक्षोभ्यो मलिनाम्लानमूर्द्धजां॥ ७१॥
णमादधीतसंदेशो वापोर्णीतः श्रुतस्मितो॥ प्रभवेतामिवादित्याद्दपप्यत्कांपिकुंजरः ७२
रोचमानः कुद्दष्टिभ्योरक्षोभ्यः प्रत्तवान्प्रियं॥ परस्त्रीभ्यश्लाघमानः तत्रागाद्रात्तसाधि

पः॥ ७३॥ अथाप्रतिकृत्वा नो तिक्रुध्वा नो सौ सीतायै स्मरमोहितः । धारयन्नि चेतस्येवसून्निप्रत्य-
पपद्यत॥ ७४॥ तस्यै स्वहृदयमानां बहुप्रियमभाषत॥ सानुतिश्रुत्य सीतायै नाकुप्यन्नाभ्यसू-
यत॥ ७५॥ संक्रुध्य ह्यसि मृषा किं त्वं दिदृक्षुं मां मृगेक्षणा॥ ईक्षितव्यं परस्त्रीभ्यः स्वधर्मो
रक्षसामयं॥ ७६॥ श्रुत्वा प्रतिश्रुतां चेनिम प्रामाभीरुनोत्तमाः॥ गणभ्योनुगृह्णां न्य-
न्ये कृतार्थी नैवमद्विधाः॥ ७७॥ इक्ष्वाकुहंनदीव्यांतीविषयान्भुवनेश्वरः। संभोगापपरि-
क्षीतः कर्तास्मि तव नाप्रियं॥ ७८॥ आस्वसा कं मया सौ धमाधिष्ठानि जैनं वनं॥ धिवा-
सीमुर्वंशाप्यां अधिशेश्वसम्स्मराकुला॥ ७९॥ अभिन्यवितथा त्वमेषयेवाक्याहृनाम-
नः॥ तमप्यध्यावसेतं मारे तीर्हदर्पं तथा॥ ८०॥ मावमंस्याननमसंतमकाय त्ते जगत्य-
तिं॥ संदृष्टमयिकाकुत्स्थमथनं कामपेतका॥ ८१॥ पः पयोदोश्चिपाषासां सरामाङ्कृति

मामुपात्ता रावणं गमयत्रीति वो ध्रुवं ते हिताहितं ॥८२॥ भीतोहं भो जपिष्यामि भवतीं भुवनत्रयं ॥ किं विलापय
सेत्यर्थं पोर्श्वे शायपरावणं ॥८३॥ आश्राणाकारपरस्तोभिर्मा त्रिपारणुपहारय ॥ पः शकेण कृतं ने
छेदधि मूर्द्धानमजलिं ॥८४॥ इति कारकाधिकारः ॥ वचनैः रक्षसोपत्युरनुक्रुद्धा पतिव्रता ॥ पा
न्ववसितं सीता रावणं प्राब्रवीद्वचः ॥८५॥ न भवाननु रामं चेदुपशूरेषु वा ततः ॥ अपबाह्य छला
द्वैदेहीं किमर्थं मामिहाहरः ॥८६॥ उपशूरं न ते वृत्तं कथं रात्रिचराधम ॥ त्वत्तः संप्रत्यपलोके
भ्योलं कांपांवसतिर्भमपात ॥८७॥ आरामदर्शनात्याप विघात स्वस्ति पः प्रति ॥ सदृ
तानतु दुर्वृत्तपरस्त्रीजातमन्मथः ॥८८॥ अभिधोतिष्यते रामो भवंतमचिरादिह ॥ उद्दूणां
वाणासंग्राममेघोनारापराततः प्रति ॥ कुतोधिपास्यसि क्रूरः निहतस्तेन पत्रिभिः ॥ न सूक्तं भवता
सुग्रमतिरामं मदोद्धत ॥९०॥ परिशेषं न मास्याप पिष्पतिते प्रभुः ॥ अपि स्थाणु जपे द्रामो ४०

मवतोग्रहणं किपत॥१०॥ अपिस्तुह्यपिसिध्यास्मोस्तथ्यमुक्तं नराघन॥ अपिसिंचेः कृशानौ त्वं
दर्पमप्यपियो भिक्षः कामुकः॥११॥ अधिराममपराक्रान्तमधिकर्त्तीनेच्छपं॥ इत्युक्ता मैथिली तू
ष्णीमासांचक्रे दशाननं॥१३॥ इत्यभिहिताधिकारः॥ ततः स्वरुं समुद्यम्य रावणः क्रूरवि
ग्रहः॥ वैदेहीमंतरा क्रुद्धः क्षणमूचे विनिश्वसन्॥१४॥ चिरेणानगुणां प्रोक्ता प्रतिपत्ति
परान्मुखी॥ न मासि प्रतिपत्तासि मां चेन्मां चेन्मत्तो शिमैथिलि १५॥ आयुक्तराक्षसीं भीमां
मंदिराय प्रतिव्रजन्॥ भपानिरत्त सीतापैसर्वीपूर्पं कृतेम॥१६॥ गते तस्मिन्समाजग्मुर्म
पाय प्रतिमैथिलीं॥ राक्षस्यो रावणप्रीत्यै क्रूरमूचुरलं मुहुः॥१७॥ रावणाय नमस्कुर्मयाः स्या
त्सीते स्वस्ति ते भुवं॥ अन्यथा प्रातराशाय कुर्यामत्वामलं वपं॥१८॥ तरणाय मत्वाताः सर्वीव
दंती स्त्रिजरावदत॥ आत्मानं रहतं दुर्वृत्ताः स्वमांसैः कुरुताशनं॥१९॥ अघ सीतामपादृष्टा

म दि० ४१ ४। सूर्यचंद्रमसा सह॥ स्वप्ने स्पृशंती मध्येन तनुश्यामा सुलोचना॥१००॥ तास्तु पातर्जिताः सर्वा मुखैर्भीमा माय
थागता॥ पुपसुपप्लवत्तस्यै भीमिर्वचनकर्मभिः॥१०१॥ गतासु तासु मैथिलि त्रासजातानां निला
त्मजः॥ आयातेन दृष्टा स्पसंस्थितो तहितश्चिरं॥१०२॥ सरस्सरा द्वंद्व इवान्मुक्तो॥ वियोगेन क्र
तु दृष्टः॥ हितो बाध स्पमेषि त्याः श्रास्ता वी द्रुमसंकथां॥१०३॥ पुगमं भ ते दष्टा चिंतयत्सीता दे
तोः कस्रेषग्रावणः अवरुद्धनरोरारा तएति वानरविग्रहः॥१०४॥ पूर्वस्मादन्यवद्भाति मार
वादाशरथिस्तुवन्॥ सतेऽक्रौर्या स्समापातो मा विश्वासयितुं तु किं॥१०५॥ रतरोरावणा
देशाराव वानुचरो पदि॥ सफलानि निमित्तानि श्राकप्रभातं ततो मम॥१०६॥ उत्तराद्हिव
सनामोः समुद्रा द्रूत्तसां पुरं॥ अवैत्तवणतो स्पस्थितो रत्तणानः कथं॥१०७॥ दंडकानदेति
रोना हं सरितो द्रोनवनानि च॥ अतिक्रमां उधिं वपूसां मा गम माहृता॥१०८॥ दृष्टद्रमेत्व ४१

तश्वं द्राष्टुं न ते येन का विना ॥ गंतुमुत्सहते नेह कश्चित्कि मुत वानरः ॥ १०९ ॥ इति चिंतावतीं कृ-
ग्रा तत्समासाद्य कपिद्विपः ॥ मुक्तस्तोके नरत्नोभिः प्रोचे हं रामकिंकरः ॥ ११० ॥ विप्रकृष्टम-
हं द्रष्टुं न दूरं विंध्यपर्वतात् ॥ नानभ्राशि समुद्रस्य तव मालेव तिप्रियः ॥ १११ ॥ असंप्राप्ते दश-
ग्रीवे प्रविष्टो हमिदं वनं ॥ तस्मिन्नतिगते श्रुत्वा सुप्ताकं सचेतितः ॥ ११२ ॥ तस्मिन् वदति कृ-
ष्टोपि नाकार्षं देवि विक्रमे ॥ अविनाशाय कार्यस्य कार्यस्य विचिन्त्वानः परापरं ॥ ११३ ॥ वानरे-
षु कपिस्वामी नरेषधिपतेः सखा ॥ जातो रामस्य सुग्रीवस्ततो दूतो हमा ॥ अविनाशाय कार्यस-
कार्यस्य विचिन्त्वानः परापरं ॥ ११४ ॥ वानरेषु कपिस्वामी नरेषधिपते सखा ॥ जातो रामस्य सु-
ग्रीवस्ततो दूतो हमागतः ॥ ११५ ॥ ईश्वरस्य निशाटानां विलोकयन्निखिपुरीं कुशलोन्वेषणास्मा-
हं आपुक्तो दूतकर्मणि ॥ ११६ ॥ दर्शनीयतमाः पश्यन्स्त्रीपुंदिशास्वपि स्त्रियः ॥ प्राप्तोषास-

भट्टि० ५२

तमान्यस्य भुजंगेभ्योपि रक्षसान् ॥ भवत्सामुत्सुको रामः प्रसितः संगमेन ते ॥ मथास्तु कृतनिर्वापः
पितृभ्यो मां विसर्जयत् ॥ ११७ ॥ इदं मैथिल्यभिज्ञानं काकुत्स्थस्यांगुलीयकं ॥ भवत्याः स्मरतात्त
र्थं अर्पितं सादरं वचः ॥ ११८ ॥ रामस्य दयमानोसावध्येति न लक्ष्मणः ॥ उपास्कृषातो राजेन्द्र
वागमसोह्माः त्रसीः ॥ ११९ ॥ रावणापि रोत्स्यंति कपयो भीमविक्रमाः ॥ नाथस्य धत्स्व वैदे
हि मन्योरुज्झासमानः ॥ १२० ॥ रक्षसामेपि गन्ता रामः प्रशिकृनिष्या । तिप्राणानामपलिप्सा
पं रावणस्त्वामिहानयन् ॥ १२१ ॥ अथ देवीदं धुभोगानां मादैवादात्मसंपदं ॥ शत्रुकृत्वास्तवे
कस्यास्मरन्वङ्गरेवतमः ॥ १२२ ॥ तवोपशापि कापि कापावद्रोत्तस्मे — नेपेतित ॥ प्रतिसं
दिष्यतो तावद्भर्त्तुशाऊं समैथिलि ॥ १२३ ॥ पुरः प्रवेशमाश्वर्ये नुधो शास्वामृगे रासा ॥ चू
डामणिमभिज्ञानं ददौ रामस्य संमतं ॥ १२४ ॥ रामस्य शापितं भुक्तं जल्पितं हसितं स्थितं ॥ प्र ५२

क्रांतं मुमुक्षुः पृष्ठं हनूमंतं व्यसर्जयत् ॥ १२५ ॥ आसीद् द्वयद् अभिज्ञाचिकीर्षुः कर्म दारुणं ॥ गामुको प्यंति
कम् अनुमनसा चिंतयत् त्वरणं ॥ १२६ ॥ कृत्वा कर्म यथापूर्वं कार्यम् अविरोधि यः ॥ करोत्य् अभ्यधिकं कृत्यं
तम् आहुर् दूतम् उत्तमं ॥ १२७ ॥ वैदेही दृष्टवान् कर्म कृतोऽन्यैर् अपि दुष्करं ॥ यशोपास्याम् उपादाता वा
र्तामारख्यापकः प्रभोः ॥ १२८ ॥ एतत्सेंद्रस्य सं एतत्सेंद्रस्य सरक्षंसमपालक्ष्यमिदं वनं ॥ इति सं
चिंत्य सहर्षं नेदनस्याभनकूपिः ॥ १२९ ॥ रावणाभ्यां शिव दूतस्तपारहमितिमिब्रूवन् ॥ हतोभ
नग्निरामस्य कः किं ब्रूते व राक्षसः ॥ १३० ॥ इति विभक्तोपः ॥ विलुलितपुष्परेणुकपिशं प्र
शांतकलिकापलाशकुसुमं ॥ कुसुमनिपातविचित्रवसुधं सशब्दनिपतद्रुमोत्कशकुनं
१३१ ॥ शकुननिनादनादितककुभाकविलोलविपलायमानहरिणां ॥ हरिणाविलोचना
धिवासविंभजपवनात्मजो रिपुवनं ॥ १३२ ॥ इति भट्टिकाव्ये अधिकारको उतीपः प॰

। भ० टि० पर॑ काव्यस्याशोकवर्णानिवावभंगोनामाष्टमः सर्गः ॥ इति अभिहिताधिकारः ॥ द्रुमगघनिसं
विग्नाः कूजत्पक्षिकुलाकुलाः ॥ अकार्षुः हेरणादाचेर्यारावणास्पनिवेदनं रुपदतापसी घ
४३ नैभानुर्पञ्जाकासीन्निंतंमरुत् ॥ पद्याप्याने हिमोस्तेरणभनस्युपवनंकपिः ॥२॥ ततो शीतिस
43 हस्ताशिकिंकराणासमादिशत् ॥ दुद्रुजि त्सैर्विनाशायमारुतेः क्रोधमूर्छितः ॥३॥ शन्ते
स्पपरिवप्रासगदासुसलपाणयः ॥ व्यापुवानादिशः प्रापुः वनेदृष्टिविषोपमः ॥४॥ देध्मानमे
ववक्षीममादापपरिवंवापिः ॥ नेदुर्दीमापुधास्तेपितडितं नदंवांवुदाः ॥५॥ कपीनांसोभिघा
रेणसमशंसतरात्तसाः ॥ वर्षीततोप्योघाः समुद्रेरो वरिघवः ॥६॥ लागूलमुद्गांधुन्वनुदृह
न्पपरिवंगुरुं ॥ तस्थौतोरणमारुह्यनपूर्वे प्रजहारसः ॥७॥ एतेप्रकीर्णाः ॥ अत्तारिषुः स्र
णमासितस्मिन्नन्ते पयोधराः ॥ अचालीन्नचनाशजीत् स्त्रासंकपिमहीधरः ॥८॥ अवीदीत्तिष्ठते ४३

तुष्टैः प्रादेवीत्सरित्वांकपिः ॥ यथा तथा ररो प्राणान् बहूनाप ग्रहीद्विषां ॥ ९ ॥ अशेरत समियूरक्कं
देहे प्रोर्णुविषुर्भुवः । दिशः प्रोर्णुविशश्चान्ये यातुधाना भयद्रिपः ॥ १० ॥ आरारिणा श्रुता तस्मा
द्धानभिन्नदेहाः प्रिपासवः कपेरन्नासिषुर्नादान्मृगाः सिंहध्वनेरिव ॥ ११ ॥ इति चिवृद्धि अधि
कारः ॥ मायानामीश्वरास्तत्र शस्त्रहस्ता रथैः कपिं ॥ प्रत्या वव्रतिरे हंतुं हतव्यामास्ततैः ॥ १२ ॥
तांश्चैतव्यांश्रितोच्छित्त्वा वानराः रनेरसंपुत्तान् ॥ जघानां धूपपरिवंवविजिवृत्तन्समागतान् ॥
१३ ॥ संजुघुत्तवव्श्रा धूपितनतः भतिरुरुशवः ॥ एवं णांतिकमाजग्मु हंतशोभानिशाचराः
१४ ॥ एकेन बहवः शूराः साविकाराः भ्रमन्तवता ॥ वैमुख्यं चक्रमे सुश्चेरुचुर्दशमुखांति
के ॥ १५ ॥ मांसोपभोगश्शूनानुद्विग्नान्स्तान वेस्य सः । उद्देतनयनोभिन्नान्संत्रिणाः स्वा
न्व्यसर्जयत् ॥ १६ ॥ प्रमेदिताः प्रपुत्रास्तेस्तु स्वां ताबाठ विन्नामाः ॥ अश्लिष्टनादाविरगुः

मदि॰
८८
५५

फांटचित्राधारणपः ॥ १७॥ तान्दृष्ट्वाति दृढान्प्रष्टः प्राप्तान्परिवृढाज्ञया ॥ कथं विनर्दनः क्रु-
एन्शस्त्वबुष्टकरान्कपिः ॥ १८॥ अन्यस्तो गिरिकूटाभानभ्यशाणानादिदद्भुतो ॥ वृक्षेशस्तो-
महारम्भानदांस्त्रिदशेऽपि ॥ १९॥ युग्मं ॥ दमिताऽरिप्रशंतो ज्यान्तादापूरितदिङ्मुखः । ज-
ह्वानेरुषितोरुष्टान्वौरितस्लेरणीमागत ॥ २०॥ तेपानिरुध्यमानानां संक्षुब्धः कर्णो मेदिभि-
॥ अभूदभ्यमितस्त्वा संभास्वं तशोषदिग्गजागत ॥ २१॥ भयसंभ्रष्टरोमाणः ततस्ते पश्चितः
द्विषः ॥ त्वेरणेन स्त्रीणा विक्राताः करिणाने पतत्तपं ॥ इति ३८ प्रतिशोधाधिकारः ॥ हर-
त्वासिलविंतुम्यक्रमन्मारुतिपुनः ॥ अशोकवनिकामेव निगरुद्धो तीरिशासनः ॥ २३॥ आ-
वरीतुमिवाकशंवरीतुवी निंवात्यिवनं प्रतजनस्तुतो नादयिष्यविनाथपन् ॥ २४॥ चरिपीप्रशिवंद्विष्य-
नमेपिस्याकस्याकसशाखिनुनः ॥ प्राकारिपुरिवस्तोरणीतिमावृत्ताः समेततः ॥ २५॥ संवुवृषुः स्व

माकृतज्ञं विवरिषुर्दुतं ।। अवरिष्ठात्तमस्तम्भं कपिं हन्तुं दशाननः ।।२६।। ऊचे संवरिषिष्ठास्त्वंगमप्रा
ज्ञोः पराक्रमं ।। धृष्टोप्यायुधिमायाभिः स्वरिता शत्रुसंमुखं ।।२७।। दुतं सस्वरिषीष्ठा – स्त्वमभातः
प्रधनो नमे ।। समापानामगासीता कपेर्विधवितुं घुतिं ।।२८।। विगाढारं वनस्यासौ शक्रशांगाहि
ता कपिः ।। अद्वं रधितुमारेभे रद्धालंकानिवासिनां ।।२९।। निष्कोषितव्यान्निष्कोषु प्रान्द
शमुखात्मजान् ।। आदापपरिव्रपतस्तो वनान्निष्कुषितद्रुमः ।।३०।। ष्टारमेषितासस्त्वेसो
ढारं सहितामर्शं ।। रिष्टारं रेषितुं श्वासद्रोषात्तः शस्त्रसंहतीः ।।३१।। शास्त्रे दिदेविषुसंखे
दुघूर्षुः परिघकपिः ।। अदिधिषुपशः कीर्त्तिमीर्त्सुर्वृद्धैरताउपत ।।३२।। भूपस्त्वधिस्तुमा
हूपराजपुत्रं दिदम्भिषुः ।। अहंस्तितः समूर्च्छीवानसंशिश्रीषुरभूध्वजा ।।३३।। आध्वसनु
तरणा स्तोकानविमन्तुरिवेनसा ।। रुषा विभाज्जिषुगरस्थं कपिं वारोरवाकिरता ।।३४

संपुपूर्षुं दिशो वारो ह्लापिपविषुद्रुमैः ॥ कपिर्मायामिवाधीद दर्शपनृविक्रमं रसो ॥३५॥ वानरं प्रो
र्णुनविषुः शस्त्रैः रक्षो विदिद्युते ॥ तं प्रोर्णुनूषुरुपलैः सवृक्षैरावभुः कपिः ॥३६॥ स्वो
जित्तपयिषग्राक्षि मुमूर्षुं नु जगंति किं ॥ शस्त्रैरित्सकषातांनो पश्यतां नु बुद्धिमद्धवे ॥३७
मापामिः सुचिरं ॥ क्रुष्टारात्तसोक्षिपिशितक्रि पसंप्राप्य वानरं भूमौ पपात न परिघाहतः
३८॥ पविनो नु गुरोर्वानैः पूत्वा पपो निधौ ॥ बभंजाप्लुषितं भूपः स्तुधित्वा पत्रिभिर्वनं ॥
३९॥ उच्चैरंचित लांगूलः शिरोंचित्वेव संवहन् ॥ दधद्दिलुभितं वातैः केसरं वह्निपिंगलं ॥
४० जरित्वेव जवेनाम्नेनिपेतुस्त सशाखिनः ॥ अश्वित्वाविवशानन्यानबलेनापायत्तरून
४१॥ दमित्वाप्यरिसंघातानाश्रांत्वा कपिकेसरी ॥ वनं चचार वृत्तिष्यन्नसर्गान्निव निरंकुशः ॥
पारं जिगमिषन्सोथ पुनरावर्त्स्यतां द्विषां ॥ मत्तद्विरदवद्भेमे वने लंकानिवासिनां ॥ ४२ ४५

यद्यकस्मादभिक्रापोद्धुं रक्षःपते स्वयं ॥ तमप्यकार्यमघाहं वद्दन्निमचरत्कदिः ॥ ४४ ॥ हते तस्मि
न्प्रियं कृत्वा कस्मात्प्रीतिं परां प्रभुः ॥ तोषोघे वचसी तापाः परः श्रेतस्मि का लस्यति ॥ ४५ ॥ आह्
पराव राणो कोचदर्षे इन्द्रजित मंत्रिकं ॥ वने मत्तइव क्रुद्धो गजेन्द्रः प्रधनेषटन ॥ ४६ ॥ यपा
प त्वं हि णामतं स्वरूपो पाताऽसि चाभकृत ॥ शशस्रजे तु त्वं देवान्मामाः स सत्तं स्मर्थयन्ति
४७ ॥ त्वं ससर्जि थशस्त्राणि दद्रुषाणीं श्व दुःसहान ॥ प्रास्त्रैरादिथशस्त्राणि त्वमेव
महतामपि ॥ ४८ ॥ स त्वं हनिष्यन्दुर्बुद्धिं कपिं व्रजमभात्तपा ॥ मा ना — राक्षसीर्मायाः
प्रस्तावीर्मा न विक्रमं ॥ ४९ ॥ मानसावीर्महास्त्राणि मानयावीरशीरणो ॥ वानरं मानससी
र्व्रजतूर्णमशंकितः ॥ ५० ॥ आनसीच्चरणोतस्य मेदिरादिंद्रजिद्रजन ॥ अवाप्यचाशिष
स्तस्मादापासीद्वानरोत्तमं ॥ ५१ ॥ गते तस्मिन्नुपारंसीरं भाद्रक्षसांपतिः इंद्रजिद्धि [illegible]

भ॰टि॰
५६

मित्रो मन्वानो वानरं जितं ॥५२॥ समिस्मयिषमाणो ग्रामपांश्चांजे जिघृक्षवः ॥ जगत्सिपविपु
र्वीयुः कल्पांत इव दुर्धरः ॥५३॥ लोकानशिशिषोस्तु त्वं कृतांतस्य विपर्यये ॥ वनेचिकरिषो
र्हत्वान् वमं जिगरिषुः कपेः ॥५४॥ रोदितिस्मेव चापातितस्मिन्नाहितग्रणस्तुचामुक्तकठं हता
न्वहान् बंधून् बंधोरिवागमे ॥५५॥ आश्वसीदिववचापाततिद्रुगपवनाहतं ॥ विचित्रस्तको
क्लसि वनेलुलितपल्लवं ॥५६॥ नक्राशिषिदुराचारमायानामीशितेन च ॥ नेडिषेपदिकाः
कुतस्थमूर्च्छतं वानरोवचः ॥५७॥ इउधिकारोक्रगतः ॥ अतो विसर्जनीयस्य सद्ग्लधि ॥ सस्से
मश्छाद्यनसंरंभं प्रावर्तिषृतमिंद्रजित ॥ शरैः स्तुरग्रैमायाभिः शतशः सर्वतोमुकुः ॥५८
॥वानरकुंभपोलाभः प्रसम्नायुधिशीकरं ॥ रक्तस्माशान्यशस्कांम्येत्तमस्कान्यानदुद्रुवत ॥
५९॥ धनुष्पाशभृतः संख्ये ज्योतिष्कल्पोरुकेसरः ॥ दुधावदुर्नमस्कारानातसेदुष्पुरस्कृता ५६

न्॥ ६०॥ स्वामिना निष्कंपं गंतुमाविष्कृतबलः कपिः॥ रराज समरे शत्रून् ब्रुवन् दुष्कृतबहिष्कृ
तः॥ ६१॥ चतुष्कोणं क्षिपन्चक्रो स्तिरस्कुर्वन्नरीन् रणे॥ तिरस्कृतदिग्भागो गोवद्धा ददृशे
स्म मन्॥ ६२॥ द्विष्कुर्वता चतुष्कुर्वता चतुष्कुर्वन्नभिघातं नगै र्द्विषां॥ बहिष्करिष्यन् सं
ग्रामाद्वीचलन्नपि गतः॥ ६३॥ ज्योतिष्कुर्वन्निकोसावाटी तः स्वीयपराधर्मवत्॥ तमना पुष्क
रं प्राप शक्रशत्रुर्धनुष्करः॥ ६४॥ युग्मं॥ असन्नरुष्करान्बाणान् ज्योतिष्करसमद्युतिः॥ पश
स्करोपशस्कामं कपिर्बाशौरताडयत्॥ ६५॥ चकार वत्स दंनं सो चरस्त्रिपति मारुतिः॥ ममर्मा
वि द्विषस्कोऽघमानोप्यकवन्धो॥ ६६॥ अतोऽपदान्तस मृद्धिर्न्नः॥ पुरुहूतद्विषा धूर्षु युक्ता
न्मानस वाजिनः॥ अश्वंशिषित्वत्तु निभिद्य प्राअंगनिरमोचयत्॥ ६७॥ सुषुपस्ते यदा घूर्मोराव
णेः सारथितदा॥ आकुर्वंनमन्यान शिपस्नोषितत्वास कर्कशः॥ ६८॥ प्रनुषुवुनपुरुमा सिपंज

पिषुर्मर्पं।। अन्नस्यौरथमात्मापानुत्सिसा हृपिषन्निव ।। ६९ ।। बलान्यभिषिपिञ्चंतं तरुभिः कपिवारि
दाविजिगीषुः पुनश्चक्रे व्यूहं दुर्जयमिंद्रजित ।। ७० ।। अभिष्यंतः कपिं क्रोधादभ्यषिंचन्निवान
लः।। सेघदारसमुद्भूतैरक्षैः कोक्षैररुश्रुतैः ।। ७१ ।। संग्राममेत्तानपिषिप्रास्यन्निषघपुरतोरणं।। अ
विषीदन्नयष्टब्धान्यष्टम्भान्नरविष्टरान्।। ७२ ।। विषसारहसाः क्रुद्धः शस्त्रजालमवाकि
रन्।। पतन्त्यपहतेन्द्रो पि कपिः पर्पसहिष्टतत्।। ७३ ।। विष्यंदमानरुधिरोरक्तनिष्यंदपार
तान्।। विष्कन्दन्नरिवेरणाद्दन्नविष्कंताकपिर्द्विपः।। ७४ ।। मेघनादः परिष्कंदनपरिस्कंन्दत
माश्वरिं।। अवष्टाद परिस्कंदवस्त्रश्शशैनविष्कुरन्।। ७५ ।। विस्फूरद्भिर्गृहीतो सौनिष्कुलः कुरुषा
शनैः।। विष्कभितुसमर्थो पि नाचलद्धलगौरवात ।। ७६ ।। कुपीद्धमर्तुरानंदं नदन्तौ ध्वंदुतविय
त।। वानरं नेतुमित्सुश्चेरिंद्रजिता वदत्वकान्।। ७७ ।। गंतमंगुस्त्रियं गत्वांभीरुनादिहागतं।।

रवादिष्वामरतिप्रोचनपंतीमारुतिंद्विषः ॥ ७८ ॥ अग्निष्टोमादिसंस्थेषु ज्योतिष्टोमादिषु
द्विजान् ॥ पौरस्त्रीत्तस्य हृतोपंतापस्येति वावदन् ॥ ७९ ॥ नासौ मातृष्वसेत्याश्वरावरा
स्तुलावयः ॥ मातुःश्वसुश्वतनपान् रवरादीन्निजवानयः ॥ ८० ॥ प्रादुःष्यतिनसंत्रासापस्
स्तः समामागमे ॥ तस्य त्वत्रिपमिदुष्टान्तेरुपंप्रणिधिरागतः ॥ ८१ ॥ दृष्ट्वा सुषुमेराजेन्द्रं पापो
पविबमाषपः ॥ चारकर्मणिनिस्मातः प्रविष्टप्रमदावनं ८२ ॥ दुःप्रतिस्मातसूत्रां
णां कपिष्टलसमत्विषां ॥ स्थितां वृत्ते द्विजातीनां रात्रावैत्तनमैथिलीं ॥ ८३ ॥ सर्वना
रीगुणैः प्रष्टां विष्टरस्थांगचित्रिरां ॥ रापामां कुष्ठलेनारां दिविष्ठामिवनिर्मलां ॥ ८४ ॥ सुषामौ सर्वतेज
स्सुतन्वीं ज्योतिष्टमोशुभां ॥ निष्टपंतीमिवात्मानं ज्योतिःसात्कुर्वतीवनं ॥ ८५ ॥ मधुसादू
तकिंजल्कपिंगलभ्रमराकुलां ॥ उल्लसत्कुमांपुरापांहेमरत्नलतामिव ॥ ८६ ॥ विलोचनां

भट्टि० बुभुक्षन्तीं कुर्वाणां परिसेसिचां॥ हृदयस्येव शोकाग्निसंतप्तस्योज्झमव्रतां॥ पंचभिः कुलकं॥ दृष्ट्वा ता
४८ ममनग्वस्त्राद्विघ्नोघ्नान्मारिसेधनः॥ परितः स्तान्विचिन्वेप कुद्रुःस्वयमिवानलः॥ ८॥ अप्रतिस्तब्ध
विक्रान्तमनिस्तब्धा महाहवे॥ विसोढवत्तमस्त्राणि व्यतस्तंभद्रुनध्वनिः॥ ९॥ ते विज्ञापामि सोध्य
तं रक्तोरत्ताँसि व्यथाः॥ अन्यैरप्यापतंने हर्वरत्नाश्ट्रं खलादिभि॥ १०॥ विप्रसादेद्रुजिद्धुधावंधेवं
धांतरक्षिपांदिव्यवंधो विषहेतनापरं वेधनंपतः॥ ११॥ अनेणात्वं॥ मुषणंतमिवतेजांसि विस्तीर्
र्णोरस्यलंपुरः॥ उपसेदुर्दशग्रीवंगहीत्वाराक्षसाः कपिं॥ १२॥ बहुधाभिन्नमर्माणो भीमाः खर
राणसादयः॥ अग्रेवर्णवर्त्तमानेप्रतीच्यांचंद्रमंडले॥ १३॥ निर्वर्णकृतमुपानमनेनांम्नवणादिभिः॥
दा देवँरुवनामिश्रेरित्यूचुर्वानरद्विषः॥ १४॥ युग्मं॥ उपास्थिषत संप्रीताः पूर्वाह्णे एढवाहणं॥ एत्तसा
कपिमादाय पतिरुधिरपाणिने॥ १५॥ स्तुणपाणपरिक्षीबं रिपुदर्पहरोपमं॥ परस्त्रीवाहिरांप्रापुः ४८

सा विक्षारं स्तुरापिणः ॥ ९६ ॥ संवृर्षयो गिरणः पादौ प्ररोमुस्त्रिदशद्विष ॥ प्रहिं एवं तो हनूमंतं प्रमीरणां तं
द्विषन्मती ॥ ९७ ॥ प्रवपाणि शिरो भूमौ वानरस्य वनच्छिदः ॥ अमन्त्रपत संक्रुद्धः समित्रिराक्षसाधि
पः ९८ ॥ प्रणपगादीत्यपाणि ब्रूंते वनः प्राणिनदन्निव ॥ ततः प्राणि हन्तः स्वार्थेरक्षसेद्रविभीषणः
॥ ९९ ॥ प्राणिशाम्यदशग्रीवप्राणिपातुमलं रुषं ॥ प्राणिजानीहि हन्मंते हूता दौषेन सत्वपि ॥ १००
प्राणपंतमरिप्राचे रक्षसेद्रो विभीषणं ॥ प्राणिणि पुर्नपापपंपो भांतो त्वमदावृन ॥ १०१ प्राघा
निषतरूतांसि पेनामानि वनेममृ ॥ नप्रहणमः कपापेवदपूर्वापकरिणां ॥ १०२ ॥ चेश्मां ते हेराने श
त्रोर्मम कोपात्कारिष्यतः ॥ माकार्षीरंतरयेणा प्रापणं हेमवेद्यमु ॥ १०३ ॥ प्रहीणजीवितं कुर्युर्यनश
त्रुमुपस्थितं ॥ न्याप्या यात्राश्चापिनेलत्स्माः कुर्वंता उप्रहापणं ॥ १०४ ॥ कः कृत्वा एवरणामर्षप्रकोपरमव
घधीः ॥ शाक्रोति चेहशक्तोपि कर्तुमायुः प्रगोपणं ॥ १०५ ॥ वनांतप्रेंखणः पापः फलानां परिणां

संवः॥ प्रणिहित्ति ष्पतिनो भूपः प्रणिं षास्मान्न चूक्ष्ययं॥ १०६॥ हरेश्शगमनं मा स्तिन प्रमानं हि मद्रुहः॥ नापि
प्रवपनं वा पोर्मपाणामापितेवने॥ १०७॥ दुष्यानः पुनरेतेन कपिना भंग संभृतः॥ प्रणाष्टविनये नाग्म:
स्वादुः पुष्पासवो वने॥ १०८॥ रोषभीमनुरवनैबंहन्मतो केस्तवंगमः॥ प्रोचेसानुनघंवा क्यं रावणं स्वा
र्थसिद्धये॥ १०९॥ अतः प्रकीर्णकाः॥ द्रुतमेकं कपिं वद्धमानीतं वेश्म पश्यतः॥ लेकन्त्रपपते कोधः
कथं त्वणा लघुस्तव॥ ११०॥ अगमा हितजनप्रद्वे विजिगीषापराङ्मुखे॥ कस्माद्दुनीतिनिष्ठस्य
संरंभस्तव तापसे॥ १११॥ न सर्वरात्रकल्याणपः स्त्रियो नोरत भूमपः॥ पंविनिर्जित्य लभ्यंते कः
कुपात्तेन विग्रहं॥ ११२॥ संगच्छ रामं सुग्रीवो भुवनस्य समृद्धयो॥ रत्नपूर्णा दिवं वो धौहिम वान्सूर्वप:
श्रिमो॥ ११३॥ सुहृदो रामसुग्रीवो किंकराः कपियूथपाः॥ परदारा भिमर्शानैव लभ्यं ते मुञ्च मैथिली॥
११४॥ धर्मपत्नी पर्यपत्सी तामर्थं रामेणाभित्रतां॥ कामं विश्वासवासेन सीता दत्वानुदृश्यं यो॥ ११५॥ ५१

विराधस्तांउवाचालिकदंबखरदूषणौ॥ न चनत्वापिनोपाहृतीञ्चारीचेन्नापितेरिपुः॥ ११६॥ खरादिनि
धनं चापिमामं स्याद्वैरकारणं॥ आत्मानं रक्षितुं यस्मात्कृतं न तु जिगीषया॥ ११७॥ ततः क्रोधानिला
पातकंप्राप्तोभोजसंहतिः॥ महाक्रुद्धइव त्वम्भचपि प्राहस्मरावणाः॥ ११८॥ हनरात्तसपोषस्मा
विरुग्णोधानशालिनः॥ दूतोस्मीति ब्रुवाणस्य किं दूतसदृशं तव॥ ११९॥ पंगुबालस्त्रियोनिद्र
कवंधखरताडकाः॥ तपस्वीपदिकाकुस्थः कादृकथंपपातकी॥ १२०॥ अभिमानफलं ज्ञान
न्महत्वं कथमुक्तवानरत्वादिलोभ्रूम्य लांघ्निष्फलंरामविग्रहं॥ १२१॥ परस्त्रीभोगहरणं धं
र्मएवनराशिनां॥ मुखमस्तीत्यमाषिष्टारामेसांतांकतात्वपि॥ १२२॥ बहूहिदूरविभिन्नानाम
द्धिशीलकिपान्वितैः॥ हनूमत्कीदृशंसख्यंनरवानररक्षसां॥ १२३॥ एकोद्यभ्यांविराधस्तु
जिताभ्यामविवक्षितः॥ हतश्चलेनमूढोगयंतेनापिनवविस्मयः॥ १२४॥ मन्नियोगाद्धमा

रीचः पलायनपरायणाः ॥ पुपुत्सारहितो रामं ममारापहापहरन्वने ॥ १२५ ॥ निजघ्ना नान्वसंसक्तं सत्वं
रामो लतामृगं ॥ त्वमेव क्रूरहृत्संचित्य युक्त तन्म हता यदि ॥ १२६ ॥ पुंसां भस्येराणं वधूनामात्मानं रक्षि
तुं वधः ॥ त्वमिष्यते दशास्येन क्वत्येयं तदुर्मतिः ॥ १२७ ॥ कपिर्जगाद दूतोहमुपायत वदर्शने ॥ दुमरा
त्तस्वविधसमकार्षं बुद्धिपूर्वकं ॥ १२८ ॥ आत्रिकूटमकापुर्यत्लला निर्जगमं जगत ॥ दशमूर्द्धे
न्कथं ब्रूषे तानवध्यान्महीपतेः ॥ १२९ ॥ अभिमानेफलं श्लाघ्यं यत्त्वपारमविग्रहे ॥ विनेषु
स्तनशतशः कुलान्यसुररक्षसां १२३० ॥ पत्त्वधर्ममधमत्वं दुर्बलत्वं प्रतिपद्यथाः ॥ रिपौर
मेचनिशंकोनेततत्ते मकरं स्थिरं ॥ १३१ ॥ अन्वयादिविभिन्नानां यथा स्वमनोऽपि तां ॥
र्विरोधमप्येवं सार्द्धं पुरुषवानरैः ॥ १३२ ॥ विराधं तपसां विघ्नं जघान विजितोपदि ॥ वरोधु
र्भ्रुतां रामः सकबन्धं विवर्द्धितः ॥ १३३ ॥ व्रराप्यन्नपि मा शशे — दसेतुं वारां गोचरं ॥ त्वमे ५०

वोक्तंमहाम्यापोमारीचोरामहस्तिनः॥१३४॥ अभ्यासक्तस्यमह्यांपंनत्तंस्मरसिबालिनः॥ मूर्छावा
न्नमतः संध्यांतर्द्भुवबाकुपीडितः॥१३५॥ असद्दुंधुवधोपज्ञंविमुंचबलिनिग्रहं॥ सीतामर्पयने
नः सन्कोशादेउत्तमभूतिभिः॥१३६॥ स्फुपरुषमसत्यमिसमुद्वैः सरसिमरुत्तनपेनभा
ष्यमाणः॥ परिजनमभितोविलोक्यदाहेदशवदनः प्रदिदेशवानरस्य॥१३७॥ इतिश्रीभट्टिका
व्येहनूमद्ग्रहणंनामनवमः सर्गः॥९॥ एतेप्रकीर्णकाः॥ अथसवल्कदुकूलकुशादिभिःपरि
गतोज्वलदुन्नतवालधिः॥ उदपतद्दिवमाकुललोचनैर्नृरिपुभिः सभयैरभिरक्षितः॥१॥
रणपंडितोग्र्यविबुधारिपुरेकलहंसराममहितः कृतवान्॥ ज्वलग्निरावणगृहंचवला
त्कलहंसराममहितःकृतवान्॥२॥ निखिलाभवन्नसहसासहसाज्वलनेनपूः प्रभवता
वनिताजनेनवियताविपतात्रिपुरंपदंनगमितामिता॥३॥ सरसांसरसांपरिमुच्यतनुंप

भटि० ततांघनततां ककुभो बकुशः॥ सरसैः सरसैः परितः परितः कह्रौ रुदितैरविरवं निचितं॥ ४॥ पादादि
यमकं॥ नच कांचन कांचनसद्मचितिं न कपिः शिखिना शिखिना समपीत॥ नच नद्रवताद्र
५१ वता परितो हिमहानकृता न कृताक्कचन॥ ५॥ पादमध्ययमकं॥ अवसितं हसितं प्रसितं मुदा वित
51 सितं ह्रसितं स्मरभाषितं॥ न समदाहतसंमदाः पुरहितं विहितं नससीमीहितं॥ ६॥ चक्र
वालयमकं॥ समिद्धशरणा दीप्ता देहे लंकामहेश्व॥ समिद्धशरणादीप्ता देहे लंकाम
हेश्वर॥ ७॥ समुद्गयमकं॥ पिशिताशितानमनुरिपशं स्फुटतो जगाम परिविह्वलतां॥
कुलताजनेन बहुदाधाचरितं चरितं महत्त्वरहितं महता॥ ८॥ कांचीयमकं॥ नजगतादपि
दपिता विगतं विगतं ललितं ललितं॥ प्रमदा महता महता मरणं समया समपात॥ ९
यमकावली॥ न वानरैः परिक्रांता महद्भिर्भीमविक्रमैः॥ न वानरैः परिक्रांता तोरदोहने ५१

गरीं कपिः ॥ १०॥ द्रुतं वह्निसमागतं गतं महीमहीनद्युतिरोचितं ॥ समंतादगोपुरं पुरं परैर
पनिराकृतं ॥ ११॥ नारीणामयनुनुदुर्नदेहखेदा नारीणामज्वासलिलाहिरणापवाप्पः ॥
नारीणामनलपरीतपत्रपुष्पा नारीणाममभवदुपेत्य शर्मवृत्तान् ॥ १२॥ श्मेलुलितपन
त्रिमालभुग्नासनवाणाके शरतमालम् ॥ सवनंविवक्तमालेसीतां द्रष्टुं जगामाले ॥ १३॥
घनगिरीन्द्रविलंघनशालिना वनगतावनजद्युतिलोचना ॥ जनमतादददृशे जनकात्म
जा तरुमृगेण नुतेच्छलशापिनीं ॥ १४॥ आदिमध्ययमकं ॥ कांतासहमाना दुःखं
च्युतभूषा रामस्य कांतासहमाना ॥ १५॥ विश्लेषयमकं ॥ मितमवद्रद्रुदारतरो हनूमान्
मुदारं रघुवृषभस्य काशं पामि देविम्रकाशं ॥ तवविदितविषीदो दृष्ट्वा कृत्स्नोमि रवादः ॥
श्रियमनिशमवंतं वैपतें मास्यवंतं ॥ १६॥ मध्यांतयमकं ॥ उदपतद्विपदग्रगमःपरेहां

भटि० चितमुन्नतिमत्पृथुसत्ववत्।।रुचितमुन्नतिमत्पृथुसत्ववव्प्रतिविधापवपुर्भयदंद्विषां।।
५२ १७।।गर्भयमकं।।वमोमरुत्वान्विकृतःसमुद्रोवमोमरुत्वान्विकृतःसमुद्रः।।१८।।अ
भिजातावरंतुगंभूभृतंरुचिरंपुनः।।कर्केशंप्रस्थितंधामसस्मत्वंपुष्करहेरणं।।१९।।
चित्रंचित्रमिपातोषिविचित्रेतसमूभृतम्।।हरपोवेगमासाघसंत्रस्तामुमुडुर्मुडुः।।
२०।।गच्छन्नसवीरपकितत्तपोधेःकूलस्थितोस्तानिगरूनधुचन्।।पुष्पास्तरांस्तेगमु
स्वाननतचस्तान्किंनराममपिनौध्यतिष्ठत।।२१।।समगिरितरुखंडमंतेसमपाप्यत्व
रपालतामृगः।।स्मितदर्शितकोपनिश्चयःकपिसेनैर्मुदितैरमंडित।।२२।।अंत
दीपकं।।गरुडानिलतिग्मरश्मयःपततांपघपिसंमताजवे।।अचिरेणकृताध्वमा
गतंतममंतयाप्यतीव-रे।।२३।।मध्यदीपकं।।व्रणाकंदरनीलशस्त्रसर्पप्रभुव ५२

स्यस्थलक्कर्कश्रोरुभित्तिः॥ श्रुतशोणितबद्धः पातु रागः स्रुस्रुभेवानरभूधुरस्तदासौ॥२४॥ रूपकं
॥ चरपिंगलकेशहिरण्यलमाः स्फुटनेत्रपंक्तिमरीसंहृतपः॥ कलधौतसानवरकाञ्चगिरेः
पवनात्मजागमने॥२५॥ कमलरूपकं॥ कपितोपमितिधीनृप्लवंगमेंदुर्मदपित्वामधुरेणदर्शि
नेन॥ वचमतदीधितिं विनत्वन्नकृतानंदपरीननेत्रवारीन॥२६॥ श्रोणार्थीवसिताव
रांसकं॥ परिषेदितविश्वीरुषः परिपातामलनिहृरांभसः॥ दुधुवुर्मधुकाननं ततः
कपिनागामुदितांगदाज्ञपा॥२७॥ अर्द्धरूपकं॥ किटपिमृगविषादध्वांतनुद्भाध्वान
राकनरार्कः श्रिमवचनमपूषेवौषितार्थोरविंदः॥ उदयगिरिमिवाद्रिसंभ्रमुच्चात्य
त्समगात्तवंनपहृदपगुहास्सं विघतजराजिनवल्करुनूमान्॥ परमिवपुरुषंनरेराघु
रूपंनरेराघुत्कंसमसमवेषसमाधिनानुजेन॥२९॥ रवोपमा॥ करपुटनिहितंदध

भट्टि० त्सरत्नं स्वरविरलांशुलांशुलि निर्गता सदीप्तिः ॥ तनुकपिलबनस्थितं पथेंद्रं नृपमनमत्परिभु
ग्नजानुमूर्द्ध ॥ ३० ॥ पश्चोपमा ॥ रुचिरोज्जररत्नगौरवः परिपूर्णाम्बरश्मिकुंडलः ॥ समदृष्यत
५३ जीविताश्यासहरामेणवभूशिरोमणिः ॥ ३१ ॥ सहोपमा ॥ अवसत्रुरुचिं वानागतं तम
नामृष्टरजोविधूसरं ॥ समपश्यद्पेत मैथिली द्धतां गौरवमात्रमात्मवत् ॥ ३२ ॥ तद्धितो
पमा ॥ समर्थ्यसंपादिता । वांछितार्थश्चिंतामणिः स्वान्नुक घं हनूमान् ॥ सलक्ष्मणो भ
मिपतिस्तदानीं राखाम्मृगानीकपतिश्च मेते ॥ ३३ ॥ लुप्तोपमा ॥ पुष्पानचेतनत्वपवा
पुकस्मान्सीतास्फुलिंगपरिग्रहजात्मः ॥ लंकावेनेसि हंसमोधिशेत्ते मर्त्तुद्विषेन्नित्सव
दहनूमान् ॥ ३४ ॥ समोपमा ॥ अरुहत वनेश्वरस्यपुष्पिपः समेतमावोधनंतमिहमितो वि
लोक्य पितुधैः कृतोत्तमापोधवेनं विभमदेन निकुपातिमात्रसंपन्नकमथयति सत्वथा ५३

दधिगतार्थहृत्संपन्नकं ॥ ३५ ॥ अद्धिमानरात्तसौमूरंचित्रं तासौपदुद्रुतः ॥ को वा हेतुरनार्पाणां
धर्म्यवर्त्मनि वर्त्तितुं ॥ ३६ ॥ इत्याक्षेपः ॥ तस्यामिवासेतनुरुत्स कासौ दृष्टा मयाराम पतिः
श्रमन्युः ॥ कार्पण्यसारोपमुदाहृतो वः प्राक्केन शेषेण किमुद्धृतेन ॥ ३७ ॥ आक्षेप एव ॥ सम
ताशशिलेखपोपपापादवदाताग्रतनुत्वयेण ॥ सीता यदि नाम कलंकइंदुलेखामति
दनोलब्धयेन चापि भावी ॥ ३८ ॥ व्यतिरेक ॥ अपरिच्छिकारिणा गृहीतां त्वमनासेवितव
द्धपंडितेन ॥ अविरोधितनिष्कुरेणासाध्वीं दपितुं न्नातुमलं पतत्स्वराजन् ॥ ३९ ॥ निभा
वना ॥ सचविद्धलसत्वसंकुलः परिजृम्भन्निमव हृद्दः ॥ परितः परितान्मूर्छितः परितुच्चां
बुतिरम्नमीक्षितं ॥ ४० ॥ समासोक्तिः ॥ अथ तस्मगणातुल्यरूपवेषं गमनादेशविनि
र्गताग्रहस्तं ॥ कपपोतुपपुसमेत्यरामं नतसुग्रीवगृहीतसादराज्ञां ॥ ४१ ॥ अतिशयोक्तिः

भटि॰ कपिपृष्ठगतौ ततो नरेन्द्रौ कपयश्च ज्वलिताग्निपिंगलाभाः ॥ मुमुचुः प्रययुर्द्रुतं समीयुर्वसुधां व्योम
५८ महीधरं महेन्द्रं ॥४२॥ यथासंख्यं ॥ स्थितमपि परिरचितं समंतादुदधिजलौघपदिस्रवाध
रित्रीं ॥ गगनतलवसुंधरांतरेज लनिधिवेगसहं प्रसार्य देशं ॥४३॥ उत्प्रेक्षा ॥ विषधरनिल
ये निविष्टमूलं शिखरशतैः परिमृष्टदेवलोकं ॥ घनविपुलनितंबपूरितांशं फलकुसुम
चितवृक्षरम्यकुंजं ॥४४॥ वार्त्ता ॥ मधुकरविरुतैः प्रियाध्वनीनां सरसिरुहैर्दयितास्यहास्यल
क्ष्म्याः ॥ स्फुटमनुहरमाणमादधानं पुरुषपतेः सहसा परं प्रमोदं ॥४५॥ प्रेयः ॥ मन्दसमीरा
रणानंदिबोनिनेव विपुलमनुत्तमलंब कौतिथोगमं ॥ स्मृतवनवसनं मनोभिरामं शि
खरकरैर्मदनाभिदिवस्पृशं तमं ॥४६॥ रसवत् ॥ प्रचलमगुरुभारसहिष्णुं जगमस
मानमूर्जितविवर्ज्यं ॥ कृतवसतिमिवागौ वीपकंठेस्मिरमतुलोन्नतिमूढतुंगमेवं ॥४७ १४

ऊर्मेस्त्री स्फटिकमणिगृहैः सरत्नदीपैः प्रतनुरणत्किन्नरगीततिष्वैतेषु भ्रमरव
रमणीनिकरोगणनानोदयनमडःरवमनल्पकल्पवृक्षे ५० पर्यायोक्तं स्फुटदरशुह
दीर्णे स्मरमधूत्वान्दिशमदयिषवर्यिस्मितमीतो सहरचुतनयास्मवृंगमेताः प
वनस्त्ततांगलिदर्शितामदृष्टाः ५१ समाहितं जलतितिमगमनमहेन्द्रकुंजा
नप्रवृयातिरोहितनितम्बगुल्मभासः सलिलशामदृश्येमुह्यानरोगे भुवनमरतम
मप्यभिन्नवेलं ५२ उदात्तं स्फुगगहमणिशक्रिगर्भेवामाउलपितरमानलसे
मृतायकारे उपरूढतरविरास्महृन्निमेखैःप्रलयपरिप्लवमानवृत्तजाले ५३ उदा
त्तमिव समप्लुतजलेविवर्तमाने रमलसरित्सलिलेविभावरीषुस्फुटमवगम
यन्मृदुर्भवीचीन्शशायरन्नमयान्महेन्द्रमातृव ५४ उदात्तमेव भवनम
रसद्मानलंघ्ययामवग्रहरविरत्नभतोगहरुहदेशान् भ्रमविधुरान्निवीन हर्मन

भटि॰
५५

क्रान्तद्यनमहत्छमवोगिरीनहीश्च ५५ शिष्टं प्ररदभ्रहहमक्रशीकरो वानम
न्न मणिघृनिमेततेन्दुवापान् जलमब्बद्रवपीरमंदघोयानांविनिपरितापहतो
महातरंगान् ५६ उपमाश्लिष्टं विद्रुममणिकृतभूषामक्रामणिनिकरराजिता
न्मानः वभ्रहदकनागाहन्नावेन्द्रानटाशिखरिणो यत्र कृतद्रुहपरमार्थ्यतोजनो
यो जलनिधिमीश्वरतः समेत्य मायो ५७ अपहृतिः शशिरहितमणिप्रभूतका
तिविद्रुमपहतनिश्चयमध्यनष्टशोभं मथितमापिहतैर्दिवजन्मौघैः समभिभवतम
विहतप्रभावं ५८ विशेषोक्तिः निनिकुलगिरिगुरुपोत्रमपीड्हितेजपतं ६०
व्याजस्तुतिः गिरिपरिगतं चलायगांतजलनिवहंदपतं मनोभिरामं गलितमि
वभुवोविलोक्यवामेपराणि परस्तनभ्रूकटचीर ६१ उपमारूपकं अपरिमि
तमहाद्भुतैर्विचित्रक्रनमलिनः शुचिभिर्महानलेष्यैः नहममगपतिलदमण

त्विषीन्दोः समधिगतो जलधिः परं भासे ९२ तुल्ययोगिता न भवति महिमा विना वि
पत्रे रवगमयन्निव पश्यतः पयोधिः प्रविततमभवत्तणे तणे सो शिखरिष्टशुभ
स्मितप्रसृतवीचिः निदर्शनं सद्भिरपि विभेद पुष्पवाणो जेलशिशिरैरपिमा
रुतैर्दाह तपुतनयमनङ्गं पीडितोऽसौ न च मदनः तमानतानन्नार्चिः ९४ विरो
धः सदमलिनप्रभो हिमांशुर्जलधिसमीपतनावतीतलोऽगे प्रत्यक्षनिमित्तरेतर
स्मृत्यैः दिनकृत्प्रवेदनाववृष्णे ९७ उपमेयोपमा अपहृतरिव सर्वतोवि
नोदान् रैत्यगतसूर्यरकपात्समाधि यत्न हिविविहपेतनोपकारं सहरघुनेरननमल
चारदयेन ९८ समासोक्तिः प्रथिजन्मनाधितमः क्षिपन्त हिमांशुः परिस्फुरद्ध्वदशा
कृतावकाशाः विदधाद्वजगतस्तुनः प्रलीनं भवतिमसा न हिदृष्याय्यवसमञ्जः ९९
परिहृताः प्रशान्तिचयमसाकृतानि सर्वेशितशारवैःमन्यतदृष्णो यो इतिमदन

वृषेणमृष्टः पाशेशाकेरघुतनयोनचविनिश्चिकायपूर्वं १० संदेहः कुमुदवनवधेषु
भटि कीर्सेरश्मिः स्पृतानिमिवेषुवदिग्वधूमुखेषु वियतिचविलुलासनतहदिंदुवि
५९ लसतिवेदमसूतयद्वदत्र्यः ११ प्रतत्यः शारतामिवगजतमोनिकुंजेविद्
पितनिराकृतवद्वरश्मरागो द्युविभमशिलातलमस्य समजलपूनपुतिमौ
तस्कसारः १२ उत्सेनावयवः प्रयतनयनमनोहराभिरामसमरइवविचत्वमवो
पवासुचील्पः रघुसुतमनुजोजगादवाचमजलघनसूनपिमृतल्पयोवः १३
संवाहः पतिवपुपपरिलसल्लोलकेयपीनैयतजलायहतोजनोषराणाः कुरु
पिघुवृतिताजस्त्रीहि शोकेकुवशरणंजगतोभवान्कमोहः १४ प्राप्शीः प्रधि
गतमहिमामनुष्यलोकेतवसुतरामवसोदतिप्रमादो जगपतिरुरुशीलसंग
वर्ण्यागुरुदवमज्ञतिपंकमाकरतदात १५ हेतः वोद्धव्येकिमिववहियतवयानव ५९

ह्रिं किं वा तेन निमित्ततम मण्युद्धि दृष्टे लङ्कात्मानवसहकैतेरानिष्टशोकीस्तिस्रोयोपरस्य
त्रिभ्रांतस्थापिवक्रे ७८ निगुणं सौमित्रेरितिवचनंनिशम्यरामोजंभावानभ
जज्ञगलेविभज्यनिद्रान् सुप्रप्रष्टाविख्यपिद्यपाप्रवालतल्पेरत्नाद्येप्रतिदश
नष्टवेगात् ७७ इतिभट्टिकाव्येदशमःसर्गः अथास्तमासेदुषिमंदकांतौपुण्ये
स्तयैणैवनिशेकलानां समालले वैरिभूमित्रकल्पैः पचैः प्रहासैः कुमुदैर्विया
दः १ ह्रांसमास्फुटदिवापततंतमभगोरिवेडुविहितोपकारके वद्धानुरागोनुपया
ततूर्णंतारागणःसम्भ्रतशुभ्रकीर्तिः २ कान्तेकटाक्षाःक्वविलासवन्तिमोक्तौनिवा
तानिमूमेतिमत्वा लेकोगुनानामवरोधकालेतलामनाहस्तगतोलाभिङः ३ सा
नेनतल्पेषुयथामृदूनां मिथ्याप्रसुप्तेःगमितविया मा स्त्रीभिनि शान्तेक्रमाव
कुलाभिः दृष्टिप्रदीपपतयोनतनीता ४ ईर्ष्याविरुग्णास्थिरबद्धमूलानिरस्तनिः

शोषस्तुभप्रतानाः प्राप्यापितानेत्रजलप्रसेकैः प्रेमद्रुमाः संरुरुहुः प्रियाणां ५ ततः स
भ.का. माशंकितविप्रयोगः पुनर्नवीभूतरसो वितन्वन् स्मरस्य संतेपुनरुक्तभावेनावर्तमानस्य
५२ विवेद लोकः ६ हृन्नो प्रकाशे हृदये कृत्वा यो मखेन सर्वेन्द्रियसंभवेन संकोचमेवास
५७ हमानमास्वादशङ्कवध्वचितमातिवह्नः ७ पीनीभवत्स्मरासि गीर्ण्यभग्नास्तनद्वयं च पा
णिरुहास्तमगुप्ता ह्रस्ताविभंगाकुलमानसत्वाद्भ्रैर्नैर्विभ्रमाः स्वाविरंजिजृरे ८ स्रस्तो
गवेक्षो विनिमीलिताक्षः सेदांबुरीमोहमगमज्जीवः प्रशान्तनष्टप्रतिभापटुत्वो गाढो
पगूढो दयिते जनो बभूव ९ तमः प्रस्तुमेमरागंमरवेतमूर्छान्तमायान्तमतो भवस्य
किंतत्तकथ्यं वस्तूपलब्धसत्वाविकल्पयंतो न तत्प्रतीपः १० वहत्सनाभ्यामस्वमा
नेनेनमागाणिगात्रैर्वेटपत्रमन्दं स्मरान्तरौनैववतस्मायलोकः पर्यागमनाशेमित्रिकृतोविह
द्दा ॥ स्रस्तांगयष्टिः परिरभ्यमाणा संस्पृशमाना प्युयसंहृतानांदी अनूढमानाशापनेन ५२

वोढापयोधरकोरैकरसैवजस्रौ १२ आलिंगितायाः सहसा त्रपावान्नृग्रासाभिलाषावगतो
रतादौ विश्वासितायाः स्मरनोनवध्वा विमर्दरम्यो मदनो बभूव १३ सामोन्मुखेनाङ्गुरि
ताग्रपेण दन्तेष्यकाविमलकेन भेदे श्रोत्रप्रकोपायगमाद्विलोला वशीकृता केवल
विक्रयेण १४ गूढं दधानापहृषत्वमस्याः कान्तापि कान्ते डकराभिमृष्टा यद्धादिता
वेद्धशिलेव तूर्णं शोभातनु श्रवत्स्वेदजला बभूव १५ शशांकनाथापगमेन धूम्राम्
र्धोपरीतामिव निर्विवेकां ततः सखीभिः प्रथितानुरागा प्रावेशपर्यामपुरा हरणार्
श्रीः १६ प्रवीतत्सखीव्यपरस्परेण तल्पादिवापातनिशावशानः दुःखेन लोकः
परवानिवाग्रात्समस्तकः स्वसमानिकेतनेभ्यः १७ आद्रीमिताऽलिंगितसत्रिमस्तोह
ढः प्रतर्प्यालगमनेन भीष्मः व्याजेन तीर्थायप्रतस्थि हस्तक्रामका यः स्मितपव
कश्चि १८ तालेन संपादितशाम्यशोभेश्वभावपानेस्वरवद्धरागं यदेगीताथेस्पा

मेदिरेषु प्रातर्जगुर्मङ्गलवृन्दकरालयः १९ उडुच्छेदेकहर्वीथ्यकारि मग्नं जगत्स्वं नु नरा-
स्मिरच्छः प्रनष्टमर्त्यप्रविभागमघन्यन्यजहार वनतो विवस्वान् २० पीनोष्ठरा-
गालिकुलेन जनान्निभास्वत लोलैरलकैर्मुखानि प्रातः कृताथ्यानि तद्याविरेजुस्तथा-
नष्टवैभुरलेकृतानि २१ भृङ्गागरोत्ताम्रविलोचनानां नितंजनालक्ककपत्रलेखाः
तुल्याः श्वासतन्वपरिखेदनन्योवासमत्युत्ताः सेविक्रेतातुल्यालिङ्गजनाल २२ प्रावृद्धने
त्रोगनन पंकलेशस्त्रोद्भूलरागेवृद्धस्तं दधानः चकार कोतोप्यपुरांगनानां सहोवित्ता
नोपतिभिलंघुत्वे २३ वद्भोषिकातान्यविभ्रमाजनानित्ना हूलरक्तवमरागमोष्ठे कुर्व
न्नसवासेच मृगेपिवृक्केजनः केवलपक्षपात २४ ततेरमचुन्तिनदन्तुलघ्वेः संभोगका
लेवशनैः प्रभाते प्रस्वाकिलान्योन्यहतव्यलीके वियोगवासोपिजनो नु रागात् २५
नेत्रेषु भिः संदृन पक्ष्मपत्रैः कर्णोतकुष्टोरुहकेशलाः स्तनोरुहचक्रालनकर्णया

पाशाः स्त्रीयोपमस्या जयिनो विचेरुः २६ पयोधरोत्संगदनपंकदिग्धान्वासो सिचामस्त्र
स्रजानिरष्टा स्त्रीणां सखीजनस्य प्रभाते मेदायमानान्नु शशंसिरे नोभिः २७ स्मरातुरे
चेतसि लब्धजन्मा रराज लोलोपि गुणापहार्यः कुतूहलात्तेन गवाक्षसंस्थः पश्या
न्विवान्योन्यमुखानि रागः २८ गते निमेषेपि मणिप्रयुक्तान वृष्टिः सर्वं परिलम्बसेनाः
स्नात्वानुभूता नापि नोपचारान्स्मरोत्सुका से स्मृतिस्मलोकः २९ वसेरतस्युत्तरमन्यवर्णैर्वि
लेपनैः सौरभलक्षणीयैः स्नासैः स्वलोकं प्रतिपेदिरेतो ष्टिकातोरक्तचयनलक्ष्यपदे रसस्य ३०
प्रातस्तनांश्चंदनलिप्सगात्रो प्रबुद्धपद्मैरपरान्वहन्तः श्यामानिमेषा सह तनाथ वातः प्रका
शयेयैतिस्मनिगुह्यनीय ३१ जितेपि लोके मधुरेण साम्ना किमुद्यते मन्मथ पञ्चरस्मरले हे
तंतमो वावदलो च वनेषु दिग्धा विचिपेण वकिमुजनेन ३२ दंतच्छदे प्रज्वलिताग्निकल्पे
तो मूलरागस्तनभारकम्पः न्यस्तः किमित्यु ज्ञरुपेन भावागो वीणतारीस्तहणी गुवा

भा॰ का॰ ५५ 55 तः २३ मखावगाढान्यतिमत्तानि लूनस्रग्वीति सितातपत्राणि पुष्पलीलानि प्रबुद्धनारीमुख
पंकजानि प्रातस्सरांसीव गृहाणि रेजुः २४ भैमपृष्टमिलन्महीचिन्तिस्त्रिणीरुपधोयामोदवद्
यमहंसे यभागैः लक्ष्मीर्विजिग्ये भवनैः सभृङ्गैः सेयमस्पदैवीरपिनद्धतन्त्रस्त २५ स्रस्तैः
पतन्नीलसरोजलोभाद्भृङ्गैः करेणाल्पधियाभिसस्रे दंदशनाम्भः सुरुहाभिसन्धि
रस्मात्तरः पाणितलेऽपि पद्म २६ विलोलनीचहूविहङ्गलोकेपशुम्भवातैर्विभेगेस्तन
युग्मवल्गितैः विभूषणानां चरणेन तेषां वधूः दीप्तहयपर्यन्तस्तवधोमसमादधे २७ प्र
स्थानसंकूलान्नकुलकमसंपदो विधाय वेशानुमतिं वापुरीजनः प्रबोधकाले शतमन्य
विग्रहः प्रचक्रमे राजनिकेतनं प्रति २८ शैलेन्द्रशृङ्गेभ्य इवप्रहृष्टाबेगाज्जलौघा
पुरमन्दिरेभ्यः प्राकूर्परयाथाभरितो जनौघा राजाङ्गणं भीष्मरुपयन्ते २९ प्रबो
धकालाच्चत्रिदशेन्द्रशत्रोः प्राग्दैशापरिस्फुरमाणं हीनामभरातन्सममन्तमी

पृष्ठोस्मेरवहायफणाहृष्टः ४० गुरूरुवंचत्कारकर्णोजिह्नेरवत्तयाम्नोगलितसंग
हीनैः रक्तोस्फनायामहतेहपास्यः कपोललीनालिकुलैर्गजेन्द्रैः ४१ निकृत्तमत्ता
द्विपकुंभभोमैः संघट्टनाभ्रष्टकैरेरपाग्रपादैः प्रान्तैर्नखैरेषां निकृत्यातास्त्वथास्मैपरस्प
रैवालमधिसत्विवराः ४२ उपेतितारैवगणैरसृग्भिर्निशाचरैभीतभयैर्निकृत्ताः त
स्मिन्नुरश्चन्तसहरद्गमाणोसज्जालपुञ्जफलकाः प्रकीर्णैः ४३ निरेकरिस्मिन्द्विजकुल
राणोन्तरणीकृताशेषगुणोतिमोहात् पापाशयानभ्युदयाथमाचीत्याग्रतुल्परत्नःप
वराम् दशास्यः ४४ मायाविभिस्तासकृन्नैजेनानामामेहफणादानमपैरहपेतः सन्तोवि
पातेकृरमैरवितत्सवःपरितोभिनभूमिभागे ४५ विघ्नतनिशितशस्त्रस्तघृतेया
त्रपाम्येहहनठरसृग्वीभिः सिकुलैर्गतसमोभिः स्वगात्रिशतविकीर्णवागवन्मगी
र्भिर्वनामिवसभयाभिः देववेदीभिरासीत् ४६ जनवदवनतिस्वात्प्राज्यरत्नप्रभाः

भिः प्रतिकक्कुभमस्तदस्यान्निःस्वनेर्यीरमेत्रे शिखरमिवसुमेरोवासनेहैममुच्चैर्विवि
धमणिविचित्रंप्रोल्लसत्सौध्यमतिष्ठत् ४७ इतिभट्टिकाव्ये एकादशःसर्गः ततो
विनिद्रःकृतदेवताद्यैरशेषावविचप्रशमंकिरते आविष्कृतात्माप्रातिकर्मरम्यो विभी
षणोवाचमवाचमानां १ प्रवाममानस्यजगंतिधीमन्नत्वंसोदरस्यातिबलोहितस्य
स्वानेदत्तोनाकसंप्रशांतिंतूर्णंविकस्मान्नवलक्ष्मष २ कृपोस्त्रध्यायेनजह्ला
तिसोतोविषादनीहारपरीतमूर्त्तिः स्थितोतितेशोनशिखाप्रतानोनाराभिवत्रा
सकरीकरीजनस्य ३ यावन्नसंत्रासितदेवसंघः पिंडोपितृस्वेवहरोरणोभीष्मः स
ग्रस्येतसौख्यहृषाख्यिपेनद्रुतकलानेदयतत्वबावन् ४ हताजनस्यानसदोतिनिर
कायाःकृतानिनीतान्यवातभवद्रुमाश्चः सदासिदग्धानिविधेयमस्मिन्यदद्यपुना
नहटयत्नतास्मिन् ५ चिकीर्षितेह्येवंनरमतास्मिन्नत्नीमेकरेर्यमध्रीयेमाणः

माज्ञातिमात्रोऽस्तुभयैवंवुद्ध्वाचिरंस्व पौरस्यापिकं समापातत् ६ दौवारिकाभ्याहत
शत्रुहूते स्रोणायनोपास्थितलोकपाले मार्शे कभीक्ष्मा प्रविशेति शाटद्वारं या
योरावणमंदिरस्य ७ वणस्थतीहारनतः सवार्त्तां प्रबन्धनावेदितसंप्रविष्टः स
गौरवेदन्नपथ्यातिपाकेरेविप्रशेलिद्दमिवेदशाङ्ग ८ कृशानुवर्ष्मोएप्यपिहि
छमत्रैः सिंहासनेसूतपमेवमीमे निसर्गतीक्ष्णान्नयनस्फुलिंगभङ्गानवेक्ष्
दिवक्षमणाशि[illegible]प्री स्मापिदत्ते त्तृणसान्त्रिपाभयेभजगादिपवदृथाने त
मप्रसूलाकृतिमव्यशेषाम्तोजयतेप्रथितप्रकाशान् ९ तेरतदापवितम
स्तुलोकः रात्रिंचराकोतिम्मतोनसर्पन् प्रमाज्ञाफलमेतुवाहेसवायकंस्वे मन्त्र॰
सभागतानां सिंहासनोपास्थितचारुवाहुरध्यासवीठं विहितः प्रणामः १२
ततोदशास्यः त्वभिताह्विकल्पदीमागलीयोपलमूर्ध्वरत्नं ग्रनेकवेवक्त्रखका

भ॰का॰ ८१ तिजिह्रेयशाय्यं पाणिं समतिंवभाख्ये १३ शोकैः सुहृद्भिः परिहृष्टकार्य्यैरामन्त्रा
निभिर्न्नीति श्रुवुद्धिमद्भिः पुष्पहिषैः सार्द्धं मयायविद्भिः कार्य्याणि सिद्ध्येति
स्समेत्विताति १४ उपेक्षिते वालिखराटिनाशे रघ्ये पुरेल्लेतिहतेसमभ्ये सै
मोहिष्यांसागरमन्त्रितोयो वनेतरं स्वतयदत्रपुंस १५ भजामवत्तस्खलकामे
कासीत् गदास्वमूलातिवपालयातुः परामृश्यतः प्रथिताभिमानः पोद्युःप्रह
स्नप्रमृत्वादशास्य १६ स्वरवेसुमानपरिरखं उशाकेत्वपद्धितेममसदीर्ण्णेर्द्धः
नराभियोगेनमुञ्जेप्यानेमन्त्रोन्सुखः किंनयसेगृहत्वं १७ तियोत्वसु लिं
गाकुलप्रमराणिकिञ्चहिमृगोविनयामभानं ग्राटेतनिष्पीडितपीतमितु
ध्रीवामस्तृष्ठेत्वलताभ्यिकल्प १८ सरावदैः किंवनवानरैरैर्वैः प्रानताशोपि
नकस्यचित्त्वः सस्याणकेलासयरामिपन्नः किंपोरवोस्तातितिरंतरीक्षे १९ ८१

चापल्यमुक्तस्य हरेः कृपाणान्तःस्थमेषितो वालधिभाक्त्वदीयैः शास्त्रैर्णवैध्यस्य गल
त्वपातीस्नाजनप्रमादेन निजेन लेका २० प्रथ्वीयितो रत्नमहीर्णदृष्टिःकृत्वा
विवत्ताप्रवणं शरीरं निरस्त्रपाणिर्विहितो त्वराथैर्विभीषणेभापतयात्वयाना
न् २१ पुष्टायरासामभ्यन्तैभैवह्निःसंभावनायाःसदृशेपदके तस्याणपुलेपि वैवनी
यमेव प्रसात्व मेघैपि कृतानमोर्यं २२ पञ्चापियत्नाटतमेघ्रहोत्रिर्गुरुत्वमायातेन
राभियोगः वशीकृतीद्वस्य कृतोत्वरास्मिन् विघ्नैस्मिताशेषपुरो हनूमान् २३ प्रति
प्रमादेन ददाह लंकां वध्यस्य देहे स्वयमेषिनश्चैन् विमस्यन्नदैवात्थियाभिपन्न
लास्त्वहोपि यदि प्रमादः २४ जगत्त्रमेयाद्भुतभारभाजि जिताभिमानास्त्वजनावि
विघ्नाः कार्ये त्वयत्नेकुरुतः प्रकृष्टेमानीतिगर्भा नलसेपि योवमेयं २५ हृष्टित्तपा
स्यानगतामजस्त्रेह तिजिगीषुः पुशामीस्यमाणः चटेन्नसंध्यादिषुयोगणेषु लक्ष्मी

भ.का
६२

नैनं मे चलति चेचलापि २६ उपेक्षणीयेव परस्य हृद्धिः पुनष्टनीतेव जितेंद्रियस्य
मदादिपुंक्रमस्य विरागहेतुः समूलघातेन विनिहन्त्रियाते २७ जनानुरागेन युतो
वसादः फलान्यवेक्ष्य मदियात्मनोपि उपेक्षणीयेव परस्य हृद्धिः पुनष्टनीतेव जिते
द्रियस्य मदादिपुंक्रमस्य विरागहेतुः योभ्युपगम्य संधिकोमादिबद्दुर्गेनिताधि
पेन २८ यदा विगृह्णन्त्रयमेदयानो बहिर्भयं वा न गुणेन पश्येत् आशीनरा
ज्ञाव समस्यतीतस्तदाप्ययासंचितयेन कुर्यात् २९ संयोगिनौ राजन चेत्स्वहृ
द्धिं हन्यात्परं वोपनिवत्स्य योगे: आश्रयेदसज्जनेयपैर्वीविग्राह्यकुपात् इत्येव
मादिप्रविधाय संधिं हृद्वृतिपैयोधिगमाभ्युपाय: ३१ महामहिस्मनपरोपज
याद्भूमादिकुलैश्यजलाप्रदृष्टयात् सकानपिस्थायजलातदुर्गान्वरेतराज्ञा
रिपुविग्रहेण ३२ प्राकारतिपोन हि घतोविहंतेति हन्यतेनाप्यवलैहिं विपाद्रः स

स्रावराहं कलहं विदध्यादासीज्जडगीर्दिविवर्द्धयंश्च २३ प्रयाणमात्रेणपरेप्रसाध्ये
वन्यैनयानेनहृतामिरत्नः अशक्नुवन्कर्तुमरेर्विघातंस्वकर्मरत्नांश्चपरोस्त्रयेत २४
स्वकेनसैन्यैःकलहोऽपरेणकार्योऽभितोवाप्रसमीक्ष्यहृद्धिं एवंप्रयुंजीतजिगीषु
रेतानीतिविज्ञानत्रहितात्मसार २५ नृपात्तलोकेजनितोविरागः प्रकोपि
तेमंडलमिदंसमग्रं रामेणराजन्विपरीतमेतत्न्यषणामितेनाभ्यधिकंविवृत्तं २६
एकेनवालीनिहतःशरेणसहस्रमस्मैरचितश्चराजा यदैवसुग्रीवककपिवरेण
तदैवकार्यंभवतोविनष्टं २७ प्राकारमात्रावरणप्रभावाःस्वरादिभिर्योनिहतैर
लवाभृत लंकापुरकारहारनवपद्मभोगैकामस्यसावष्टभतातिमात्रं २८ हनूगव
स्यपरिमृष्टंवंभुरुविवमित्रोगुणेरुपेतः मापादयुद्धेद्विरदेनकीर्णीनेमतिस्त्वी
नूप्रणतोपभोगप २९ रामोपिसीताहरणेननष्टोवयंहतैर्वैपुभिरात्मतुल्यैः नस

भा॰ क॰ ६२ 63

स्वतंत्रे न यथा यस्मिन्नः संधिः परेण स्वविमंच सीतो ४० संधुत्तितं मंडलचंडकांतेरम
यंतो हूणं क्षितिपालतेजः समोभसा शोनिमृपैत राजन् प्रसीतो दजीवा ममसवे पुष्प
त्याः ४१ अपक्ककुंभाविव भंगभाजो राजन्निपाता मरणे समानौ वीर्यं स्थिता किं
न हत्वा न रणे गोरणो भवाप्तोन्नमभूरिवैरी ४२ दंडेन कोषेण च मन्यसे चेत्न मद्दष्ट
मात्मानमरेस्तथापि क्रक्रमस्य हत्तेने न हृष्या विनाशः फलस्य भंगे वङ्गहरी पनेत ४३
क्लिष्टात्म भत्त्यः परिमृगप सैपन्मानीय तेनापि समेश्य येर्थे संदेह स्फुरोहति यः कृ
तार्थो न नैरतिनत्र करोति नत्रीः ४४ शक्यान्यदोषाणि महाफलानि समारभेत प्र
नुयत्न समाप्ति कर्माणि राजा विहितानि रागी विपर्यये स्याद्धितयः प्रयासः ४५ ने
तनशको नृपतेः सुनीतिर्दोषत्तणादिः कलहेप्रवस्व फलेन किंचिन्न भास
मासिकता नरोभे विसत्य जारि ४६ त्वत्तामित्रनाशो निजमित्रलाभः समेन ६३

सैन्यः स च मित्रकृता भोग्यावशः पश्य शरेण शत्रोः प्रसाधितो वालिवधेन कोपः ४७
लोभाद्भयाद्वापि गतो न कपीन्द्रो नरोऽपवर्ग्येण न भवेद्धि भेयः स्थिता सतां वर्त्मनि लब्ध
राज्यः प्रतिप्रयत्येयो भवगामभिवाकीर्षुः ४८ फलाशिनो निर्झरकुञ्जभाजो दिव्याङ्गता
नेगवसानभिज्ञाः न्यग्ज्ञान यो भवरत्नदौरलोभ्यामरवाः कपीनामपितापजय्याः
४९ कृताभिषेको युवराजराज्ये सुग्रीवराज्येन सता विशेषं ताराविधेयेन कथं
विकारं तारा सहायास्यति रामसाध्ये ५० पश्यामि रामादधिकं समग्रा मान्यं विरो
धेयमपास्य येम दत्वा वरं मानशयः स्वयंभूरिन्द्रादयः सर्वे तरे विलङ्घ्याः ५१ दुर्गाश्चि
ताना बहूना विराजन्कालेन यास्मिन्ग्रहणादि हेतुः दुर्गोपरोपनव कुर्वतो स्मिर
शत्रोश्चिरेणापि दशास्य हानिः ५२ शस्त्रं तु हत्वा परमेवु पान हत्रि फलेन्त्रो गज
वाजिनार्यः दृष्टं न पश्चाज्जनतोभिरस्तः किं दुष्यमावहभवेत्परेषां ५३ स यान

भ. का.
६४
64

मेवास्तपरीणतस्यान्त्रासोभ्युपायोस्तु विचार्यमाणः कृतेविसंधौत्वयिसर्वमेत
त्रैलंक्यतिनाशकपयोविरेण ५४ विभीषणोङ्कं वृन्दमन्यमानः प्रोत्तम्पदेहे परि
णामनम्रे स्खलत्वनिर्वोढककल्पमुद्रोमातामहोरावणमित्युवाच ५५ एकः
पदातिः श्रुतहोपन्नुध्यानयोनेकमायानिविपक्षनाति रक्षः सहस्राणिचतुर्द
शारीन्द्रकानन्नवोमानुषमात्रपोका ५६ वल्लविभिन्नूनमयंमदेयैः संतापि
तैरणविचरत्तयाय नराकृतिर्वानरमैन्यशालीनगत्यजय्योविहितोभ्युपायः ५७
वज्राभिघातैरविरुग्णमूर्तेः फलैर्जलानामगुरस्यमूर्द्धः चकारभेदंस्पृहसिमसेंद्रो
यथ्यात्वथैनत्किमतीतवोध्यं ५८ कुरुस्त्रीविभ्रमाः कुरजाः करकोटिसस्पर्शेनैवशिला
विलासे संप्रयोदेनपुष्पिताः मुनीतेविभेदतेतनरोसिहूमूर्तिः ५९ प्रमादवान्त्वत्
नयमेवमोगतोमुनीनामपिशत्रुभाव कुलस्यशान्तिवकमन्यमेवकुरुष्वराजे

६४

द्रविभीषणोऽकें ८० यो विगणन्तेन प्रतिलब्धसंज्ञो निद्राविलासः कृतकर्मसारः स्फु
रेच्चन्नःसंसुरिवांनरीत्यैवाकं ततो भाषतकुंभकर्णः ८१ क्रियासमारंभगतोभ्युपाया
न्द्रव्यसंपत्सह देशकालाः विपत्प्रतीकारयुताथ सिद्धिर्मन्त्रांगमेतानि वदंति पंच ६२
न निश्चितार्थं समयं न देशं क्रियाभ्युपायादि भयोत्तियायान्‌ सर्वाम्युपायान्मन्त्रफले
न स्मार्तोकाले विपन्नेत्तणदाचरेत्‌ ८२ श्रोस्यं त्वजेन्मूर्ख्यगतोपि भावः शोत्वांनिष्ठा
यामपि वाहि मांसः स्वनर्थमूले भवनावमानी मन्ये नमन्ते पिशिताशिनाथ ८४ तथा
पि वक्तुं यमसंभयं तेनेयन्महिपाःसहिमभीष्वपल्लो विलोमचेष्टैर्विहितावहासाः पौ
रैस्तैस्तैस्सह समेपेलसमोभिः ८५ क्रूरः क्रियायामपरस्वभेगः त्वमप स्पपःसेत्तयदेहनरूक्तौः
निषेविनो सो भवतानिमात्रं फलनमुबलाफवमेवराजन्‌ ८६ दृष्टेन किं केविषयान्वस
क्ताः स्थितोस्मि कवापरि मयनाभिः स्यंस्मनाथोसममफवं समान्यस्व त्वदर्थेय

दिकेनलब्धे ६७ किंतूर्न्नयेसत्यपुरीतिनेर्षार्थीवीर्येण चक्रास्मिरणेसमाप्ते तस्मिंश्च
भ॰ का॰ समेपुनरिन्द्रमहात्माविभीषणोभाषतराक्षसेन्द्रः ६८ निविन्नसत्त्वैः स्वगुणैनताराजो
६५ भिर्दिशो महद्भिर्विकृतेर्विलोले स्वभावहीनेमृगपतिर्वा वैः क्रंदति मन्त्रौ रक्षिवा
भियन्त्रः ६९ उत्पातजन्विद्धमसौविवस्वान्व्यादायवक्त्राहृतिलोकभीष्म स्त्रत्र
जूनान्नहमरराक्षिरणिशिः स्तिहोयथाकीर्णमटोम्भुदेति ७० मार्गगातोगोत्रगरु
भेत्तृणामगास्लिनाप्यासितविंयस्मरणे सेदृश्यतेशक्रपुरोहितोहिमलोकेपयस्यो
निपतन्तिचोल्काः ७१ मांसंहतोनामिवराक्षसानामासस्वः क्रूरगिरोह्रवन्तः क्र
व्याशिनोदीप्तहृकुशानुवक्त्रा भ्राम्यन्त्यभीत्याप्रतिः शुनोनः ७२ पयोघटोभ्रीरपिगा
ढहंतिमंदोविकीर्णविरसंचगोणः ह्रस्वेषुकीटोपुजनः सकेशानदीप्यतेग्निः
समांमेदनोपि ७३ तस्मात्कुरुष्वप्रतिकारमस्मिन्नत्रेहान्मयाराघवणभाष्यमाणः

वदेति हः खेदेन जीवहत्रे स्थिताः पदं स्म पतित्रा मृगवध्वं ७४ विहगनसंकीर्णविपत्र
भिन्नैः पल्लवमिश्रं संकीर्णाशितास्र हत्कैः यावत्तरणशेवत्रैरिपुः शवाशान् संतप्य यस्मान्
मतावदस्म ७५ भूभंगमापाद्य विहाय येषैर्विभीषणांभीषणरूलवतः गिरिंद्र
गात्रेग्र पराम दपाः संस्कार यत्र स्मरारिपुः प्रभावं ७६ शिलातलैरिछन्न दकेन पसं
च्छेतेरवेस्मे स्मृतिवहितैर्द्रो नितापरीहर्षपिजे भमाणाः तल्पानि मन्यस्मपुलस्त्यन
मः ७७ तानि हितां भूमिष गृहे व संस्कारकाले पिकृता भ्यस्तये विभिन्नकमोप
पवाककुलेनो मासानि वेलं भ्रांवक स्पविहृते ७८ इवत्पभीहां त्तयमात्मनोपित्र
न्नातयस्त्वलकुलास्पलहेमी नृमेतिशत्रुनचवर्वपुहद्दिसंतनपमानेहृदयैः सहहेते ७७
त्वपायलंकाभिभवैतिहर्षां द्रुष्टानि मात्रे विहितो नरात्मा पिकतां स्मरणे नेमायिदुष्ट
वृद्धिवेदान्निरदेनस्मदर्शोसपात्सैः ८० ततः सकोपंतस्मयानिगरहतये योगमस्मैव

नयेनगर्वं मोहप्रिपोत्साहवसादशक्तिं समं चतुर्भिः सविवेकहृदलाना ८१ उवाच
भ.का. वाचंतत एतराचरेंद्र हरवमहाराजमपाविनाश मूर्खो नरः पथ्यकटून नसम्यक् यस्मा
९९ मृषोद्योऽभिवर्जानदोषः ८२ करोति वैरं स्फुटमुच्यमानः प्रहृष्यति श्रोत्रसुखैर्वचप
66 थ्यैः विवेकशून्यः प्रभुरात्ममानी महानमर्थः सुहृदावतोपि ८३ क्रीडनमग्नेरे
नगरस्यानुपातकामस्य पथ्याजीवति सेशपुष्पः ससेवमानोऽपि पतिप्रमुक्तेन थे
वपज्जीवति सोऽस्य लाभः ८४ दन्तः सदोषे भवतां प्रहारः पादेन धर्मोपपाद्य मेऽस्मि
तस्य साचिंतनीयः सुहृन्मात्रिमुख्यैः कस्यावयोसाप्यवमारुपाल्ल ८५ इति वच
नमसौ रजनिचरपतिर्वहुगुणमसहन्समभिदधत् निर्गमदभयः पुर
वरिपुप्राप्तरपतिचरणौ नवितमविनतो ८६ प्रथितमपगतविदितमूचरतं
पवनमतंगगरागिरिगलहृदयः रपतिरमरपवनमादितपरिजनैसपुरपतिकैः

९९

सलिलसमृद्धे ८१ इतिभट्टिकाव्येद्वादशःसर्गः चारुसमीरणरमणेहरिणकलं
ककिरणावलीसविलासा आवद्धराममोहावेलामूलेविभावरीपरिहीणा [illegible]
मरसगोभीरामेणलवणलवसलिलावासे सहसासंरंभरसोद्धरण[illegible]ढरविमेहलसु
मोलोले २ गाढगुरुपुंखपीडासमसंभमसलिलाविसंभरमहावीरा आरूढासन्देह
रामेसमसहीयणमहीसफलिसभा ३ घोरजलदन्तिसंकुलसरसमहापंककाहलजा
लावासं आदीणलवणजलेसमिद्धफलवाणविद्धयोरफणिवरं ४ सुभयपारिहर
माणिमसाहिसेचारुभासरंसलिलगलं आरूढोलवणजलोजलतीरेसुविलासम
विलोलगुहं ५ वचलनहरिणगणवज्जकुसुमावेयवधवरामावासे हरियल्लु
वतरुजालेतंगिरिमसमिद्धनरुवरहिमवाय ६ वरवारिसलिलभरेणगिरिमहीम
उलेसरवरणवाणं वसव्यारयतगतरंगसंगपरिहीणलोलवसपारयं ७ पत्तानि

भ.का. ६७ समप्रकीर्णकानि प्रणिपत्य ततो वचने जगाद हिमतमायतेोपनिवेशिनी गंगा
कुलेविवाहहरामंवहलोमहरितमणिब्बाये ८ पूर्वार्धनिर्वपः तुंगगिरिवर
देहार्धगमेमहलोलसमरणोरसहावी प्रहिमारविकिरणगुणिमायासमा
६७ रकारणं तेपरमा प्राप्तासंभवाहणं तेहरसंहाशमहरसेब्बाय ९ वाणावा
रिसमूहं संगवपुराणयाहृदेहावासं १० स्वमलमहरीरिसचारगलमूलवहल
पंकरुहवायामे भणकिंजलपरिहोणंमृगमतिमिकटुवारिवारणभीमे ११ गं
तेलंकानीरंवहमहामलिलसवरसहेलुं नहहरिणगिरिवहं तगिरिभारसंस
हागहदेहं १२ सरहासहृदविगमंपरकुठारणमहाहवसमारंभे विदंतरणम्वा
णांगंभीरेसेजलेसहागिरिवद्धे १३ गवृतचारुहासावीररसावपहृदभयसं
वंधे संते वह्नयाजवलहरिकरिणगिरिवारोरुदेहसहसा १४ संकीर्णांते ६७

जिगमिषयापासंयुक्तावभूवकपिवाहिनीमतेर्दाशरथेः उद्धजलालयविन्ध्यागिरि
हरिणांरभसंभवसममालोला १५ सर्वोद्धेरिनिरवर्णे गुहागिरिवरहरणसरंसह्य
द्रिमारिपिंगलंरामवले ग्रामाद्रुद्धंसहसावेवहरणालयविमलसलिलगाणगं
भीटं १६ ग्रवगाढंगिरिजालतुंगमृहाभिवद्धहरसंचारे ग्रभयसहरिवासभीमंक
रिपरिमलचारुवहलकंदरसलिले १७ ग्रलिगणविलोलकुसुमसमस्तकमलंनल
मन्नकुरववकारंडगणं फलिसकुभीमगुहंकरिदंतसमृद्धसरसवसपारवंड १८
ग्ररविंदवेणिपिंजरसारसरवहारिविमलवज्रचारुजलं रविमणिसंभवविह्नमहारस
मागमावद्धवहलसरतरुखंपं १९ हरिरवविलोलरावणगंभीरावद्धसरासपुरु
संरावं होलासंगमसंभवपंकाविलसवलभरसहोरुवाहं २० सकीलीति उव
रवःपरिरपान्नकोपसिताबाष्पभिन्नलोभूमिमनः निःपिष्टशेषमूर्द्धःस्पृगावि

विकीर्णोस्मरस्मिन्नत्तत्रगणान् २१ निरवधे तेन गमहागिरिस्तम्भणवाङ्समारु
ढमिन्द्र रदे कावाङ्क्षयालवणजलवेपकामाद्याह्लुत्थास्त्रवं महापरिणाहं २२ वृक्ष
लवणवारिवाहं विमलपयसगुरुमहासिदेहच्छाय वहुविहगममालेहिमगिरि
विवमचक्रुरवरवसंवद्ध २३ चारुकलहंसमेकुलमुपचउस्तचारसारसावहराव स
कुसुमगणगंधवहसमायागमवारिस्तगविमलायाम २४ सहसा ते तरुहरिण
गिरिस्थभूवालवणसलिलवेपनारंभे नीरे गिरिमारुह्यागमागमरुहसमप
परसंचार २५ एतानि संकीर्णानि ततः प्रणीता कपिपोयमसौवमौस्ला हश्यानी
लनयोः नसम्यक् मूकं प्रभुज्ञोग्निनितेवमागामहार्णवं भूमिमुन्नोवगाढाः २६
निणख्यान निरवधे तेनेद्विवहोवहपे पयोधिः ततोघणमोमममट्टेकपीन्द्रः तत्रा
शासे त्रुटेदृशेस्तवेलः पापेजलोतोजरुषुःस्तवेगा २७ कोनतराख्ये प्रेमदेवकृत्

त्थेन्नत्थपयत्तजंजंगुः समसुमसुविरेनिबिद्धः आफ्फोडयोचक्कुएभिपणेहरेजत्थे नत्थु
विजयुग्गमेघुः २८ आरब्धातमाला गिरिपंकचाहदेहककोललवगवहेस
रभिपरिमले वज्जवल्लोतरंगपरिसरसाहच्छमडुरेलवणजलं २९ लोलक्कु
लाभिगमेखेत्तगामलानिवद्धपुहपरिणहे सरगंगाभरणसहेगिरिवेयभरे
णलवणसलिलहढे ३० लेकालयत्तमलारवसभंगभीरोहक्कुदाविविरे वीर
णारवरसंभमसरगणसंकुलतमालबाय ३१ आहुच्छवसवेलनहमालाव
पहारेगिरिवरजाले रावणविन्नभयंकरमापिंगलल्लोल्लकेसरंगामक्ले ३२ सर
सवज्जपत्तवाकुलकेसरहिंतालवहवहलबाय पेएवणमदपरिमलगपवहा
वहहंदेसिसरंभरसे ३३ तुंगतरुबापाहहकोमलहरिहारिपल्लवजाले हरिण
भयंकरसकुलकेसरयेहंतालवहवहलबायं ३४ कलहरेकंठविरावंसोतर

भ॰क्रो॰ महाविटपसंकुलमहासाले चलकिसलयसंवर्द्धमणिजाले सलिलकणभयविहं-
ते २५ नेगमणिकिरणजाले गिरिविलसहस्रवहगभीररवे चारुगुहाविद्रुमसभे
८५ सुरपुरसममसमरचारणसुसेवारे २६ विमलमहामणिठकुलिहरकलेकपिंजर-
महाभित्ते वीरहरिदंतिसंगमभयरुचविभावरीविहारसमीहे २७ समहाफणि-
भीमविलभूतिविहंगनमलोहपोरविरावे वारणवृन्दहरिवरगोगणमारंगसं-
कुलमहासाले २८ चलकिसलयसविलासचारुमहीकुमलवेणहेमटकेतेगम-
हाभित्तिहटहहपंगमे भ्रमरारुट परिसरमेहसिवाविरलसरसमन्दारतके २९
फलभरमेघ्यातहवरमविटूरविहकहारिकुसमापीडे हरिणकलेकम-
हामणिसभरवहवारिसहरभंगभीरगुहे ३० जलेकामदन्तिसंकुलसहेमर-
सचारुपवलकन्दरदेहे संकुवरोहसमवविहगणसंलीढनरजलवाह

मालासंवद्धाहिमयणपरलीलें ४३ कुलकं लवणजलसंवेयमयसंतलफलसंपत्ति
लहदेहायासं लंकातोरणवारणमारूढं समलालसेणमकलं ४४ गरुयणव
वेणगेजाभेरीलकल्लरीभीमरवं ढक्काचंदाणमुलेसमवहंयरवलेरणायासम
हं ४५ प्राहूढवाणपोरयमलायसवमेगरूढयीरदेहंचंवलतुरंगवारणसंवूढ
वहावारुपरिलाहगुणं ४६ असितोमरमत्तावद्दीसभल्लवरवाणगहकुरुमशलं वी
ससलेकारेगहसेवारुड्यदल्लिसमहीकलं ४७ कुलकं लेरामेलहरमसंपरित्तर
लहरिगणारणसमारंभे हद्दालंकाकापरिसरभूयरपरिमंगलसाधीरवं ४८ जल
नीरवंगतलवरकंदरगिरिभिन्नकंजविवराणसे भीमेतहहारिणवलंसमसमिद्धहि
मारिकिरणामालालीलें ४९ रावणवलमवगंतुं जलभरगरुसलिलवाहगण
समवायं प्रस्टतहसंवमेदिरतोरणमालासभासमसमारूढं ५० इति [illegible]हकाव्येमा

म.का. हासमावेशो नाम त्रयोदशः सर्गः ततो दृशां सः स्मरविह्वलात्मा वारप्रवीणीहृतनशाचुश

७० क्तिः विमोहमायामयरासमसृष्टौ सीतामनीकेप्रजिघाययोद्धुं १ कंहूतनाथ समादधुः को

70 लेभे यशो निजघ्निरे वेत्रपुष्परिरंगमाजगंजः करिवहिना २ वारदयांचकिरैरकुल्वाः

प्रगाढवाद्यमृदुहस्ताः कारताः हृरपांचचक्रुः हर्षोः पेरश्चसस्तनः ३ सदंगापीरमाल्व

नद्दैतैः वितेनुचगोमृखैः वेटांसिशिंजिरेदोर्थेन हृदेपटहैर्भृशं ४ हयानिहैर्षिरे

हर्षाक्रैमीरजगाजगजाः संचलाः करभारेटस्थकुक्षुःपानिपंक्तयः ५ नाङ्गाः पु

सुङ्मीताः उष्टहौषुभाष्यर नाम्यंस्तुतभिरेमल्ल मेमधः श्वसुतुः पतीव ६ नगाजे

जहृषुः स्वरजस्तलगुर्विरेपिवैः ववंधुरगुलि वाणिसवेद्धः परितिर्यपुः ७ यनूष्मा

रोपयांचक्रुरारुरुहुर्यावितु प्रशीनदिहकूदीमानगवीरहिल्लिलिपुर्गराः ८ स्मर

लानि भ्रमयांचक्रुर्वीणानाटदिरेप्रभाव मेमस्युकुर्टिरे सर्वे वल्गुपदातयः ९ स

७०

महेन्द्रः कशायानैः रस्याकर्षे मेमंकिरे प्रभासःप्रडक्कुवुर्मीहे रक्कैनिजगगहश्रमे १० गजा
नोग्रदक्षः शारीः केवलानुपरितस्तरुः तेनुःकस्माध्वजावैवसमस्थितिपुरुहिरवान् ११
विशिख्याशयिघाचक्रुशालिलिंगस्वयोषितः प्रागप्रमृद्दिवाणं स्वचुचुवुस्ससतम्रि
याः १२ गंभीरवेदितामेसंगजाजगद्दरालताः वद्यपेश्चश्चमेवेघामदोहष्टेश्चपुस्तवे २
स्रगाः प्रदत्तिणंसमस्तःशिवाःसम्यागवाशिरे प्रबामेपुस्कोरदेहेप्रसेदेवित्रहोत्रे
भिः १३ प्राच्यमजिह्विघांचक्रे प्रहलोणवणानया हारवांचवनर्ध्याम्यमस्तापार्श्वे
महोदरो १५ प्रययाविन्दुजितम्रस्तगिपायस्सयमन्त्रे समप्थाश्तिसिघाचक्रेभिवे
स्वपात्तःपुरोदरे १६ सुश्रावराममस्तत्सर्वं प्रतस्येचसमैसैनिकाः विस्फारयांचका
राक्षेववंधायथवाणधीः १७ इर्ष्याचक्रेथमोमित्रिमनुयन्तेवलानिच नमश्चकार
देवेभ्यः परणैतस्यमुमोचच १८ चकासेचक्रुहन्नश्यैन्द्रनाशिरेदिशः वानराभूप

म.का.
७१
71

रात्रे पूर्वभेजस्त्रुतनसन्दन १९ ददाल भूर्नभोरक्षे गोःपदं भुववर्षेच मृगाःपसर
ष्वोमघगाम्बुकुविरिग्नुभे २० उल्कापातदशोरेहामा हृहबुध्याःशिवाःशिवाः चुक्रा
येच महीरामःशशांकेचाम्नमागमे २१ रावणः म्बुबाणशत्रूत्वा हसानम्भपेष
घः स्वयंपुष्टमयोचक्रे याकाराग्रेनिषेदिवान् २२ नियमरात्तसावाणनपन्नङ्गः
स्तलपट्टिशान् प्रासांस्त्रवाहयां वज्रः पाशेस्त्राचकुण्डलैः २३ भल्लैस्त्रविविधुल्ली
ह्योविवि उत्तोमरैस्तनः गदाभिस्त्रूर्णयांचक्रुः नलैलैम्ब्रुस्त्रमेकेपि नखैस्त्रपक्वहूनः
कहापिपि पुष्यस्त्रतिन्नोवलात् २४ सुमभूर्वः कवंधानिप्रापु कुःशोणितं ततो पृगाः ते
हुमेटास्पपञ्चामिंधयेऽफेनेरिवावभे २५ रक्षःपंकिगृत्माःसेडानप्रचक्रमिरे
याः तिममसालरगास्त्रगते नोत्साहिरे भटाः २६ कोपाकोद्याप्रहारमेकैकरु
हांविविधाः घट्टत्रिंशत्कापिकोटयस्तनिववुर्वानराधिपे २७ नसत्ततुर्गेजनलमो

७१

न्नुजगल्लेतुयो षट्‌त्रिंशत्कोपिकोटयस्तानत्रिषष्ठ्या भवेभटाः २० तेषां तिनाथमे
षस्तपृष्ठपे सोऽद्रुमाहतः चकर्षेजीव वृक्कोशाजीवीनाशेननाशच २१ उच्च
स्त्यातेन प्रसंहपस्तपृष्ठपे सोऽद्रुमाहतः चकर्षेतीव वृक्कोशान्जीवनाशेननाश
च ॥ उच्चख्यातेनसेनाजौ स्मारतप्रपतनात्तिणी जंबुमालीजसैप्राणतथा
वामाहतिनाहतः २२ मित्रघ्नस्य पुत्रहोद गदयोगे विभीषणः स्वयीवाःप्रघ
सेलेभेवहत्वा मल्लतजेच २३ वज्रमुष्टे विशिष्ठ श्वमैन्देनाभिहतशिरः नील
श्वकमंच क्रेणनिकुंभस्याशिरस्करत् २४ विद्युन्मालोजहे प्राणैस्सुषेणः सौमि
त्रिपुत्रिभिः प्रमोचयो चकाराशनदिविदस्त्वशानिप्रभे २५ गदाशक्तिजिताति
कोताप्रतीपिषवालिजः रथं ममंथस हयं शारिवनाशस ततोगदः २६ तत्कमेवा
लिपुत्रस्य दृष्ट्वा विरुपं विसिस्मये सेतच्म्रूराक्षसमात् वैवन्हमेने वराघवः २७

भ.का.
७२

ग्रीवो मृदेवैगाः स्माविन्नस्रत्नः सविस्मयाः विभीषणोभिनत्प्राव प्रसरीस्रलवेग
माः ३८ हिविच्छलसणेवैगाणवणि सुनिरोदधे विचकारततोरामः शरासेतवग्म
हिषः ३९ विभिन्नाग्रपुरुवीरचलाः कुमाशिनीहताः तृष्टोन्नवाणेनारत्के छिन्ना
सवेलः तलणेभग्नाः ४० हतेरपिटर योधोवीरवक्त्रैर्नेतन्यजे पलायांचक्रिरे शेषाः
जिहृषुः स्मरमानिनः ४१ णचवीतदृपाचकेदधु पैर्येनकेचन ममेषणतेगवहीरे
हीरेतिचविचुक्रुशो ४२ निरैवमूवेरहूर्योणप्यापेचनिशाधोपदं जग्रसेकालराची
वदानराणातसांचमा ४३ चुक्रोपेन्द्रजिदत्युग्रमपाहेवाजहावसः आजहरेतिरो
[illegible] पृतानीके जहासचसः ४४ ववापेववलेकृत्स्नं निजघ्नाहपचसायकैः डुम्मब
ने धाराभिचमर्थ्यमानंप्रपेदिरे ४५ आविचाषसनैः सेनामाचिकायचराववौ व
भाणचनमोमार्यांनिगायेन्द्राधिकिंनरश्मि ४६ आचिक्यातेचभूयोपिपराचवांतेन

पत्रगैः सौम्यमङ्कत फलादिग्मो वमसधायो च पेचतः ४७ ततो रामेति चक्रंदस्ते सः पु
रिदिदेविरे निवासमस्यमेनायः प्रोचुर्दिगिति वाल्मन. ४८ मन्युशोकुर्व्वेतेरो कुंनास
से स्तरुषुः पतन् विविडनैन्दु जिन्मार्गपरीषु सप्तवंगमाः ४९ ददपाराङ्किलनमञ्जत
स्वयीवस्यविभीषणः विदांचकार यो तात्तः सरिपुंखिननर्दव ५० उन्नुगू रेनुतः
स्वलेहतं तमिंद्रजितं कपि विदांचकार यो विभाषणावणिनस्मादानेहे चातिकपि
नः ५१ श्राचचक्षेसहन्तो तं प्रजहर्षचरावणः गाढंवोपजगृहे तेनाशाररयपश
श्रितश्च ५२ ध्वतानड्डपुलगात्रमासचेमजेगः पप्रः कामयाचक्रिरे कांतेमासन
स्तष्टानिशाचराः ५३ दर्शयोचक्रिरे रामंसीरिगात्रेतस्लेभेचपिपेहते उद्ब्रास
विरादीनायेनपस्फोटसहस्तथा ५४ प्राणद् व्योसिरेगात्रेनस्लेभेचप्रियेहवे उ
द्ब्रासविरादीनालोहरोदामोववासच ५५ लोहवंवपेवेवपेतवज्रेणातावानिर्म

भ. का. ७२

73

मे मनोमेनविनाशयेन्नृपस्फोटमहस्तथा ५६ उन्नेविथसमद्वंत्वेमदर्थोत्थितिन्त्रिदिं
सथ समर्थ्यवान्तियारामाथिकजीवितलघुकृता ५७ नजिजीवामहस्तीनाल: प्रा
णानावहितस्तथा मत्तेपित्वपिजीवेत्स्याकिमयाणकभार्यया ५८ सान्नगस्मा
प्रचक्रेमन्तनजग्रहेस्तत्तणानिव देहम्भंजिमज्ज:केशान्लुलुचललठंतथा ५९
नग्लौटर्य्यावितस्तानहत्तणंयाणविमथे देवंनिनिदचक्रेदरेहेवातीवम
सुना ६० प्रास्वासतयांचकाराथत्रिजटानानिनायच ततःप्रक्कागरांचक्रु
वानरा:सविभीषणा: ६१ विचेतुरामत्तत्कूवमेणंवकेस्नवायमः सम्भुश्वास
समाथिपेविरुवबलस्तथा ६२ ससमीहेमन्त्रमानस्त्वंतेनवाचाविवलरवे क्रुपप्र
वचसुग्रीवेरन्टेशिविसमजेच ६३ प्रादिदेशसविक्रेकपाराववोनेन्नेसरा प्रतिय
हेस्वयंचैवसुग्रीवोरत्तसोवधं ६४ मामान्नमिदमेतस्यविपत्तस्रोतर्पसस्मान: वि

७२

भीषणादिति श्रुत्वा तेन निर्दयो रक्षसां नृपः ६५ ततो विजयदे शैले हृदे लेपस्रवे भुवि:
हृतेभ्यः श्रुत्वा ते पुष्पैः राघ्न भीषणादिशः ६६ जगाहिरे द्रुपितनागार्वैवो वायुमंतो
न्मः तेजांसि शंशमा चक्रुः शरवर्षा विशिक्षिपुः ६७ भेजिरे तत्र तवर्षाय लेभे सौ
मित्र लक्ष्मणः विभीषणो विभ्राजे गरुत्वान्नृपापचंद्रातिकं ६८ सपक्षसंशाय्य काकु
स्थौ ततो जहाते गतव्यथौ। तयोरात्मानमाचख्यौ यथोचापि यथागतं ६९ सैन्योक्ते
त्विषुरूपेमरुत्सुतः पर्वतात्तत्र वानरादरमस्थाप्य संग्रामे चाशशंसिरे ७० तु
ष्टौ रौकिरे पतनं लंकाबुबुधे तान्दशाननः जीवितं च विविदुः सीतं वभ्रंश सौ सपतेत्ततः ७१
मे सवेशरवं पेतात अनेनेति श्रुत्वं दस्तः वभाजनाद्यपरं मोहमूढां चक्रे जयनवग ।।
धृत्वा तेष्प्रतिष्ठासां चक्रे रावणस्ततः सिंहासने पुपुजे नृपसहस्राते सूरयः
तेगै ७२ ततः सविध्युपरहावाहनाम्यपि विशिशिरे श्रागतजोरे भजोत्सगाणव

भ. का.
४१
74

वेत्तुस्त्वाहवतितां ७४ प्रपुष्पवासरयंतेयेपुरान्तुतावचोऽभं संप्रावयांचकार
स्वांधून्वात्ततलत्वनेनथा ७५ निलिवेमूर्द्धिगयोसक्तृणाध्यां तावद्वाशिरे
शिखाः केशोणितेश्वोमचवालस्मातलेनथा ७६ ततः प्रजज्वटेयुद्धशास्त्राणामः
परस्परं प्रानप्रमं संस्त्रवद्वुः स्वमस्त्रकृद्दिरेनथा ७७ हहजन्मेगिरेकणगर्ठ
न्यथाहरिरात्तमाः वीरानविभयांचक्रभीवपाचक्रिरेपरान् ७८ रक्तप्रवृ
त्तुतिलसाः शिखिपुशरवितताः प्रस्फुतांच्छुवीणान्भजाः सांगहू
न्हृष्यः ७९ रणेविक्रीडस्वात्तस्त ततजोतिलान्मनः प्राददेशाशिला
साखुपिपेषास्तनयारथे ८० पपातरात्तसोभूमोवराट चभयंकरं ततोदगद
पाचारिनिदपावाद्विणाहृतिः ८१ अंकेपतस्लूतोयोहुत्तुकमेरावणात्मया श्रा
पेनाभिपुद्धावजन्तुरेचानिभैरवं ८२ पस्पंदेतनसंख्याभ्यां [illegible] स्वाशिवाः

खगाः तान्बद्ध्वाजानमन्यासौ वभासे चरणे शाशरैः ८३ खमूत्तुर्वेस्तथा मृग्धः साय
कारत्नवन्नताः तस्माद्धलैरपत्रैये प्रोथ्यासैनकश्चन ८४ सभूस्ससाच्छरारीन्
उड्डाविच्चकृतोतवत् चक्रोपमाहतिस्तालमस्त्रखेचमहाशिरव ८५ यमाया
केपतेतेनतिरुवायमहापशु वभ्रङ्क निहतेतस्मिन्नणोकोरावणमग्निवत्
८६ सविभेषप्रवृत्तीददतेराक्षेचखादच प्रोपयाचकाराम्भयत्नेनपरि
तःपुरे ८७ प्रहस्तमर्थयाचक्रेयोद्धुमद्भुतविक्रम किंविचारेणराजेन्द्रपुत्रहा
धीवयामित्यसौ ८८ चतुरणाग्राकतोयोद्धुमत्यस्हेचमहारथः तियेमिरेसयो
दारत्नकृपेचाथचक्रेन्त्र ८९ पपुर्जःसदेनानाछिरीत्रुर्देवान्पुरोहिताः श्री
नतुब्राह्मणान्समगापशवस्त्रानशंसिरे ९० ऊहिरेमूर्द्धिसिद्धार्थोगावस्त्रालभि
रेनदैः प्रवृत्तवुर्महाशस्त्राणिजिज्ञासाचक्रिरेहयान् ९१ ललाःखड्गानसमार्जे

म.को. श्वमस्र स्वपरस्वधान् श्रुलेवक्रेसमालिभेववसेवुभजेपये ५२ जहसे
७५ वत्तलंयानैर्निर्जगमेयाहुभिसलतः विप्रान्प्र हलयानवेजह्लावचविभा
75 वसे ५३ सेवर्गेयाचकारामास्वन्नेनविलीयच चवामसमधुमाध्वीके
तक्केचाचकिवेवरं ५४ उस्मीखेममृवेचाहरथेवत्तजखेश्वमे श्रालर्लवेमहा
सालिगतंप्रवहनेततः ५५ श्राजपुस्त्पंजातानिनष्टुश्वानजीविनः र
जःप्रवहयेयोरैवोखश्वभ्यानशेदिशः ५६ तेयौतंदद्भमृगेआःक्रभ्यादास्व
शिरविविरे श्रावत्तुर्वायवोवोरास्लदोल्कारवान्यचत्तरुः ५७ सुसंदेशोणिन
व्योमरणंगानिप्रनज्वलः रघाप्रचसत्वलसाश्वानरकंजत्र ५८ प्रतोदा
जगल्त्वर्वामममाचंचुर्यांहियामृगाः ददालभूःपुहरेयोकपोनामपितिश्व

नेः ९९ निमेहरकंकेहस्तपश्चंराहत्नसाश्चनिदिष्टिताः चरवादिरेचरवार
स्त्रविलेपुस्त्ररणेभटाः १० दिद्विशुःदपुवुस्वताःवक्षस्तभपुर्हताः ततः
स्मस्मभनसेतेनिर्दयंचप्रजघ्नतः ११ प्रहस्तसपुरोमात्यान्‌जिहृ
स्तदेपुष्टलथा वानराकर्मसेनानीरक्षसांचक्तमेनततर् १२ कुलर
नावसशस्तोधैर्वानराणांश्चनीकिनी शशासचवहून्‌योधान्‌ज्जोवि
नेनरिरेतिच १३ श्रासस्तेजभयेतेषांदिपुनेचयष्मयविः माययासवि
घनदेहैर्जगाहेचादिशोदश १४ केचित्तेवुक्रुटुभीतालेजिरेव्येपराजि
नाः संग्रामाहभग्नाःकेचितयथावुरपरेभयं १५ एवंविजितेतोसेनाप्र

भ.का. ७८

हस्तोपिररर्पंच शशामनवसंकुद्दोतिन्हेगोपनिशाचराः ९९ उत्क्रपेतत्तूनी
लीनंतरुश्चोत्क्षिपमसराष्ट्र प्रहस्तोभिरतलेनवाणानविमसजेवहन १० मेरे
कूपेरयाशाशूरपालनदेशालिना परिचीरु शल्लीनिपेप्रहस्तःस्थिखिदेववः १०
मेउघुतेनयाःकोपःपस्कोरवाङ्गलाछ्वे ललाटदेशाविनोनोलक्ष्यावभ्रेस्फुरा
लीनदृढन् १०४ विपन्नानभ्रतम्भोमंडलाविविचतुःषाडुवदरम्ने।लवी
रौशश्चचन्नेच १०५ सम्मीरयोचकोणयतस्वकीपिशैला ततसल्याम्मा
राशावासिश्चापवभूतले १११ ततपुवानराःसेवनेश्रुत्क्षिश्राःस्तपावराः मे
दुराशादशास्यस्यैसैस्त्यनोलेलुवच ११२ प्रदातफेलेत्ताणदावाणोम
नोरथ्याग्रामवलाभियोगी लंकांतदामेजहृदोःमेदैन्याचयगुहश्वेश्चरहते
प्रहस्ते ११३ इतिभट्टिकाव्येनिउ.नकाण्डेलिट्विलसितेनामचतुर्दशःसर्गः

७८

एतस्मिंदन्तरे तोभैयीदेति हपरितःपुरे प्रातिष्ठियत्सुवोपार्श्वे कुंभकर्णस्य रावसा
न् १ तेभ्यगर्भेवनंतस्स हमेवैत्तिषतायतं ध्यात्वा पुंस्क मन्त्रान् शत्रान्दंडै म्वावधिपु
ष्टते २ केशान्तन्त्रैवि पुष्कसगजानान् गात्रेषु विक्रमन् शीतैर्भ्याषिचसोयैरत्नानेत्रा
ण्यदंभिस्तु ३ नसैरकात्रैपुस्त्रीतैणयदोत्तर्दर्शनैस्तथा शितैरभैत्तस्तःस्थूलेष्वभेरीश्च
वीवदत्रुभाः ४ सतान्त्राशी गणान्सर्वानिबूयात्रुद्वचसय प्रभुसूपतमाकस्मा
दद्वाद्वीतानिशाचरान् ५ तेमायिषतराजानंचोदरस्थःस्पणदाचरः सोस्मासीयालि
पन्नोसेमस्मासीद्वाहणीमपात् ६ ध्ववासेष्टनतोदृष्टेरावणप्रातस्त्रहात् राजा
यातेतमद्रासी दूरस्याप्रियदासनान् ७ प्रत्ययत्पीवमासनेनैनिसदेत्तचकोवदे
प्रसेष्ठ कुंभकर्णोलस्मूपावित्तदृष्टोतिके ८ प्रवादी न्मोकि मिमाद्वोराजावा
प्रस्थवादिशः नाहासीस्न स्वीरामोयदकार्यीन्निशाचरान् ९ उदनामोडदेवंत

भटि॰
२२
77

धरेनःधरतोहयत्र् अथोतिष्ठरणेशाव्देरनैपीड्वातसातत्तयं ९ नयाबोचमहं किंचित्प्रियेयावत्रजीवितं वधुलमर्थितःस्नेहात्माद्रियोनवपीमम ११ वीर्यमा नदर्शीत्वमानवाण्याःततोपुरं नवाद्धात्सवुधवीर्यत्वमजोवीःधराहतान् १२ अ बोचत्कुंभकर्मंवयमेत्रेमधामपत्र नत्वेमर्वतरभ्रोघीःफलंतस्येदमागत १३ प्राज्ञवाक्यानवाभोस्याःरूर्यवाक्येष्ववास्थिवा अप्यगीष्टाश्वशाल्लालिप्रत्यप स्याहितंनवु १४ नृपोत्वामवचंचेतयेविग्रहमचीकरत् अभार्गीत्मानवा नपुष्कमतस्याल्लेनमन्वदात् १५ रावणस्यानुजःकोनामानेहक्तोनवार्थि याः मानानभूःस्वकान्दोषान्देष्यान्मामहोमाहयोभूना १६ नस्माप्यत्यक मीत्कालोयन्नदाहमवादिषं अयानिषत्ततस्तांसिपौरःकोयंत्वमथपी १७ संध्या नकारणेनेजोनगामूत्रेतष्याकथ्या यंत्रणिकोयंवमरुदरमजिग्लयः १८

अक्रुद्धश्चाभ्यधाद्भ्रातृकुंभकर्णं दशाननः किं त्वं स्नामुज्जगुप्सिष्ठानैर्दिव्यैः स्वपराक्र
मे १९ सोऽभिविग्रस्त्रः स्वनीतानिमासलकं स्थानसंभृगो सोपालख्याः हृतैर्दोर्भैर्मानाः
वाली हिंतं भवे २० कुंभकर्णस्ततोग ज्ञोऽट्टहासाश्चामावीस्फतनन् उपर्यंस्लमहास्ता
लितिनरगाद्युद्भृतेधरः २१ मूर्द्धा दिवमिवात्रेखीनत्वं संख्याप्यद्दृष्टभो हृणा पादा
भ्यो त्वमो मिवाभेत्सीदृष्ट्या पाताली दिववद्विषः २२ दृष्टशैलवदाभीसीतस्याकोः
स्तस्लमेघवत् अचकंपडदंबैरात्तसान्त्यातिचमत् स पत्तोऽद्रिरिवाचालीन्न
अशीतस्लवायुवृत् अ माषीहृनिनालोकान् अभ्राजिष्टतयाग्निवत् २४ अ
तेसोऽहृभवेणास्पररहस्ताशाखिवोलठन् सिंहात्पाडड्डुवन्नीताः प्राद्रवन्नकुल
पर्वताः २५ उन्मत्ताः प्राहृतैस्तस्य घोरशीकिघ्रशीभितं वायवोगाशिवभीमाः
क्रुराश्चाकुपतद्द्विजाः २६ अस्पन्दिष्टानिवामं चक्षोरास्याराटिषुः शिवाः न्यपमन्न

सलेगद्भारीसयापानिचोक्तया २७ स्रोहिस्तनानुसम्मन्वदर्ध्यानसमप्रपयनत्तिति
भ.का. ततोनरीदनेदीस्वशत्रूणम्हास्तवाहवे २८ शशीन्नवातपत्रक्रूरःतत्त्वास्माह
१८ पदस्वतः स्रपाटसामयासौत्त्व हपिरेवनवासिनां २९ मांसेनास्याश्वतोकुत्ती
78 नवूरंवाप्याशिस्त्रयन् वृहन्नामगलवमाणानग्लोचीस्वाणेयशः ३० सामर्थ्य
वापिमोसेभीटिकमचास्यनास्तभव याविनः केचिदप्युहर्म्येमात्वरपरेवु
यौ ३१ स्रमेवालेविपुःशैलानुगहास्तमेमलेषत केचिदाशिपतसत्त्याम
यातकेचिदहूर्णिपुः ३२ उदत्तारिषुरेभोर्यिवानराःसेतुनापरे स्रलाज्जिप्लाग
दत्तत्रस्रतत्यवास्थितचोर्जिते ३३ सर्वेसमरत्तस्त्ववानराणामपदव ततःशे
लानुदत्तैस्तहृदम्दविषतुङ्गमान ३४ स्रमर्दिपुःकपिःयाशःसमकृवापुत्त
ताहवे तानमर्दी रक्षांसीस्वानिरास्यवनलाहतान् ३५ स्रावुहूर्णिस्त्वपाद

ध्यामवीभिघतवक्त्रुनं अनदीं चैवस्सलेन कुंभकर्णं इत्येवं गमात् ३८ अहोत्सीज्ज
दयागाढमपि पङ्गोयमाहतैः जानन्ध्यामरमीत्तान्यानहल्लवन्नेमवीहतन् क
अदालिषुःशिलादेहे चूर्णं भूवन्महाद्रुमाः त्रिमासलसजवाचेतीततानसो
नापिचाल्लभत् ३९ अदाष्ठौतरपुष्याचाराख्यैश्चैनेविभीषणः पवथ्याजेष्टदेवं
द्भवाशंकिष्टविवस्वता ऋष यदन्दुशाक्तिमवासीत्वाशेथ्यीदस्मकश्चन कुंभक
र्णान्युवासस्मान्मात्मानभैहेन्नपात्मजो ४० अंतेमोपेतिमाथ्याचमानकाहैमि
हादंरं अमन्मानवपिष्टेतिरामोवादीत्रतःकपीन् ४१ नेघवासिपुरहन्ताराततसे
वाप्यपिसवत् अवभासतत्सकाःशाकौद्रुमशैले व्यकारिषुः ४२ तेनेव्याशिव
तातोत्माःपादैर्दन्तैस्तथ्यानिदन् प्राणिजवरभोहतेनीलस्मादितपर्वते ४३
अयभोदिमरतेभीतेतेरशिमनर्दिषुः अस्कृजीर्ह्निरिसेगचय्यातातीत्रेयमाद

भ.का.
७९
79

नः ४४ प्रहृदिंष्टविकारीत्वगवाप्तोमृत्युणवहन् ततानतीक्ष्णधीरः कुंभकर्णोऽथयोधु
न ४५ प्रमथ्यीत्वपरानीकमप्राष्टवनिरेकपाः निर्हत्तुंचावरीष्टारीन्प्राजत्तीक्ष्णाकमाग
नात् ४६ प्राकृतसद्वानरणनीकंबपलायिष्टवायति हस्ताभ्यांनस्यदज्ञातीक्षोमावापा
यिताननै ४७ रक्षैनाविक्लिदद्भूमिमैसैस्वातलरद्वैतेः ततार्षमीक्ष्लयन्क्रोशेणनास्रम
ह्वन्स्वेगमात् ४८ नपोक्षमशाककेविन्नाटौकिषतकेचन प्रालमंतनासिकाभ्यांवव
क्रेणचवनौकसः ४९ उदरैवाजरत्नेतसपातालसंनिभे प्राक्षेदिदिक्षुःसर्वीनाक्र
न्प्रपलायिषतास्विदन् ५० रक्षमृश्चोतिपुःस्वस्मात्ततान्वकपयोत्रषन् उपास्थाचि
नपोभगैनरसौस्नग्रीवमैजिहत् ५१ योहंसोपकृतवद्धोरैरिरक्षुमहाक्रमे तेषामेषास्त्र
हिष्टारिशक्तिंचो[illegible]मद्ग्रहीत् ५२ ततामविभ्रमज्ञीमोवानरेंद्रस्यवामवत् प्रापम
माहतिसन्वतोचालासौहिपद्मतो ५३ प्रशोभिष्टाक्षवंद्रशांक्रैवीरेनचायमन्

लोहभारसहस्रेण निर्मितातिरकारिमे ५४ शक्तिरित्यकुपद्धतो गिरिंचोपम्नस्ती॰
न्द्रे हि यमस्यतं कपीन्द्रस्य तेना मूर्धा दसौ हतः ५५ अलोविष्टचमूर्छे शानितं वा
यमभवत् नमादायपलायिष्टव्यरोविष्टचराक्षसः ५६ अभेत्तुःकपयोन्वा रमकेम
कर्णेमहत्सतः शनैरवोपिसुग्रीवः सोलचीकर्णनासिके ५७ राक्षसस्य नखाग्रासी
त्यनहष्टमयानिष्टच अकोपिकुंभकर्णेन यमुष्टमारेभिचवित्तितौ ५८ सुग्रीवोस्याङ्घ्रा
शाहसादगाधिपुसद्यावरं न्त्योनमनुस्यपद्दाममानतं दष्ट्वा वानरान् ५९ अनन्तरञ्च
तान्योद्रुमचवेष्टख्वराखादौ कुंभकर्णोन्यवान्निष्टरणेपुत्सनवानराः ६० अविचेष्ट
त्वरणादेशादाहतेस्वान्नराक्षस तानयावीसमाहत्यकोस्तेययपेसिघनाकुलाः ६१
अग्नासिष्टव्यपाविष्टसमाश्चित्तत्त्वानि दयं तेयोरिपुर्महायोरेरक्तचावमिपुर्मेरैव
६२ सवापिहयिरैर्मक्राः तेयामव्यर्थयिष्टतः अप्रतीडाप्रत्येषामहद्रुचपराक्रमं ६३

सेव्रस्तानामपाहारि सूतं च वनवासिनां अबोद्दिलक्ष्मणेनास्य किरीटं कवचं तथा ५४
भ.का. अभेदि च शरैर्देहः प्रांसीत्तेन निशाचरः अस्थाहि छिष्टमेणेनास्यालिप्सनेषवः
८। ५५ येरचानिरवो वाली मारीवोहमवाणनया अवामेस्तु सतानदण्णीत्योदयं सोत्र
९० गुरुं ५६ वायव्यास्त्रेणपाणिं तेरामो तैत्तीत्त्सह्याधुय अदीपितरुहस्नोसावपाय
वीह्वारिमिमरवं ५७ अहूत्तमबिटलस्सशकान्हेणकरेन्रपः जंघेवालीलवहाणे
रपासीदिश्वभिमंस्वं ५८ वैदेश्हृदयेव्यासीत्त्सोम्यवासी ह्वगोहतः स्थापि
त्वातोसहृस्वेहेनदेहेनवनौकसा ५९ अलाविघुः सुरणमेदिशःयापविशाव
णः भूरकेपिष्टसाद्वौपन्नाभवालीदंमसापतिः ६० हतेतस्तालसिरणमानेकुंभक
र्णमांशाश्विवान् प्रावोदीद्दावणो शोचीन्मोहेवाशिश्रियत्सरं ६१ अपप्रथ्यक्नूणत
भ्रातरचिकीनिस्त्वविक्रमे ऊढेनकुंभकर्णोतियेदर्शीयतनशात्रवः ६२ कथयन्

जीविभुलेवसवाग्स्तनमहावलः प्राग्ज्युत्तिषताख्यास्यकुमारणरावणेनतन ६३ देवांत
कोनिकायश्चत्रिशिरास्तत्वरोतकः तेवाहिघतसंग्रामंवलिनोरावणात्मजा ६४ युद्धो
न्मत्तेचमत्तेचराजारत्नार्थमाजिहरत् सता नान्विरगातानोरात्तसोराणपंडितो ६५ तेर
जैघनसैत्पानिद्विषोन्काविघ्नताकुलाः पर्वतानिवतेभूमावुचैधुवीन्नरोत्तमान् ६६ अ
गदेनसमंयोद्धुमवाटेभुनरान्तकः प्रेषिवद्धान्तसः प्रासमासःकोटीदगदारासि ६७ अ
स्यान्वाप्रुसततोद्विसीदततताडवक्षमुष्टिना एवमिल्लावय्यापांडुमारस्यचमहीगतः
६८ तस्यास्यारेवतप्रारणमुष्टिनावलिस्तूनत्ता पाउद्धवंत्ततः क्रुद्धाः सर्वेरावणयो
योगद ६९ ततोनीलहतस्त्वेनोरावणीत्वबुवृष्टता प्रकोरिशं नरोतत्तेगानत्वराणो
त्रिशिराःशरैः ७० परिघणाविपिच्छायराणादेवांतकोवली मुष्टिनाददत्वसमूर्द्धान
माहत्नात्मजा ७१ श्वादिदीयत्ततोवीर्यनीलेवापीपिडष्टगै। युद्धोन्मत्तस्ततोनीले

म॰का॰ नगिरिणानापिसंत्तये ७२ एवंभ्राजन्नतःशार्ङ्गिंशिशिरापवनात्मजे हनूमतास्त-
८९ तास्तस्यरणेमरुद्धतवाजिनः ७३ अग्रसत्त्वाहतोमूर्ध्निखड्गेनाजौहरद्विषाः आला
४१ नौजौल्मखड्गेनछिन्नैर्लोनैवमूर्द्धभिः ७४ मन्त्रेनोमारिमत्प्राप्यशरभोस्तोमहागदां म-
हस्तहरिणाक्रोडीकृतेनिकायस्ततोरणे ७५ रथेनाविप्यपच्चारीतम्मुचारीच्चोनेरकुशः
विभीषणेनसौरथ्याच्चिराच्चवस्तमहारथः ७६ अनस्तेमदयंवज्रंस्तपभुवमनन्तवपत्
अशिलिष्टमहास्त्राणिरणेरत्तीष्टरात्तसान् ७७ अथगोष्ठार्थेणास्त्राणियमस्याष्ट्रोष्ट
विक्रमे देवाहवेष्वदीपिष्टताजानिष्टासस्साध्यमे ७८ एवंरावणिरापादिवानरर्गाभये
यतः आह्वतायस्वकाकुत्स्थपनश्चाएस्कन्दन ७९ सोमित्रिमत्प्पेवत्तिंहमार्दिदन्नम
हाहवे सोप्रावीहन्ततांजेनेशारजालान्यनेकमः ८० अवैन्नोचमहात्मानोविरमन्त्रम
तोनव नप्यातावास्तत्तावाणाननानिष्टानमोयथा ८१ सोप्योगेनेयस्यकारिष्टामस्त्र

तस्य लक्ष्मणो तेजोपागमत्तोयाणानन्तानिष्ठांतमो यशः ८२ अविश्यज्ञत्ततःशास्त्र
मैथीकेरात्तसोरणे तदशाध्वमदासाधमाहेन्द्रलक्ष्मणेरिते ८३ ततः सौमित्रिरस्त्रा
धीदधेविष्टवउजेयं ब्रह्मास्त्रंतेनमुहीतनमदय्यैसेनराट्टिमः ८४ ततोक्रंदीदशग्रीवस्य
माशिष्यसदिन्द्रजित् निरयासीच्चसंक्रुद्धःप्राग्विवक्ष्वसर्यभवं ८५ अहोवील्कसवत्माने
समयष्टास्वमंडले सोलध्वब्रह्मणाःशास्त्रंस्पदनेवजयावरं ८६ नमप्याप्तिष्टदीप्ताग्रस
मोदिष्टचरणवोणः ब्रह्मरूपस्ततोकन्नोदेहात्रावणविद्धवान् ८७ समसबाहुंस्रवेगाना
कीर्वाणेरसभयत् निशांतेरावणिक्रुद्धोराघवौचव्यमूमुहत् ८८ अपिस्कुरतस्वसा
मथ्यमगस्तीत्साप्रकेदिशः अथोरीच्चमहावोरंगत्वाथ्वीक्षरावणं ८९ विभीषणो
स्ततोवोधिसस्कृरोरामलक्ष्मणो अथवीक्ष्यमहीन्कोहनुशेषान्स्रवंगमान् ९० मा
शोविष्टरपुष्प्याधोमामस्मातामितेञ्जवान् अथवान्डूसनीलादीन्निहतानकपिपू

ययौ ५१ तत्रैषज्ञां तुवान प्राणोदमीमिलत्त्वलोचने पौलस्त्यो वागृदीकस्त्विदमीविन्मा
भ. का. हतात्मजः ५२ तस्यैतेमे महाराज नाम्नस्येह सांखिलावयं पौलस्त्येनाशिश्रवन्नेव
८१ जीवेत्तेपवनात्मजे ५३ प्राजिह्म माहतिल तुतो चाप्य रघनीननतः प्राहैष्टा
84 हिमवत्पृष्ठे सर्वौषधिगिरिं ततः ५४ तोहन्नूमन्तमातेत तमोषधीम्सत्रजीवनी सं
धानकरणीं चान्यां विशल्यकरणीं तथा ५५ प्रोद्यातिन्नभूलेनं सच प्राणिमहा
गिरिः यस्मिन्न्ज्वालिदृष्टा दौमहौषधः सहस्रशः ५६ निरुचाय यथ्याभेदौनै
षधीनां हनूमतां कृत्स्नमेवसमाहारिन्तदाशैलः सहौषधीः ५७ प्राणिशुत्रि
हतः के विद्धशेदमीलिषुः तमोघेहासिषुर्योधा यज्ञेभिषत तचापरे ५८ प्रति
प्रपेस्तच्छवान्नानौषधीरालिपस्तया एवं तेचेतिपुस्सवैवीर्यचाप्युषताधिकं ५९
प्राजिजीवच्चकाकुस्थौ शौघाधाजीजिवत्कपीन हनूमानत्यतेच्चासिपन्नादौन

दोर्दिपवद्भुते १० समनासीन्ततःसैन्यममार्जीद्रत्नतोमरं प्रमाथीचासिपत्रादीन्स्व
वभासत्वरस्तथा ११ कुंभकर्णहतोतत्रसमनाद्योमहाबलो निकुंभश्चैववज्रंभश्च
प्रापतौतौस्त्ववंगमात् १२ अंगोपिष्टोपुरीलंकामगोमोरतसौवले प्रस्याक्रामापु
यानीकमनैष्टोचद्वयेद्विषः १३ अकोकृनिष्टततैसैन्यंप्रपलायिष्टवाकुले अव
तद्युततेरक्षोहतंचाप्यशापिष्टगो १४ अंगदेनाहसोतोतौपुच्छकंपनकंपनो अ
भ्यादीद्यालितःपुत्रंवज्रेचोपिसमत्सरः १५ तस्याप्यरेभिदिष्टोमोमूर्झानमदृष्टिनो
गदः प्रहार्यीध्वाशिरःतिग्रेहृप्यात्समतिराकुलः १६ शरीरंलोहितात्तस्याविभा
तीद्विविदंततो कुंभःकुद्धस्ततोभैत्सीन्मैन्दंसद्विविदंशरैः १७ प्रघोर्णिष्टांततो
त्सौवतावशिस्त्रियतामभो मातुलोविह्वलोटष्टाकुंभंवालिसुतोनगैः १८
प्रोर्स्मोवीब्जरवर्षणतानयोद्दीत्रिशावरः वानरानैजिहद्दामस्तूर्णेरतिनमंगरं

भ.का. द्रुतमत्रासयत्सुग्रीवोभ्रातृव्यंभ्रातृसंकुलान् मृष्टिनाकौंभकर्णिंचक्रुद्धःप्राणैरराते
८२ त्यजन् ११० निकुंभोवानरेंद्रस्यप्राहैषीत्परिघंततः हनूमानापतंतंतेनबभास्ती
८३ ड्रोगिभीषणे १११ प्रोत्क्षीवीन्नेबमाचारिंमरास्यच्चभयंकरं ग्रीवांचास्यतथाका
सीद्धजीजिवयथातते ११२ समगानकपिसेन्यसम्मदेनातिमात्रवि दयहरिगण
माथ्योःसिद्धिमोहिष्टनितां त्रयातिमतिरसंप्रामकामेवहर्षाद्दृजोनिचरपत्नी
नोसेनतोतापिशोकः ११३ इतिभट्टिकाव्येतिङन्तकाण्डेलङ्विलसितोना
मपंचदशःसर्गः ततःप्ररुदितोराजादत्तसाहृतबांधवः किंकरिष्यामि
राज्येनसीतयावाकिंकरिष्यसि १ इतिकोपहतेवीरेप्रोल्लसिष्यत्युजीवितेहृय
यिष्यतिकःशक्रंकेनयास्यिष्यतेयमः २ इतिकायादिनाशोयाशंकोवाब
त्स्यतिवारुणं रावणंमंस्यतेकोवास्वयंभूःक्रमतोऽहाते ३ स्नायिकेन

कोवेधस्त्वेष्यत्स्वन्नातिमन्वतः कःप्रेष्यातिपितरन्कालेकृत्वाकाप्यध्येतेनकः ४ उपे
स्यतिहरिर्वज्रेविचरिष्यतिनिर्भयं भोस्त्रनेयत्तभागास्त्वस्मरमानंचवसति ५ रवि
स्तास्यतिनिःशंकेवास्यत्यातियतेमहत् तिवत्सेस्त्वसंघातःसेव्येपेन्दुहृदेष्यति ६
तीव्रंसंदिष्यतेमेपिहृन्नेवर्त्तिष्यतेयमः प्रतिकायसमरणेकिंभविष्यतिनान्यथा
७ उन्मीलिष्यतिचहर्मेहर्षायाहृतयागते प्राप्तालाभोन्मुखेनमुनेनडत्तातिनरे
तके ८ पिशंगोत्रिशिरस्मानाहंसंदर्शिष्यपथन्तुनः यानिष्यतेहिमाःकेननात्मिन्सेव
त्वमागति ९ शत्रुभिर्निर्हृतेमत्रेहृत्तेहंसंयुगेसर्वं पुद्धोन्मत्ताद्विनाशत्रून्समास्कंदस
तिकोरणे १० प्राह्लास्यतेविशेकोमेयोत्स्यमानःशतक्रतुः प्रकल्प्यातिचतस्यार्थेति
कुंभेडर्हणेहते ११ कल्पिष्यतेहरेःप्रीतिलेकाचोपहतिष्यते हरैरागंसतेचेहस्तु
त्वाकुंभंतिपातिते १२ मरिष्याविजेष्येवाहत्वास्वैत्ररपामम हनिष्यामिरिहंस्तूणं

नजीविष्यामिदुःखितः १३ संस्यन्तेमुनयोदेवाःकथयिष्यंतिचानिशं दशग्री
भ.टी.का. वस्यदुर्नीतैर्विनष्टंरक्षसांकुले १४ केनसंभावितंतावत्कुंभकर्णस्यरावणः रणेक
८४ स्यांतिगात्राणिमर्माणिचवितस्यति १५ पतिष्यतिततोभानुःपृथिवीतोलयि
८५ ष्यति नभसान्नभत्स्यतेव्योममघ्नाष्टिभिस्नाउयिष्यते १६ इंद्रोसंस्रविष्यतेवृद्धिःसम
द्रोस्यतिसागरः जलंधक्ष्यतिनिश्वासोःस्रक्ष्यंतिनसोचयाः १७ कुंभकर्णेहतोदु
साकृद्धापरिभविष्यते संभावितानितेनानिकराविकेनावजने १८ कुंभकर्णेहते
लेकामारोहंतिप्लवंगमाः देहंतिराक्षसानास्चरक्षाभक्ष्यंतिचममाश्रयात् १९ वत्स्यंतिवा
लुहृदांयुवतस्यंतिचमनस्विताः तेनराक्षसमध्येनविनाकस्मान्निरोत्स्यति २० स्व
मर्योमिपरःसीतांराघवःकामयिष्यते च्युतराज्यात्सुखंनस्मात्किंकिलासाववाप्स
ति २१ मारयिष्यामिवैदेहींपादयिष्यामिराक्षसैः भूमौवानिखनिष्यामिविध्वंस

स्यामस्वकायुत्ते २२ नाम्हरोत्स्येह्न्वगल्लंस्मीवरिक्षेज्जीवितेनवा नरंस्येविषयेःसुत्वे
भवनेवांपवैरहं २३ मोदयिष्येकस्यसेत्येहंकोमेमोदिष्यतेस्वैः श्रादेयाकिंहु
तेभोगाःकुंभकर्स्मेनत्वयाविना २४ माःस्वद्गत्स्वविपत्वेशुमामपेक्ष्यतिसंपदः ताः
किंमन्मत्ततामोगानविपन्नविषत्वपः २५ विनेस्संतिपुरीतेपुत्नसंमेक्ष्यतिवानराः
स्पसंधितस्रोस्तवेस्मेनहिमीषणस्तुभाषिते २६ स्पथेनसंभनाराज्ञानभाषिष्यामहे
परे संयोत्सामममहेस्येनत्वहस्तेनास्तभाषिते २७ मात्वषोनामयत्काधीराजाने
पुरुषाशितो पोपयिष्यतिसंग्रामेदिव्यासैरप्पङ्जेयं २८ सत्रस्माम्यच्चापोद्दं
नकोक्ष्यसत्वहीनवत् स्वपन्सर्पतिमामस्तदाभूपास्यत्यरिशोणितं २९ श्राकस्मा
मियशःशत्रूनपनेष्यामिकमलाम् श्रन्माविष्यतेशोकोमेषियस्मापपतिन्तया
त ३० मंतृयिष्यतिपतेन्द्रोवत्सायिष्यतितोपमः ग्लाक्ष्येस्मापतिपुत्राश्चवने

भ॰का॰
८५
85

वानरयोषितः २१ सखेमशंपंतिरत्नोसिग्रमख्यंतिचतिर्भयं निविशोस्यंतिराहत्स्यो
नराच्वांस्यंतिहर्षिताः २२ प्राऽस्मद्भूमोत्पाभातेहं भविष्यामि फ्रवस्तरवी श्रागामिा
नितनः कृत्रुयोऽद्वितीयः स्रणोपरः २३ तत्रजैतुंगमिष्यामिमात्रिदशेंद्रसत्तमं ततः
परेणभूयापिलकामेष्यामममत्सर २४ युगकंतमेवंवादिनमूर्छमिंद्रजितमपा
गतः प्रयुत्सिष्येहमितेवंवदन्प्रभयंकरः २५ नाभिह्नातेमहाराजन्नेष्यावः शक्रपा
लितं स्वर्गदेवगणाकीर्णमावांमहदमरालयं २६ नाभिह्नातेमयत्तं इंभस्वामोपव
मंबलात् रत्नानिचहरिष्यावः प्राप्स्यावस्सुरीमिमां २७ पयपेत्स्यामयीनस्मृयो
नशोचिष्यसिरावण जगद्रक्षसिनीरामभवगाहिष्यमेदिशः २८ मदस्मत्वः स्वा
भासेभयंभूयोविधास्यति प्राणस्यत्रदेवदृत्साचववत्स्यतिसत्वरितं २९ मेष्यतेमनि
भिस्तत्रस्तमधिष्ठास्यतिदिवः ज्ञासेहमपसंग्रामेसममस्तैः स्वरमानिभिः ३०. ज्ञाषि

धैतेमयाचापेवीरेमन्याहिषद्गणाः गृहेषाभिभवंहंकैत्रेयपगाद्वैर्वैनोकसो ४१ ग्रा
रोहन्नाभियुतोद्गरिरच्चटासचद्दयीरथविनियोस्यान्त्यमविलध्वमदनुःखङ्गश्चाभा
स्वरेश्रोष्यस्यपविकीर्णहक्रीवमरवयापत्रशत्रोरणेतस्मान्त्रसोणनशोणामीषण
मरवानकुत्र्यामितःकौणितः ४२ इतिभट्टिकाव्येतिङंतकांडेलृड्विलसितोनामषो
डशःसर्गः ग्रासासततनतःशांतिमसदग्नीनहारयन् विप्रानवाचयन्योधाःकार्या
प्याकुर्वन्मगलानिच १ ग्रमज्जयनकुलान्येषानपागृह्णन्बालकान् स्त्रीःसमवर्गे
यन्सास्त्राःकार्याणिप्रादिशस्तथा २ ग्राह्वादयन्बलिपत्नान्यभीष्टानिसमन्यहे
ग्रापिवन्मधुमार्ध्वीकमभस्याश्नादन्पथ्यीसिताम् ३ न्यमण्णस्नानमभीष्टानिसममस्य
स्यैवर्मभिः ग्रध्यासितमह्यानानिहिषद्रम्याममंस्तथा ४ ग्रमज्जयस्रवन्वेद्वैवि
प्रानाङ्कस्तथास्तुवन् समालभनशश्रकारियानेचाभ्यलयहरे ५ ग्रारीमहासानाः

भ॰का॰

८५

४६

त्वाच्छ्रमवभ्रान्तवृद्धमस्खले ग्रथ्यालस्मरन्नेवोरैश्वर्वैर्नततनः पुरः ८ प्राञ्चन्नभेरीम
हास्तानाः केतूंस्त्राण्यपमतन्वुभान् मूनाङ्कयतन्मदगास्थ्याटेकातत्स्पाद्दिपं ९ प्रन
मिन्नान्यथायस्तनस्फुठ्ठरिमण्डले प्रोल्लुनशीर्णितमभोद्दावायवोनूमरुःसहा १०
प्राक्षेन्वामस्मगाः हलाशस्त्राणान्यम्मरन्नभटाः रक्तानिष्ठीवदक्त्रास्फदोरवन्त्रवा
जिकुञ्जरे ११ नतानगणयन्मवोनास्फुदस्परिष्टनाटसः प्रविंदन्त्यतिभिस्तीलो
रभिंदस्त्रोमुरेलय्या १२ मकृन्नस्वक्रूपाणीभिरन्नुदनशांक्लिभिर्मशं मल्लैरविष्यन
याप्रै रत्नहस्तोमरैर्ताले १३ प्राप्तमन्नस्वगमावृत्तीनृक्षवेनभूयरैस्तय्या प्राहिस्मव
मण्ठिमिक्रोधाददशनशानेगपि १४ प्राडून्वनजानभिन्नणीमतन्दनस्तनकुण्ठरैः
प्राहिण्वन्नविमस्त्रानिशस्त्राणिविवापानिव १४ प्राडन्वनजानभिन्नणीमतन्द
नस्तनकुण्ठरैः प्राहिण्वन्नविमस्त्रानिशस्त्राणिविविकेडनो १५ नाजानन्न

१०

दधानं तं पतत्रैस्तं ततविभ्रतं नेहून चेतन्नस्यं तं हता सेनारिदुर्दिषः १६ एवमेवन्मा
मताशाहे प्रपलायत चान्यतः श्रांके दमन्यतो कुर्वे सेनाहन्यत चान्यतः १७ मालाठ
नव्यभिधेनरक्षे च परिवाभ्रवत् पर्थ्यस्यासन रक्षस्तु हतं तास्तेनाम्स्यतिच १८ सौ
म्यत्रिराकुलस्तस्मिन्नबलास्तेसर्वे रक्षसां निधनाय यानून्यतत्र पृष्टस्ताडच्युनंदनः १९
ततो मायामयीं सीतां ग्रस्तां दृष्ट्वा न विपद्गतः शूरस्य पतेन्द्रजिद्धाकामवद्भ्रमहन्मतः २०
नापराद्धो दिवं किंचिदभ्रसस्तत्पुरं तिकान् सीतां शास्त्रसमासेनांतिगृह्याःपापड्ः
खिता २१ पीडाकरममित्राणां कर्तव्यमिति शक्रजित् अब्रवीत् वक्रहृष्टश्चन स्मा
मृद्धानमच्छिनत् २२ यत्कृते रोसिन्यगृह्णी ममस्त मृदमतराम च सा हतेति वदन्नाम्
पानिष्टमहत्मता २३ ततः प्रावसुलन्तान् वीरो रण्वावाहुतां तथा कुस्वेव प्राणिनादी
वेमस्त्रैर्यो क्रोशतां तथा २४ तावभाषत पौलस्त्यो मा मम प्रहरितं पुवां भवत्समोहवि

भ. का.
८७

त्वास्मान् पापो गच्छति निकुंभिलां २५ मास्मातिष्ठत तत्रस्थो वध्यो मा वह्नतानलः अ
स्य व्रलशिरस्यग्रेसरदेने चानुपालिते ने २६ व्रलादुदाहृपलस्य तस्मिन्कर्मण्येवं समि
ते प्रायवदाज्ञा सौमित्रे शूर्पणखानुजराघवे २७ ता प्रसैन्यैर्बन्नसुसंयौ तासु लनते सवि
भीषणः निकुंभिलां समभ्यापत्तद्रुधुमनवराक्षसैः २८ दिक्पालैः कदनं तत्र मेने प्राकृ
तौ महत् पताक्रिर्जितं त्वरितौ सिंहरपोलस्तुलस्तपौ २९ तत्रेन्द्रजितमैत्तेजिह्मलम्
ताकृतार्थस्य समाहितं सोऽज्ञेहोकृता वसौ नमामनत्वं सुत्तम ३० अप्याप्य दिन्द्र
जिल्लल समाप्तये रचलं न च तमाहूयत सौमित्रिरगाजेष्व भयंकरः ३१ अकुप्यादिन्द्रजि
त्तत्रापि ततोऽचागाद्दर्द्धचः तमाहूयत सौमित्रिः त्वं जायप्यार्देह मिहापुच्छः स राम भिः ३२
इहाजीवद्दशहे वत्तेत्युपमारभणाः कथ्ये नापश्यः प्राणिमार्द्दं त्वं वपुत्वं नाप्यैवत्तथाः
३३ अपमोत्त्रात्र सः पापलोकवादान्त्वचाविभेः यमेहृषणानं त्वनाजानाना सूणे

रिदं ३४ निराकृत्य यथावंक्षन्न लवुत्वं यात्य संशये पितव्येणन तोवा काममुपयीयन
शक्रजित् ३५ मिथ्यामा सख्यनिक्रामीन शीलं मास्मवुहुधाः संत्यसम भव वंशेणाप
तौरत्तसामहे ३६ नतज्ञायत न मे शीलं तातकयाहृकपितृत्तवः तथाव हेत्रुदोषे
ष्वार्यमाणोमयारमत् ३७ दशग्रीवमहंतस्मात्त्यजंतंन तद्विषत् परंस्थानमार्जेण्वा
रीरन्यदीयोपरमस्थवत् ३८ व्यजिह्ववंतुसत्त्वानि विस्यजेतंप्रामायतेगुणिनोहितेत्र
शोकनमहहत्वक्षनहृहावडुमध्यत ३९ दोषेणरमनेभिस्त्वपिताव्युज्झनवेमेया ततोह
स्थैदनदेहोविंशतिभिरेवच ४० शरैरताडयद्दृष्टः पंचविंशतिभिन्नेपुनः एवणिलग
सस्तैमिवरमग्र्यात्ववरोहयान् ४१ सारथिं चालनाद्वाणेरभनकस्य दंतेनथा सौमि
त्रिमकिरद्याणैः परितोरावणात्मनः ४२ तावस्कारयतोयक्षीवीरणोह्याकिरतो
मजः वाहणलक्ष्मणोत्तिष्ठ्य द्विपदौदमिन्द्रजित ४३ नेपरसरमासाधपत्तेनासम

भ.का. ८८

गवतो ग्रासं रावणस्तः शस्त्रैस्ततो गोरं व्यसर्जयत् ४४ तस्मिन्निरपतन्वृक्षविशिलाश्चला-
हिमवद्गुरं माहेश्वरेणसौमित्रेरस्तन्नात्सव सदुर्जयं ४५ ततो रौद्रसमापुङ्क्त माहेन्द्रं लक्ष्मणो
ल्मरत् तेनागम्यत पौरेण शिरश्चाक्रियत द्विषः ४६ अत्रसन्नमराः सर्वे प्राहृष्यन्
कपियूथपाः पर्यष्वजन्त सौमित्रिं मूर्द्धोजिघ्रंश्च बान्धवाः ४७ अरोदीन्नराक्षसानीक-
मरोदद्रक्षसांपतिः मैथिलीं चाशपद्वैना प्राक्रमत चापरः ४८ अथ पुङ्क्रमन्त दिव्य-
त्वेन मामाः प्रत्यवारयन् न्यक्षन्यस्वशानेदस्यं पुनास्त्वचमाहणन् ४९ आसन्नायता-
धवीरत्वममर्षस्त्रापयतायत् रावणस्ततनाः सैन्यं समस्तमोपुपुन्नयत् ५० आग्नीनव
विरस्यं स्वतेनमस्तुवशाकर हिजानपीलयत् शान्त्यैमातृपानाभविद्भिय ५१ परितः
पर्यवाहा पुराजिगीषिमैनोरमः अश्वयनसपुण्याहः स्वस्तिघोषः समक्षरन् योद्धारो
विभरुः शान्तिमात्तंनवारि मूर्ध्निभिः रत्नानि चादडुर्गोश्च समवोबन्नथाशिषः ५२

शादिहंस्वेदनैःशृङ्गैः विचित्रैस्समवस्तयत् प्रभावयन्स्तनुःकौन्तोवर्त्मचाम्येदधुन्दु
ते ५४ समस्त्रवन्तशस्त्राणि प्राम्लजन्खड्गसंहती: गजादिषु समारोहन्प्रातिष्ठ
तायसत्वरा ५५ अस्तृरयन्नभः प्राह्लावलसम्मर्दसंभवः अस्पूर्यन्तचदिग्भागास्त
म्लेसम्पूर्यन्निस्वनैः ५६ आशीर्वादैरुभेचद्दोरथ्याश्वद्विपरक्तसा समहानानेमिनिर्स्व
समभूयनभीषणोः ५७ कपयोविमुञ्चन्तिस्मबभंजश्चमहाद्रुमान् समसाययन्
गिरीसंगानगर्जंश्चमहाशिलाः ५८ ततःसमभवघोरंप्रास्यन्कपिराक्षसाः अ
न्योन्यममर्षाभ्युपयन्तविमर्देसमहत्तेनच ५९ प्रावहन्तरजोभीमंतदाश्रुतहिताः शप
रात्मीयविवेकंचप्रामस्त्रात्कपिरक्षसा ६० ततोद्विषुनिरालोकेसेभ्यान्येभ्यश्चरा
क्षसाः प्रतिघ्नन्वानराश्चैवंवानरेभ्यापिनिर्दयाः ६१ रक्षंरेलेमहाघोरंमध्यानंतत्र
शोणितं समपद्यतरक्तेनसमन्तान्नैनकर्दमः ६२ गम्भीरःप्राहवस्त्रयःसमजायंत

वद्धदाः हृष्टेवतद्रजोणाप्यमम वैधेतवाद्विषः ८३ ततोविद्धीयतासौधेष्टं ते श्वाम्र
भ.का. नयत्महतरणमासमीहितेनतस्यनाचेततन्सेनवापरे ८४ बिन्नानैतैतनभिन्नाश्वसमना
८५ द्दामसायकैः क्रुष्टेहाहेतिवाश्वएवन्त्रचुराम्नेन्यरूयन ८५ प्रभिनवन्नुत्तैपातान
८१ त्तनत्ताजिकुंजराणां प्रपिनहचरथ्यानीकनचाहायततेचुरन् ८६ दशदंतिसह
स्त्राणि रथीनां च महात्मना चतुर्दशसहस्त्राणि सारोहाणां च वाजिना ८७ लक्षे
द्वे च पदातीनां राघवेन पतन्वता प्रतीयताष्टमे भागे दिवसस्य परित्तये ८८ य
मलोकमिवाग्रप्रमाद्धहाक्रीडमिवाकरोत् शैलैरिवावृतोद्भूमिः हस्तीराक्षसे
हैतैः ८९ प्रस्तवनदेवगंधर्वाश्चसम्पतलवगमाः कपीन्द्रतस्मातेप्रीतिः पौला
स्त्यामन्यताद्भुतं ९० रात्तस्या प्राहदन्नचैः प्रानगम्मतरावणे प्रसमालहदत्तच
हमरोदितिरोजनः ९१ तर्वनस्वामयप्रमान्नेवनत्त्रपत्तरावणः फलतस्यदमप्ता

यात त्रिकूटोसौ सनिवात्तुवत् ७२ ततो यावन्महाघोरं रथमास्थाय रावणः अस्सा
यत् महीगर्भात् समारोप्य तु भीषणः ७३ मेघाः सविद्युतो वर्षं स्त्रैलक्ष्मो पेचशो
णितं अवान् भीमान् भस्तनः प्राहुवन्नशिवाः शिवाः ७४ आटोपतामसमासो
दुर्निमित्तानि संयुगे अपुत्रोपतन् रक्षोभिः पौलस्त्यान् पतितविद्विषः ७५ घ्नताशयन् ततः
शत्रून् ससुग्रीवास्तामसीमन्तः ततो ब्रवरसदृग्लाप दध्यशोत महीतले ७६ अस्त्रो
तद्रुधिरं तोय मम्प्लव्य वच्च विह्वले अशीपतनचमासौ दोवले सुग्रीवबाधिते ७७ वि
रूपाक्षस्ततो क्रोडस्तुंग्रामे मन्मतशक्तिना मुष्टिनाताडयन् समम् द्वौ नेवानराधिपः ७८
अह्लाय यन्त्रमूपात्ते शिलया तदनन्तरं संक्रुद्धो मुष्टिनानु प्राटणदोले महोदरे ७९
ततो कुम्भस्तु सुग्रीवः क्रुद्धः प्राणान्वनौकसां अगोपयत्ररक्षो सिंदेशश्चारीनमा
जयत् ८० आलोकयन् सकाकुत्स्थमप्टसोदार मधावनत् पन्नगास्त्रमयं श्रीमान्

भ.का.

९०

भीषयन्च द्विषः ८१ आस्कंदल्लक्ष्मणो वृक्षेणोरस्यक्रामच्चवनेकृते राममम्मृदद्वह्निसर
स्कनाच्चेषुहृष्टिभिः ८२ अपोहद्बाणवर्षं नच्छन्नोरामोनिराकुलः प्रत्य[illegible]भ्रोदश
ग्रीवे बाणेश्चासौ विषोपमैः ८३ मंडलान्याटतांविचित्रमच्छित्वामस्त्रैस्तेहन्तोः ज
गृहिसापयेतांतौ च बीरावसीदतां ८४ आमप्राहणे तावाणैः स्मामत्स्मापयतां
गतैः अभिन्नोत्तूणेमन्योन्यंविताश्चातन्वतामहः ८५ समयन्नात्स्वरशस्त्रैरातस्म
क्रूरविग्रहः तत्पोत्तरन्मयाशिताशितात्न्यांच्चाष्वभीषणान् ८६ न्यक्षेपत्तावका
स्त्रेणरामस्तच्चात्तत्स्तथ्या अदीव्यद्वीद्मस्त्रैरस्त्रशलायगलन्तनः ८७ गोपर्वैण
न्याविध्यत्तत्रतातीतोन्दोथनराशनः सर्वेपमेस्मकाकुत्स्थोमत्रीतौः शिलीमुखैः ८८
ततस्तिशिरसतस्य प्राह्वश्चलल्लक्ष्मणोध्वजं अमथ्नात्सारथिं चाभ्यः भूरिभिस्त्वान्द
वरैः ८९ अस्त्रानविभीषणे नप्रानसदनेचातितोडुते नाहभ्रांतसोमा

नः शक्तिं चोद्दहरुज्ज्रुह ९० तमापतन्तीं सौमित्रिर्विशिखैः कृत्ताखिलीमृधे: अशास्त्रायं तत प
पेतत्सलतः क्रुद्धो निशाचराः ९१ अष्टघंटां महाशक्तिमुद्यम्य च रुषान्वितः रामानुजं तया
विध्यन्नसमस्तौ व्यसृजाश्रयत् ९२ राघवस्याभ्रशायेन शायकामिरुपद्रुतः ततः लू
णे दृशमी वीरणात्मा पपात भेवि भयन् ९३ सस्फुरस्या रक्तबेत्ते सौमित्रेः शक्तिमग्रजः अ
हिं च दोषयी स्नायाम समानीताहनस्मना ९४ उद्जीवन्तं विशल्याभूधर्मनाल्लिख्यन्नमागते
समस्युद्धे कुणाभिरुद्दृष्टवश्चानिरामयं ९५ पुनः पोरणसहलनसुवेयो द्वमसस्यद्रवत्त
रान् अक्षुब्ध्वायत्नसंग्रामे स्थेनास्येनरावणः ९६ भूमिष्ठस्यासमं युद्धं रथस्थेनेतिमा
तलिः आसार्द्दश्यमसपृग्र सशस्त्रमद्यवासतया ९७ सोपिदृष्टोपतनरामेमातलिशस्त्रं पाप्य
पतेततः निवासनदशास्यस्तब्रुकालेरणजयन्नृपः ९८ ततः शानसहस्रेण रामः
शीर्णो निशाचरं वाणानामतिलोद्रूयी नश्री रथिवाडनोद्रुतं ९९ अथ दर्पेनातिनिमि

ज्वालिशार्दूलत्तिनिमंडले रावणेः प्राणितो हु मं शक्तिं मैं दीमहीयति: १० ताभ्या
भ.का. मभ्योन्यमामाम्यामसवाप्नुतम्नशमः लक्ष्मणं पे किंचिं न वत: कृष्टेरामस्यरावणः ११
५८ ग्रस्तूणादपिकैरामः ततोदैवतशापकैः [illegible] वसनसस्मूतो
91 रथमनाशून्न [illegible] रात्तमीन [illegible] पुनस्त्राठौकयद्रथे मिवासेतास्तो
[illegible] विध्यतो १२ [illegible] वकुनतोकेतूनावध्येतामभोचतो ग्र
[illegible] पुराव १४ [illegible] मायाव्यनायेतावीरोनाश्वास्य
[illegible] त्राणित्वि प्रतानाकामततान्मभो १५ तोनचोभावलक्षे
[illegible] रावाहतामभो संदनोसमणयेतामभयोदीमवाचिमौ १६ ततोमाया
मयाव्नमूर्ढा रात्तसो पृथपद्राणे रामेणोकृशातनेषोमहतन [illegible] लोमस्वैः १७ स
मतधन्वदैवेन: [illegible] भः शक्रेपैहूव्दलमितनाति

ति ॥१८॥ ततोमातलिनाशास्तमस्मार्यो न महीपतिः विधायरावणस्योर्ध्वं सर्वंभूर्ध्वदक
ल्पयत् ॥१९॥ नभस्वानपस्वाजेपुष्फलेनिन्द्राग्न्यपावकौ गृहत्वंमेहमेकाशदेहःस
त्मोविधेयन्मयः ॥२०॥ राजितेगारुडैःपत्रैर्विश्वेशोधामतेजसां स्पतेंतद्रावणंभिवार
वोरेभुव्यशायवान् ॥२१॥ प्राविशत्पुष्पकंपिवद्दनानिमंश्रासादशग्रासंसमन्स्वरसमतिरेपति
तारिं प्रयेपोविगतपरिस्रवादिगताः पोलस्पिापुष्पकस्नञ्चृवितपन्नवपु ॥२२॥ इतिभ
ट्टिकाव्येतिडंनकांडेलडविलसितोनामचतुर्थेकाण्डस्याजोनामद्रावणवधोनामस
प्तदशःसर्गः ॥ व्यालम्बतेस्मततःशोकोनाभिसंवंधसंभवः विभीषणमसाबुद्धेरोदिति
स्मदशानने ॥१॥ भूमौशेतेदशग्रीवोमहार्हशयनोचितः नेत्ततेविहुलमाचत्तमेवा
वंप्रयच्छति ॥२॥ विपाकोपदशग्रीवसंदृष्टोनागतोमया तेनासम्भिन्नतःपश्यंकिंको
पंनैनियच्छसि ॥३॥ भजंतिविपदस्तूर्णमतिकाममतिपदः तान्मदान्त्वावनिष्टेनेयमने

न्यायवादिनो ४ अयपयशमायतो लाभादामनेनात्मजीविनः प्रियं वसुलोभनियमे लोभ्य
भ.का. नमस्वंति न संपदः ५ प्राप्तास्तेजस्विनः सम्यमेव पश्यंति वर्दतिच नैवशातामहारा
५२ जक्रामं विरमंतिच ६ लोकि[illegible]भेषजवन्नित्यं यः पथ्यानि कटून्यपि नदर्थसेवते चा
मान्न कदाचित्सन्नसीदति ७ सर्वेस्यजायते मानः स्वहिताच्च प्रमाद्यति वृद्धो भज
तिचापशं तंनो येन विनिश्यति ८ हेष्टिमायो गुणाभ्यायन्न वलिस्तानि कस्यचित् वै
रायते सद्भि[illegible]शीयते बुद्धिमानपि ९ समासामिके नाहं कथं प्राणिमिडगतः
लोकत्रयपतिर्धाता यस्य मेसर्वपितिस्तिमो १० अहो जागर्ति कृत्ये वुदैवं यदुलुभिन्नि
नः लंघयंति भूमौ क्लिवनितिवाप वामेस्यपतिच ११ शिवाः कुलंति मांसानि भूमिः पि
वति शोणितं रणग्रीव समना भीनां मम देस्याभिंधस्वगाः १२ येन हस्तनहतो भूहिंसी
यतेस्म महाहवे तस्मात्पौनर्जितो देवाहंतैः शिरसिलीयते १३ सर्गानभोस्करश्च

स्तेनेष्टीवति कृताह्निकः प्रस्थापेति पुनर्भूर्तिग्रस्तोन्नकन १४ त्वमज्ञाननिदंराज
त्रीरिष्वस्यत्वविक्रम दाते नेवत्सिसीज्ञोस्य विषयाणांस्मनेशिषे १५ मेवाज्ञातवु
दंत्यत्तात्सांतात्तृष्णन्तमम्मेस कथंनाम भवत्सत्त्वनावैतिहितमात्मनः १६ प्रष्टष्टो
न्ब्रवीति तां मन्नेमातामहोहितं नकरोमीति पोलस्त्यन्तदामोहात्वमनक्षवान् १७
त्वेलरेस्यमहाराजयत्वाहस्यविभीषणः पुत्रान्त्वज्ञासियकूटामानिराकृत्यस्तपरि १८
हरिजेत्तनिनिःशंकोमयैषुमच्चवानसो प्रवानिस्वेब पावापुरुक्षब्धाति चभार
स्वरः १९ यनानामीशकोऽयस्यायमोदाम्यतिराततस्मान् तनोतिवहणःपाशिमि
उन्नूदीयतेधुना २० साम्यस्तुनसमाहारतपसंतितनोकसः नोनमसंतितेवेक्षत
वरिवसंतितवामराः २१ श्रीणींहृष्यंतिलोकायांविराजंतिसम्रट्वृपः नवेदतन्त्वय
ल्लोकेमरतेत्वापिविपर्ययः २२ स्वचीसेलजनेण्कोगोपायांतहारस्वयं देववधः

भ॰का॰
५२
९३

प्रमोदंते विज्ञीयंते प्रनोरथाः २३ विभ्रम[illegible]सामर्थो रणकामेनिचामरः व
कासनिवमामादालयारंभेषुनाप्रति २४ वंहूयंते भितालेका मस्तानप्याति पार
ते मूमयंति स्वसामर्थ्यकीर्तिनः कलयंति च २५ द्विषोय्यसुवते टम्रास्तन्कृता
मरुतिस्थिति तोदयंति च तदारसेनस्तं विपराते २६ शामेशामेनम सततः पुनेनि
परितो जगत् उज्जिहीषे महाराजत्वं प्रशांतेन किं पुनः २७ प्रोस्मीति शोकेविह्वमेस
त्वेसे शाम्यतीवच प्रमाष्टिदुःखमालोके [illegible] मूर्यो नयाविना २८ केन संदविते
नान्यस्तो यवधन्मलः विरौमि सत्येप्रोस्मीमिकथ्ये मन्युसमुद्भवे २९ सौदम्यता
थमात्मानं वंपुनाराहितस्तया प्रमाणं नोपकाराणमवगावामेयस्मते ३० नेदा
नी शाक्रयते न्द्राविभिनो न दरिद्रिताः लगावेजहितोटसीनक्लिष्टीनोदृश्मानताः ३१
त्वयापिनामरहिताः कार्याणि न नमोवये कुमे स्वजीविते पुंदिकन[illegible]कृतनतनाणि

नी २१ त्वमेहि हि दिह मात्मीयेभिर्वाचे न ददाति चेत् द्राप येनिहि मे शोके स्मर्यमा
णगुणास्तव २२ उन्मत्तश्च स त्वन मात्मीयो मा स्त – यानि कोऽहमतत् मेद यत्त्वाश
नेको वा कोऽहिमे वदतीति प्रिय २४ नागच्छामि पुरा लोका मा पृष्ठावदमा महं क
दा भवनि मे प्रेतिस्त्वां पश्यामि न वद हे २५ ऊर्ध्व प्रिये महतो हि उत्तलात्तत्त्वाय
वः मे विस्मृहि न मा छायामि न करोमि तवापि प्रिय २८ अनन्तः पुराणपौलस्त्यपौराणा
भ्रशाङ्कः एवन्ताः मे स्मृत्य माभि पार्वतीन हतरामेण मे युगे ३० मूर्द्धजान्स्मविलंवे
तिवेत्रोशृतीस्त्यातिविहूलाः स्मापि येन्त्यपूकाराणा मृत्य्रभेत्रैः प्रमम्बवः ३१ रावण
स्मरमतिस्म पौराणास्ताश्चरूढेनिव भाषते स्म ततो राणो वचः पौलस्त्यमाकुले ३२ दा
त स्याति दृष्टा मृहि ह संस्त्यण्य यतः पितृव ६ धर्मभगवविपन्न स्मार्किद शास्त्यरपेशी
वसि ४१ वो भवीतिनन मे मोहो व्यसते शुभवाटश्य किं न पश्यसि मर्वो धर्जनस्मा

भ॰ का॰ ५४

९५

म वल्लेवते ४१ त्वमर्हसि भ्रातरं मराणि कर्त्तुं जनस्यास्य वशो क मेगं मृत्योर्विय
ने त्वमिराज्यभागी मञ्ज्वत्यनूढः त्वण दाचेन्द्र ४२ ॥ इति भट्टिकाव्ये तिङ्कांडे
लङ्विलासितो नाम पंचमः काण्डस्य विभीषणविलापो नामाष्टादशः सर्गः ॥ व्यप्रम
सुल नो वा कथापाल स्योगमम क्कवान् अस्यो च्यापि वृजन्नत्सन मनाभि इनयावके १
ने नो देवा विधेयायास्ययेण णवणतूय मयन्त्रानुपिजो धामस्तत्याग्रामे चमस्वीव
हि २ हियेरेस्त्र दशास्मैनपणामे नापिसक्कुले देवर ज्ञोन वाद्वारा मम च रु
च्चितांगणाः ३ स्पष्टवपारये न्यायाणनीर शौवं पुविसवे भवेदाद्यास्लकोपस
सङ्गिह्व मोभवादृशाः ४ कियेयर्वं म मह्वीर न म्मालवयाचि मना भिः
श्राशसानाहितः प्रेनेजीवे मूर्ष्णम् देव ५ मकुयांमेकदेदेशेगत्ही ने क
यंरति पञ्चविंशतिहस्त्रस्य नमोदय मसमभवो ६ श्रामन्त्रयेत्तान्मह्वार म

त्रिणोथ विभीषणः गच्छेन त्वरितं लंकां राजवेश्म विशेत च ७ प्रादुर्दीप्यं महावीणि तत्र वासो
स्मितत्वराः उद्धनीयमस्मकेतत्निर्हरेताग्रचंदनं ८ मृचेन कोशपूतोस्व यायापी याव
स्त्रजः शुभाः स्नापयेतामितं दारुककर्दमगुरुकुंकुमं ९ उद्धरेत्वं पत्तयाग्राणि क्रिमे
नवविभावसुः भियेत चाज्यमत्सुरभिः कल्पेति चुस्तविन्कुलं १० स्नानीयैः स्नापयेता
सुरमेर्निर्वियेत नवस्रकैः अलंकुर्यात्ततेश्वर आवणार्हदेशान्नने ११ वासयेत्स्रवासोभ्या
मेष्याभ्यां राजसार्थ्यं कचिकसद्दिणमादघान्याड्युदीतेन मृगाजिनं १२ पत्तयाग्रा
णिगात्रेषु चित्तयाच्च यथाविधिः जुहूयाच्च हविर्वेदी मायेस्व सामसामगाः गत्वाने
थ पुरीं लंकां कृत्वा सर्वं यथोदितं समीपेत्याहृतैः सामन्तः प्रोक्तवंतो विभीषणः १४
कृतं सर्वं यथा दृष्टं कर्मं वह्निजलक्रिया प्रयतेष्या महाराज सुहृत्सर्वैः सबंधुभिः १५ अश्रा
न्तं वनोन्महेयाः कि पे यापि रत्वमद्भुत स्पयाः कार्यं पुवेष्टं नाहेयाः शाङ्ग वतमः १६

भ.का.
२५
GS

नावकल्पमिदंस्तोत्रंयेपठन्तिबेशुभवानवि नष्टयज्ञलनवज्ञानसमस्थिसंदितोजग
न: १७ यत्रयत्रभवोस्तिष्ठेन्नाम्योरावणस्पृक्त यत्रयत्रभवान्सोदेभ्महद्धिस्तत्र
ष्ठितं १८ श्रावर्यंयत्रयत्रवोप्रयत्नयामवर्पोहितं अपिमात्तान्प्रतिशिष्यातिहृहेष्ठि
दपुरोस्तु १९ कामोजनस्यपद्मास्त्वविषादनैश्वेताभिप उतदिघानृघोनशोस्त
वेस्मिन्किंनुवाधवा: २० सभवान्भ्रान्तवत्सयथावर्यांविलज्जनं नभवान्सप्रमत्ते
ष्वेदाशस्पृश्चान्तिशाचरा २१ ततःसगतवान्कर्तेभ्रान्तरात्मिजलक्रियाप्रोक्तवा
न्हृतकत्तेव्यवधोरामोप्यरात्तम २२ ग्रभासितहृक्मकुंभेनासिंचन्मूर्द्धिसमाधिमान
वेराज्ञारत्तसोलकामवेदेष्याविभीषण: २३ कृदानन्ननयेःसम्यक्पर्मेलेष्यान
पाजये: मानिनोमानयेःकालेत्रस्तान्पालस्य शान्तये: २४ इत्यमेपरमानन्द:क
र्पातेहृन्नके शात्रवत इत्वेदिसहदस्तवों हृमस्मपतःसहतन २५ वदिघोष्टःसज्ञा

तेष्वबुध्यास्त्वं विपुसंहतौः भूयास्त्वं गुलिनो मान्यः स्थेयास्त्वं लेषां वस्थितौ २६ पेयास्त्वं
महद्दाप्रीतिर्वेदिषीष्टादिवौकसः सोमं पेयास्त्वयाहेयाहिंसाहानिकरी क्रियाः २७
अवसेयाश्च कार्याणि धर्मेण पुरवासिनां अवगेया क्रिया राजन्सदा सर्वक्रतुष्वज
ने २८ यानि बीष्टत्वयामन्युर्माहिषीष्ट समन्नतिः इत्तोभिर्दानैर्षीष्टास्त्वं हतो रघू
भवताचते २९ मन्युर्वध्यास्तरमूनिगतेवल्मीतिप्राज्ञपधर्मे सन्मत्वीष्टाः स्वनपसैनीहि
विषामीहितानि ३० ॥ इति भट्टिकाव्ये तिङन्तकाण्डे लिङ्गप्रदर्शनो नाम षष्टः का
व्यस्य विभीषणराज्याभिषेको नाम एकानुविंशः सर्गः सम्मेपत्त ततः सीतामक्त
वाक्पवनात्मजः दृष्ट्यावर्द्धस्व वैदेहि हततस्त्रैलोक्यकण्टकः १ अनुज्ञानीहि हन्मे
तांमयेमाः त्वद्भमानसाः रतिकास्तवरात्तास्थागरवाणेनतासमत्सरं २ पश्चिमकर
वामेतत्प्रियं देवि वयं देवि वयं तव ततः प्राक्रवती सीता वानरं करुणमया ३

भ.का.
५८
९६

तूर्णहातिरुराचारोयारत्नुपाशायत्रिया: हिंस्राभवन्तुतेबुद्धिरेतामसक्तुहणिष्
यैं २ उपशाम्यन्तुतेबुद्धिर्विरुद्धनिर्वेशकारिषु लघुसमेषुदोषोयंयत्कृतोनिह
तोसकौ ५ नहिप्रेक्ष्यवृथेवोरंकरवाण्यस्त्वतेमतिः पृच्छिकार्यकरस्त्वमेगत्वा
प्रपद्यतावते ६ दिष्टत्वमैथिलीरामपश्यन्तुत्वांविलोकिते नष्टोनिःसप्रातिष्ठाय
गत्वाप्रुच्चवमृक्षवान् ७ उत्सुकानोयतोदोवीकाकुत्स्थकुलनंदन त्सोलिखि
त्वाविनिश्वसस्त्राल्लोकाविभीषणे ८ उक्त्वात्वाचववःसीतामानयात्कृत्वा
मपि गत्वाप्रणम्यनेतोक्तोमैथिलीमपुरेवचः ९ जहीहिशोकंवैदेहिप्रीतेये
येहिमानसः रावणंजहिहिहृदेषजहाहिप्रमदावने १० स्नाह्यत्वलिप्यनेवस्त्र
पायाविप्यचस्रजं रत्नान्यामुञ्चसंदोघहविजेहृद्यिपावके ११ प्रसन्नतस्वचग
वंचविद्धिपिसंरोपजंतवः ग्रोत्सहशिविकां हेमीदिषानजहिमतोरमान् १२

त्तगेकृत्वद्वियोगोथ्योराज्ञन्यानोपतिश्रुवं भवतादेविमत्का न्वेमूतऊर्द्ध्वस्त्ववेशुमति १२
दीत्तस्त्वमहतामेणत्वरितेनतरगाध्वरे दृश्यस्त्वपत्यापीनेन पीतापेतस्त्वराचव १४
प्रयोनेयोगःपत्युस्तेनात्रकार्योविचारिणा भूयवयोगप्रमाणेचेद्धामेगंतेय
नस्त्वच १५ मुद्रासंपुटिकाकुर्यात्सिस्तुपचामहिसम्म दं उपेत्स्वदं महत्नोम
देविराचवमत्रिपि १६ ऊर्द्धमहत्वोदेगास्तस्वामिनोनभवाहितेः राजपत्नीति
योगस्यमनष्यापिपुत्रीजन १७ ३ निष्टस्तमनेपत्युर्येनस्तालेहतोनत्या प्रति
ष्ठस्त्ववसेद्धद्देद्दष्टयुत्वमस्त्रीपति १८ प्रनष्टावयथादिष्टनियोगेजनकात्म
जा समारुह्य वनीयानेपहास्युकूहतानना १९ लब्धानन्ताविप्रयोगडः
रवस्तरगात्किल्कवे स्तास्तागतोनिकेपत्युदीनाहदिनवेत्पसौ २० प्रामचारि
त्रसेदेहस्तनत्ताम्नक्रवान्तूणः दृष्वागत्वातिकेपत्युदीनाहदिनवेत्पसौ २१ प्रा

२०

मचारित्रसंदेहस्लत्तलामकृत्वात्रूपः इत्वामेनाददेसीतोचामहंगम्यतामू
मं.का. तः २१ रावणोकपरिक्लिष्टात्वहस्तेस्त्वकरोमम मतिंवयानसुग्रीवेरात्तसे
९० इंगदहायाता २२ यश्शानुभरताद्ग्रागात्तत्मणाप्रावणोष्टवा कामाद्वाया
९७ हिमच्चेताभाशारामानिवयना २३ कुचरत्यानोद्ग्रागाल्लत्मणाप्रावणोष्टवा
कामाद्वायाद्धिमच्चेताभाशारामानिवयना २४ यद्येप्रचरवेदेहिपयानः
संतन्तेशिवाः कामास्तिमच्चेतायतांविशोकस्यजमज्जता २५ ततःप्रगाद्दिता
वाक्यमैथिलाथिजन्मनारूपं स्त्रीमामान्येनसंभूताशकामयिपिविमच्चमा २६ दे
वादिभीहिकाकुस्थ जिह्मीत्वनयान्नतात् मिथ्यामामयिपिशकृद्वान्नविव
शांशत्रुणाहृता २७ चेतसिस्त्वयिहृत्विमेशरीरंयत्सामाहृते विदांकुर्वन
समंचोदेवाःसत्यमिदंवचः २८ त्वयनीहिहृतेमनवापोजगत्रयं चर

प्रतीकी^

२१

न्देदेहेषु भूतानां विद्धि मे बुद्ध्या विस्तवं १९ एवमष्टधा मष्टाष्टौ देवी मित्यष्टत्वोनि
पावना: सृष्टमायो विज्ञानी नमनो हृत्रिसृभौ मम २० जगति यत्स्वयं त्वेति
ष्ठतीत्वं वसंधरे एवं हि मम सचारित्रं न क्षेदिवमावि च्युते २१ वसान्मेहर
रीष्यस्तु ध्यांतं जहि नमो भूमः इत्तीस्मान स्निग्धो मोहत्रिं तानेवटस्तमे २२
स्वर्गो विषस्वभ्रष्ट्यो सर्वभजे गानि लये भव एवं वसन्नमाकाशमष्टगुणस्व
कृत्वा कृतं २३ चितामेकुरुमेमामि ते व्यसनस्या स्य भेषजं एमुल्लष्य नमो
वायपापं ष्णा वृणनलः २४ रावं वे समनेना थ्यलत्मणे नाविनाविनो दृष्टाप
दहिणी कत्यराम पगादिनावचः २५ वयाणि वृषवेदारामाहकितात्वया स
वेविदं नमूणवंतमवं नः ममवंगमाः २६ मा दृष्टा न्वालदषुः स्तबाण व हेस
रक्तनमलिनां ष्ठरु छुधावा एषां हेकनपुवसो यं ध्याज्ञपातात्वां प्रामा विपिड

भ टिं
५८
98

वीर्णे दीप्सिमत्तिणे ३७ ॥ इति भट्टिकाव्ये तिडंतकांडे लोदप्रदर्शनो नाम सप्तमः का
ण्डे विंशतितमः सर्गः ॥ तामन्तरिष्यन्तीवह्निमैथिलीं रामसन्नकवान् का
कुत्स्थ दयितां साध्वीं त्वमाशंकिष्यः कथं १ नामविष्यद्वयं शठायपुष्पास्पमूढ
ततः तेनानपत्रपानाम पर्मादन्यत्र राघव २ अपितुश्चरिपुः सीतानार्थेयि
ष्यद्रमतिः क्रूरयात्वरिदिक्षत्रुयात्वस्ताम्बिर्यप्सको ३ संकुल्मनाकरि
ष्यत्तुत्रेयेस्मुहमानुसा मरवामृध्येमवाप्स्यत्रामसीतानिर्वृधिनी ४ त्वयाद
स्यतविंनास्याः शीलसंवृतताचिरे ग्रहीष्यन्नवाचेष्टाकालेनबहुनानकिंप
पावज्जीवमशेषाविधोदानासक्षेदिरंतमः मानरप्यपातेष्यत्सामत्तोभिष्यन
चेदिय ६ समपत्स्यतराजेन्द्रसैणपपत्रवापले लोकपालाइहायासंयुममीनक
लित्रुहः ७ आस्वैर्यपञ्चयत्रसौहवैवन्स्थेमतेनव आसादस्याविपत्त्रायांकिंनामा

शपथाः फले ८ यत्र यत्रामरिष्यन्ती साध्व्यसा दोषवर्जिता: नदस्य यारतीलोके न
स्या वाच्या स्वहं स्मरथा ९ त्वमेस्मतनभवान्यत्र तथैव चेत्यितातव नागामिष्यद्धिमानस्थः
सातात्पृशरथ्योन्वयः १० नाकल्पनन्तान्विधिस्यान्नः सलीतृषभवाहनः प्रत्नमावि
ष्यतान्यनमैथिली वेत्स्यतित्रता ११ प्रातं दायिष्यदागमस्य कथं त्वामरविंदहन्तर राजें
द्र विश्वस्य हातांतां चारित्रैर्मीनयातते १२ प्रणवन्नवलणाप्रोक्तो राजकार्यपर
तिस्तनः नाशोस्यमैथिलीलोकेनाचरिष्यदिदं यदि १३ नामोत्तमेवयेशंकामिहा
धास्यन्न चेद्भवान् किंवाविरिंचमिदं पुत्रं भवान्नकरमद्यत १४ प्रावविशंत वे
शास्त्वं यष्यातष्यव वनेव प्रत्नशासित्वयालोके रामावत्स्यत्सवातनः १५ प्रणावे
तेततोरामम स्कवानथ शंकरः किंनारायणमात्मानं नाभोत्स्यत भवान्नजे १६ को
व्यो कन्त्यहि हमाणान् दमानाम सविंहिमां कोथाविष्यजनीतेषकर्मसार

भ॰ का॰ शावरिष्यत १७ दैत्यैर्नयेमहाराजयत्रयाचाभ्यरिष्यथाः समामिंयानन्तचापिर
किंनानेष्यस्वमीरिते १८ त्वातेप्रमापकेकय्यामरत्नायप्रपीडिते सरुस्वच
११ त्वंरामोतिनेभूःपरिरक्षवान् १९ प्रतावरेणशक्रस्यप्राणितःकपयस्ततः
११ तेजातापकलिनानम्रोविरूढमसद्रवः २० चमराकुणकुलोत्वणस्वरोपिस
गुणतरुनरुणम्प्रकसेमवषिशोगिनंतगशिरवः शिखरास्मिलानपालप
रिक्तिमनलावमवः सरमफलश्रियेपविहतनागञ्जसवेलगिरि २१ संचाद्रिःसकु
सुमरेणुभिःसमीरेणनमैर्वदफलश्रियविलत् भातिसिवेत्तानेः स्योनाद्रिमधुप
टलेश्वकुनराणमाख्यानेरिजवपसेमवप्रमोदः २२ ग्रापस्मःस्वफलभरेण
मेगुरवंमप्णालीतिचयनितालनालस्तृणं सामोदाहितिनिलसंस्थिताविला
ख्यामोरुणांशमस्मुदये नविनीतवमः २३ इतिभट्टिकाव्येतिङन्तकांडेसर्गः
२२ ११

विलसितो नाम सप्तमः काव्यस्यैकविंशतितमः सर्गः ततो रामो हनूमन्तं मुक्त्वा
न्दहृष्टमानसं ग्रीष्मर्तुः प्रयातासि कपे भरतपालितां १ गाधितासेनमो भू
पेस्फुटमेघघटावलिः ईक्षितासे ऽभ्रमपावृताः पृथः शिशिरशीकरा २ सेविता
मेस्सवगात्रं स्वेदादेरपि सकाः खक्कान्तवन्मेनोभोनोः सहक्षोमक्ष्याः कुमुदतीः ३
वेदनद्रुमसे कन्याभिरा कृततरिमस्तया दृशितानेश्चयानामुच्चमलूर्योपमकाः मु
भाः ४ प्रतन्वः कोमलाविपेसहितारः सद्रेनते लताश्च वशालिम्यामधुलेहकु
णाटलाः ५ दृष्टाशिप्रीतिमाकापन्नलिलिभिः सहसेविता सुपतपानेकिञ्चिया
हवेक्रीडेस्सन्मृदुः ६ त्वयामेरशिनाप्तेनेमाल्पवद्दंडकारण्ये उपद्रुतन्निर्वदं
दैर्ध्ययोः क्लिशितवाहनं ७ ग्रामारोभवतारम्यावाश्रमोहरिणाकुलो ७ गल्पद
कपराकार्णी सनीतस्मपारमंगयोः ८ प्रतिक्रान्तत्वयारम्भ दुःखमाविस्तपाद

भ॰ का॰ ने पविवेशविवरं हृष्टे दृष्टो नैस्थानानामिकृतनलात ९ ततः पर्वमरद्वाजोभगवान्नारसिंहो
मुनिः दृष्टारक्षुजनाः श्रुत्वाय मनामनुतनोरमं १० स्थितास्सर्वादिवःशंभोमूर्द्ध
१०० स्कन्वातितिगतो गाहित्वासेघपुलस्तगंगामुत्रिमिवद्रुतो ११ नमस्तायामहानी
लपाषाणसदृशाद्रिषुः वनोनानाक्षवद्दमंतासेनागराक्रोउसातिलः १२ नगरस्तील
नमस्तपेनकंकुमापिजनाः विलोकमरहरमागंतास्या आतवयागुरो १३ श्रान्ते
रितारस्तारहष्टाग्रहष्टारश्वावयोः शिवं मातरो न्ये च मैथिल्यास्तास्ता च भरतश्चार १४
प्रख्यानासिरस्नेशत्रुमभिषिक्तो विभीषणं सुग्रीवचार्जितैर्मित्रं सर्वोश्चागास्तुका
नुते १५ गतारःपरमांप्रीतिं पौराञ्चनावबलव शाबेनतस्मनुरवोनश्चमाभेता
भरतोऽभवं १६ गतेनत्वयिपथ्यानेनवपमयुरितास्महे लध्वारेहत्टनिगासेभू
योभवानेसमरवे १७ गतेनास्मिनरहीतार्थेनमःसुग्रीवरातसो ऽकृत्वानमाहि

गेनास्येपुवां स्नेहमयाथुरे १८ दृष्टास्मलवनिस्तोनी मानस्तुष्टान्वरात्मनः
प्रत्यनीनेसाखेलवणामास्मोभरताश्रम १९ नैवांवारहडःखेनवर्यातेनास्म सेयो॰
हे स्वमोनुभाविताने वुभवज्ञा चावियोगजः २० एवं पुवां मम प्रीत्यै कल्याणः
कपिपातमो गंतेप्रयातिता माध्येयानः सहस्रयायदि २१ उक्तवंतौ ततो रामे
वकः पौलस्त्यवानरौ प्रत्यग्रहीत्पंकाक्तस्यगताश्चोपन्नयास्मह २२ प्रतमेता
स्वतेवांनाभवतावरहंत्वया प्रपिप्रामीसहेंदने किन्नु पुनतूणासह २३ न
नः कथाभिः सममतीत्वरोधामाहस्यमेमेः सहपुष्पके ते सं प्रास्थितांवेमवा
शाद्गाधेप्रनेमुमय नः सलिलेपयोधेः २४ सतेमहेन्द्रमलयौ सविंध्यंतामा
ल्यवंतौगिरिपुष्पकं सहेतुकाराण्यवनाव पंपा रामःप्रियायाः कथ्यप
नगान् २५ एतेनेमानितननमडिनादिगंताः शैलाः यतलालितवनः सविचहत

भ.का.

१०९

रः गंगेयेस्तत नु विशालनीर्थेर्स्नामैथिल्यै रघुतनयो दिशन्नवेद २६ सिंमानन
भ्रमरकुलाकुलाग्रपुष्पाः सीतांभाः प्रविलयमस्तबायांतनीलाः पनेतेस्नगितेन नु
प्रीतजनोपभोग्याः स्पंदतेनयनमनोरमावनान्ताः २७ स्यानन्नः पूर्वंजातानामपि
कपिममेमी पूयमोहरयोध्याहूता रालीकानेपाङ्कृताविविधपहृविः श्रीगिणना
शोषदेवाः शोयदेशाहृदंतेपुरजननु मखिलंयत्रहित्वा प्रयाताम्बा चांसीतेवृना
तेनवसरस्पतिनालस्मणेन तपांते २८ तूर्याणिमथ्यनिस्वनेन सकलेलो
कसमाहृरयनविक्रांतेः करिणि गिरीन्द्र सरटशं वहत्पाथयनमर्वेतः साने
रोमत्रु विलोचनः प्रकृतिः सार्द्धं सहोतः भरःसंधामोभरतः समाहृतिरयेन
न्यः समभ्यात्तभिः २९ स्वयमसमदपोरजनाहूतो भरतपाणिस्पृष्टनोज्ज्वलवाम
रः गहजनैरभिवंद्यमिनेतारेतः प्रविशान्तिमभौरघुनंदनः ३० सर्गशेष

भ.का.
१०२
102

इतिपरिजननाथोपुवराज्येभरतंततोभिषिच्य जयदेवनरगाधीरेणयस्कृ
तसमारविधिःप्रजानां ३१ इदमधिगतमस्कमार्गोविवेविवुरिवतावुद
तोवृत्तविवेधात् जनयतिविजयेसदाजनानां युधिस्तसमाहेतमेखरय
थास्ते ३२ दीपतुल्यःप्रबंधोयंशब्दलक्षणचक्षुषां हस्तामर्षेवांधानां
भवेद्व्याकरणाहते ३३ व्याख्यागम्यमिदंकाव्यमुत्सवःसुधियामलं हतादु
र्मेधसश्चास्मिन्विदुत्प्रियतयामया ३४ काव्यमिदंविहितंमयावलभ्यां
श्रीधरसेननरेंद्रपालितायां कीर्त्तिरियंभवतान्नृपस्यतेमकरसमोहृ
तस्यपरक्षताना ३५ इतिभाटकाव्येलुडिलसितोनामनवमःकाव्यसहा
विंशासर्गः २२ ॥ इतिभट्टिकाव्येसौदिसमाप्तमगमत् ॥ ~ ॥